

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

**МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В
УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ»
13–14 березня 2023 р.**

м. Київ

Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 13–14 березня 2023 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. 152 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія Науково-дослідного інституту не завжди поділяє погляди, думки, ідеї авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів, наданих авторами для публікації.

У виданні зібрані тези, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики», які містять дослідження із загальнотеоретичної юриспруденції та з основних галузей права і юридичної науки: міжнародного, адміністративного, фінансового, конституційного, цивільного, господарського, кримінального та трудового.

Баштова О. Г.,
ад'юнкта кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

ОБІГ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРЕДМЕТ КОНТРОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Слід зауважити, що об'єкт і предмет контрольної діяльності, як у дослідженнях учених так і в нормативно-правових актах вирізняється як суспільні відносини, що підлягають державному регулюванню та конкретна система, що власне й формує механізм такого контролю за обігом відповідних предметів.

Адміністративно-правове регулювання в цьому сегменті є надзвичайно важливим аспектом і допомагає в убезпеченні суспільства від негативних і незаконних проявів, у тому числі використання цивільної вогнепальної зброї в злочинних цілях. Саме тому, ефективна робота механізму контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї є важливим у контексті забезпечення та дотримання прав і свобод людини і громадянина, а також можливості виконання уповноваженими суб'єктами покладених повноважень.

У результаті реалізації норм права виникають адміністративно-правові відносини, що урегульовані нормами адміністративного права, в яких сторони беруть участь як носії прав та обов'язків, установлених і забезпечених адміністративно-правовими приписами. Власне адміністративно-правові відносини у досліджуваній сфері, передбачають виділення їх певних видів. Ними є: регулятивні та правоохоронні; двосторонні або багатосторонні; за сферою виникнення; за станом взаємної підпорядкованості суб'єктів; вертикальні та горизонтальні правовідносини [1, с. 176-179]. Слід зауважити, що дослідники та вчені не мають щодо зазначеного однозначної позиції та з цього приводу триває дискусія. Водночас, важливість визначення сторін взаємодії в питанні обігу цивільної вогнепальної зброї, меж компетенцій, прав, обов'язків й інших елементів відповідної правової конструкції є надзвичайною.

Адміністративно-правове регулювання – це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [2, с. 130]. Відповідно, адміністративно-правовим регулюванням сфери обігу цивільної вогнепальної зброї є таке конструювання засобів, прав, свобод, обов'язків у поєднанні з публічними та законними інтересами фізичних і юридичних осіб, за якого зброя, як об'єкт потенційної небезпеки не може нашкодити суспільним відносинам, а слугує лише для їх убезпечення від протиправних посягань.

Відповідно, механізм контролю, передбачає наявність контролюючого органу, що на нашу думку має володіти виключною компетенцією та бути поінформованим про всі процеси обігу зазначених об'єктів.

Д. Припутень вказує, що в структурі Національної поліції України має бути спеціально уповноважений орган (посадова особа), який здійснює такий вид контролю. На його погляд, цілком очевидним є те, що такими посадовцями мають бути поліцейські дозвільної системи, оскільки цивільна вогнепальна зброя цілком логічно має стати об'єктом дозвільної системи. Саме тому відповідний обсяг додаткових повноважень слід покласти на таких осіб, закріпивши їх зміст на загальнодержавному та відомчому рівнях [3]. Відповідно, об'єктом адміністративно-правового регулювання є ті суспільні відносини, що підлягають впорядкуванню та унормуванню, а сам механізм обігу, процедурний його аспект та відповідний порядок, що включає в себе також і саму вогнепальну зброю, як предмет матеріального світу – є предметом контрольної діяльності Національної поліції України.

Слід зауважити, що контроль визначається як самостійна функція державного управління, тож певні контрольні функції та повноваження мають органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Контроль є окремою стадією під час виконання органами державної влади своїх функцій і повноважень. Однак поряд із широким поняттям контролю як діяльності, що має місце в роботі всіх державних органів, контроль розглядають і звужено – як діяльність органів контролю, які в межах своїх повноважень наділяються функцією контролю, що є основним видом їхньої роботи [4, 5, с. 27]. З огляду на аналіз повноважень поліції в сфері контролю за обігом вогнепальної зброї, новітнє законодавство щодо вільного цивільного обігу окремих видів вогнепальної зброї ставить перед поліцією такі виклики, які необхідно подолати та урегулювати відносин в цій сфері: здійснити інформаційну роботу пов'язану з обізнаністю громадян щодо правил, умов та порядку застосування та використання такої зброї; забезпечити навчання майбутніх власників цієї зброї правил її зберігання, перевезення, застосування та використання з відповідною видачою дозвільних документів та підвищення їх майстерності; забезпечення моніторингу за дотриманням правил обігу даної зброї; урегулювати порядок відкликання дозволу на володіння даною зброєю та інше [6]. Таким чином, контрольна діяльність Національної поліції України за предметами, що є вогнепальною зброєю у контексті адміністративно-правового регулювання її обігу загалом є надзвичайно важливим аспектом дії правового механізму суспільства, що потребуватиме додаткового вивчення та унормування.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України: Академічний курс : підручник. у 2-х т. Т. 1. Загальна частина / ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична література», 2007. 592 с.
2. Литовченко П.В. Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері комунального господарства. *Митна справа*. 2012. № 2 (80). Ч. 2, книга 2. 130 с.

3. Припутень Д.С. Державний контроль за обігом цивільної вогнепальної зброї в Україні. *Право.ua*. 2020. № 3. URL: http://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2020/12/48-_Pryputen.pdf
4. Холоденко Д.В. Поняття контрольної функції органів публічної адміністрації. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 4(69). DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2019-69-4-70-74>.
5. Geertz C. The Interpretation of Cultures. N. Y. : Basic hook, 1973. 480 p.
6. Миронюк С.А., Кобрусєва Є.А. Перспективи запровадження обігу цивільної вогнепальної зброї в Україні та нові виклики для поліції у цій сфері. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/80.pdf

Білий Б. В.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ВИДІЛЕННЯ ВИДІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР ЗА УЧАСТЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ПІДГОТОВКИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ДО УЧАСТІ В РУСІ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ

З огляду на актуальні загрози, що постали перед Україною, важливо посилити комплексну підготовку громад до оборони. Органи місцевого самоврядування зобов'язані бути залучені до розробки та впровадження навчальних програм для населення, які стосуються поведінки в умовах війни, цивільної оборони та територіальної оборони. Така управлінська діяльність спрямована на підвищення обізнаності громадян та їхньої готовності брати участь у захисті своїх територій. Водночас, держава повинна надавати місцевим органам відповідну методичну та фінансову підтримку для організації таких програм. Спільні зусилля влади та громади можуть суттєво підвищити обороноздатність країни, та сприяти сталому розвитку територіальної оборони.

Згідно Закону України «Про основи національного спротиву» підготовка громадян України до національного спротиву – це сукупність заходів, які здійснюються державними органами та органами місцевого самоврядування з метою формування патріотичної свідомості та стійкої мотивації, набуття ними знань та практичних вмінь, необхідних для захисту України. Завданнями підготовки громадян України до національного спротиву є: 1) сприяння набуттю громадянами України готовності та здатності виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України; 2) військово-патріотичне виховання громадян України; 3) підготовка населення до умов життєдіяльності в районах ведення (воєнних) бойових дій [4].

На наш погляд, підготовка громадян України до національного спротиву – це систематичний та цілеспрямований процес формування у громадян патріотичної свідомості, мотивації та готовності до виконання конституційного обов'язку із захисту держави, що здійснюється через реалізацію органами державної влади та місцевого самоврядування заходів військово-патріотичного виховання, навчання основам оборони та набуття практичних навичок, необхідних для виживання та дій в умовах воєнного стану чи збройного конфлікту.

Стаття 6 Закону України «Про основи національного спротиву» визначає основи підготовки громадян України до національного спротиву, відповідно до якої, основою підготовки громадян України до національного спротиву є їх загальновійськова підготовка, яка організовується за територіально-зональним принципом, ґрунтується на засадах високої мотиваційної привабливості та узгоджується з процесом трансформації системи комплектування за призовом відповідно до принципів та найкращих практик держав - членів НАТО. Загальновійськова підготовка громадян України полягає в опануванні базовими загальновійськовими знаннями, практичними вміннями і навичками та поділяється на початкову і базову підготовку. Базова підготовка організовується Міністерством оборони України разом з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади та проводиться з громадянами України, які досягли 18-річного віку та не проходять військову службу в Збройних Силах України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях, службу в правоохоронних органах, шляхом проведення періодичних навчальних зборів, занять, курсів. Загальновійськова підготовка громадян України організовується та здійснюється у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Загальновійськова підготовка громадян України до національного спротиву організовується з використанням фондів військових частин Сил територіальної оборони Збройних Сил України, військових навчальних закладів, навчальних центрів, інших військових частин (установ) Збройних Сил України, інших складових сил безпеки та сил оборони, об'єктів, які перебувають у сфері управління державних органів та органів місцевого самоврядування [4].

Якщо проаналізувати діяльність органів місцевого самоврядування щодо здійснення заходів щодо підготовки населення України до участі в русі національного спротиву, то, відповідно до законодавства України (законів України «Про оборону України», «Про національну безпеку України», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про основи національного спротиву», органи місцевого самоврядування:

- здійснюють заходи щодо підготовки населення України до участі в русі національного спротиву [3];
- забезпечують підготовку громадян до військової служби, а також загальне військове навчання у воєнний час [1];
- сприяють підготовці та виконанню завдань національного спротиву в мирний час та в особливий період [4];

– забезпечують направлення громадян на навчальні (або перевірочні) і спеціальні збори [1];

– забезпечують у межах відповідних видатків місцевих бюджетів належне фінансування заходів національного спротиву місцевого значення та підготовки громадян України до національного спротиву [4];

– забезпечують вирішення згідно із законодавством питань, пов'язаних з наданням частинам, установам, навчальним закладам Збройних Сил України та іншим військовим формуванням, утвореним відповідно до законів України, та правоохоронним органам службових приміщень і житлової площі, інших об'єктів, здійсненням контролю за їх використанням, наданням комунально-побутових та інших послуг [1];

– забезпечують проведення заходів щодо військово-патріотичного виховання громадян України [1];

– інформують громадськість, зокрема через медіа, про свою діяльність у виконанні завдань, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони [2];

– сприяють популяризації участі в заходах національного спротиву [4].

Загалом, можна виділити наступні види адміністративних процедур за участю органів місцевого самоврядування щодо здійснення заходів щодо підготовки населення України до участі в русі національного спротиву:

– процедури з організації підготовки населення до загальновійськової підготовки;

– процедури фінансового забезпечення заходів національного спротиву (фінансова підтримка, формування та розподіл бюджетних видатків на заходи з національного спротиву на місцевому рівні, контроль за цільовим використанням коштів, залучення додаткових ресурсів через взаємодію з іншими суб'єктами тощо)

– процедури з матеріально-технічного забезпечення (надання приміщень та інших об'єктів інфраструктури, контроль за використанням ресурсів);

– процедури з мобілізаційної підготовки та направлення на навчання (організація та контроль за мобілізаційною підготовкою населення, направлення громадян на навчальні збори та курси підвищення кваліфікації, взаємодія з правоохоронними органами та іншими військовими формуваннями для оптимальної координації зборів тощо);

– процедури забезпечення військово-патріотичного виховання (розробка та впровадження програм патріотичного виховання у навчальних закладах тощо);

– процедури інформаційного забезпечення (проведення та підтримка інформаційних кампаній, організація публічних заходів та акцій тощо);

– контрольні процедури та процедури звітності (контроль у сфері підготовки громадян, підготовка та подання звітів до про реалізацію заходів щодо національного спротиву та використання бюджетних коштів тощо);

– координаційні процедури (управлінська взаємодія та співпраця з органами виконавчої влади, військовими частинами, громадськими організаціями щодо спільної реалізації заходів підготовки до національного спротиву тощо).

Отже, адміністративні процедури за участю органів місцевого самоврядування щодо здійснення заходів підготовки населення України до участі в русі національного спротиву – це сукупність нормативно врегульованих та організаційно-управлінських дій, які здійснюються органами місцевого самоврядування для забезпечення підготовки громадян до національної оборони, що охоплюють планування, фінансове та матеріально-технічне забезпечення, мобілізаційні заходи, патріотичне виховання, координацію з державними та громадськими структурами, а також інформаційне забезпечення, контроль та звітність з метою організації військової підготовки, підтримки діяльності оборонних структур, забезпечення належної інфраструктури та активної участі громади у заходах національної безпеки, відповідно до законодавства України.

Список використаних джерел:

1. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 106.
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24.
4. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. Відомості Верховної Ради. 2021. № 41. Ст. 339.

Боса І. В.,

*аспірантка Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ДУАЛІЗМ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ АДВОКАТУРИ

Створення найбільш ефективної моделі адвокатури передбачає визначення її правової основи, обрання спеціально-дозвільного або загально-дозвільного принципу правового регулювання, що визначається приналежністю адвокатури або до публічного або до приватного права, нарешті – їх співвідношення у контексті ознак, засад та специфіки.

Зрозуміло, що у сучасній науці, питання з приводу того, чи належить адвокатура до публічного або до приватного права, у принципі вирішено на користь того, що вона відноситься і до публічного й до приватного права.

С. О. Іваницький у своїх наукових працях демонструє наявність п'яти підходів щодо до місця адвокатури серед інших інституцій, які захищають права людини. Так, перший – етатистський підхід, прибічники якого вважають адвокатуру: 1) елементом системи судової влади; 2) юстиції у широкому сенсі цього слова чи системи кримінальної юстиції; 3) системи органів, що здійснюють правоохоронну діяльність або державний захист; другий – суспільний, при якому

адвокатура розглядається як елемент громадянського суспільства, соціуму; третій – системно-соціальний, що відносить адвокатуру як незалежного елементу до однієї із соціальних систем – політичної, правової, правозахисної тощо; четвертий – комбінований розглядає адвокатуру як елемент кількох згаданих систем; п'ятий – позасистемний, при якому адвокатура не належить ні до одної системи, розглядаючи її як самостійний, самоврядний інститут [1, с. 38-39].

Але в останній час прослідковується стійке зближення публічного й приватного права, що знову, пов'язано з усвідомленням держави як такого ж суб'єкта правової системи. Це можна спостерігати як на рівні національних систем так, й на рівні правових сімей. Тобто можна говорити про один із напрямків глобалізації у правовій сфері, що передбачає стирання меж між публічним і приватним.

Як зазначалось вище, погляди науковців щодо наявності у адвокатури приватної та публічної частки збігаються. Але підходи до їх співвідношення різняться.

Так, є позиція, що діяльність адвоката має приватний інтерес і у ній слабо виражений публічний інтерес [2, с. 95].

У свою чергу В. В. Заборовський, перебуваючи у пошуку «золотої середини», вважає, що «приватний і публічний інтерес в діяльності адвоката повинні мати рівнозначний, взаємостимувальний характер» [3, с. 30].

На думку ж А. М. Бірюкової досягти балансу між приватною та публічною складовою не можливо. Науковиця вважає, що тут йде мова про явища різного порядку. Приватна складова адвокатури, яка розкривається крізь призму діяльності адвоката як суб'єкта приватного права, характеризує її статус як професії. Адвокат не повинен і не може реально зберігати баланс між суспільними та державними інтересами та інтересами окремих громадян. Так само як і адвокатура у своїй організаційній двоєдиності (як корпорація та як інститут), переслідує різні цілі та виконує різні функції. Як інститут адвокатура не надає професійної правничої допомоги, не здійснює адвокатської діяльності. Отже, вона констатує, що є прихильницею позиції, відповідно до якої національна адвокатура відзначається яскраво вираженим публічно-правовим характером, що не заперечує в ній приватну складову [2, с. 97].

С. О. Іваницький, проаналізувавши елементи публічного та приватного крізь призму: а) історичного контексту; б) характеру послуг, що надаються адвокатами; в) характеру взаємовідносин, які складаються в середині адвокатури та поза її межами, досить аргументовано обґрунтував вищезазначену позицію у своїй роботі [1, с. 38-45].

Дійсно, як слушно зауважує, І. О. Русанова, адвокатура хоч і виконує функцію особливої державної ваги – захист прав і законних інтересів громадян, однак не є державною структурою, а є професійним об'єднанням незалежним від органів влади. Адвокат – не державний службовець, зазначає, вона, а людина вільної професії, яка є незалежною від державної влади та громадськості – тільки при такому статусі адвокатури та адвокатів можлива ефективна полеміка з державним обвинувачем, виявлення помилок слідства та суду [4, с. 157]. Це

закріплено й у статті 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI «Адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб» [5].

При цьому, науковиця, стверджує, що визначення адвокатської професії як «вільної» є деякою мірою умовним – оскільки завдання адвокатури захищати приватних осіб у правовому спорі з державою, здійснюючої при цьому публічно-правові функції. З одного боку державні органи повинні сприяти забезпеченню незалежної ролі адвокатів, яка має гарантуватися при розробці та застосуванні законодавства, а з іншого адвокат як представник правової системи, відповідає перед нею як за свої приватні та комерційні справи, так і за здійснення функцій делегованих йому державою [6, с. 157].

Ця теза підтверджується закріпленням її й у частині 2 статті 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI «Держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності» [5].

Т. В. Вільчик зазначає, що при визначенні статусу та місця адвокатури в суспільстві слід зосередити увагу на напрямах і умовах її взаємодії з державними органами, які передусім зумовлюються тим, що, з одного боку, адвокат може виступати захисником посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, представляти їх інтереси в судочинстві, а з другого – адвокатура може виступати захисником інтересів громадянського суспільства. Сутність інституту адвокатури, вважає вона, полягає ще й у тому, що він одночасно є невід’ємною частиною судової системи, незалежність якої базується на поділі влади, яка може функціонувати лише за наявності дійсно незалежної адвокатури [6, с. 63].

С. В. Прилуцький зауважує, що саме адвокатура має бути надійною опорою судової влади та правосуддя [7, с. 240].

На думку К. Коваль зрілість демократичних інститутів держави визначає ступінь незалежності й суверенності адвокатури. У свою чергу, «правовий статус адвокатури завжди був певним показником захищеності особи й одним із індикаторів, що свідчать про успіхи в просуванні до правової держави та розвинутого громадянського суспільства» [8].

Т. Б. Вільчик визначає головною особливістю юридичної природи адвокатури в раціональному поєднанні приватного, професійного, публічного та державного характеру діяльності, за якого може бути забезпечена реальна незалежна правова допомога як кожному громадянину окремо, так і захист загальних громадських прав і свобод [6, с. 329].

Таким чином, особливістю правової природи адвокатури є дуалізм, що виражається у наявності у неї як приватно-правової основи, так й публічно-правового начала, співвідношення яких може різнитися, в залежності від рівня розвинутої громадянського суспільства та правової держави.

Список використаних джерел:

1. Іваницький С. О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: монографія. К.: Інтерсервіс, 2017. 795 с.
2. Бірюкова А. М. Правовий статус адвоката і адвокатури: вітчизняна модель у контексті процесів глобалізації. Дисер. докт. юрид. наук. 12.00.10. Київ, 2018. 508 с.
3. Заборовський В. В. Правовий статус адвоката в умовах становлення незалежної адвокатури України: монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 900 с.
4. Русанова І. О. До питання визначення правової природи інституту адвокатури. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 5. С. 156-159.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
6. Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10. Х. , 2016. 490 с.
7. Прилуцький С. В. Судова влада в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка., 2013. 35 с.
8. Коваль К. «Ручна» адвокатура не потрібна нікому / Союз юристів України. URL: <http://lawyersunion.org.ua/?p=4914> .

Валько В. Р.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ КОНТРОЛЬНО- НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Логічно припустити, що держава, у спосіб унормування здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, створила механізм, який передбачає контроль її належної реалізації, первинним елементом, власне, якого є сукупність встановлених юридичних гарантій.

Прийнятніше вважати, що такі гарантії класифікуються на дві групи, – загальні та спеціальні.

Зокрема загальні гарантії забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству (такі як належне регулювання процедур та процесів цієї діяльності, підконтрольність і підзвітність, взаємодія з іншими суб'єктами права тощо) доцільно диференціювати на підгрупи. Наприклад, можна виділити:

– інституційні гарантії забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, які передбачають з одного боку, утворення відповідних органів, організацій або підрозділів, які здійснюють відповідні заходи з уповноваженням на їх реалізацію, а з іншого – надання необхідних ресурсів для їх повноцінного функціонування. Крім того, якщо йде мова про використання бюджетних коштів, то однією із гарантій забезпечення законності такої діяльності є інституційна прозорість;

– правозахисні гарантії, які є гарантом дотримання, в першу чергу, прав громадян, а також підконтрольних суб'єктів в означеній сфері. Йдеться зокрема про те, що якщо контрольно-наглядові органи або їхні працівники не виконують свої функції належним чином і це призводить до заподіяння шкоди особам, які постраждали від домашнього насильства, такі особи мають право на отримання відшкодування за завдану їм шкоду. Водночас підконтрольні суб'єкти забезпечені можливістю оскарження дій та рішень контролюючих суб'єктів (уповноважених осіб на його проведення).

Своєю чергою, спеціальні гарантії забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству репрезентують особливості досліджуваної сфери. Провідна їхня особливість у тому, що вони враховують міжнародні й регіональні стандарти щодо протидії насильству загалом та здійснення контрольно-наглядових заходів – зокрема.

Власне однією із спеціальних гарантій забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству є система міжнародного моніторингу щодо дотримання положень Стамбульської конвенції. Також визначаємо професійну компетентність, яка як система заходів перевірки професійних навичок та вмінь уповноважених осіб й постійного підвищення рівня їх професійності, має бути домінуючою серед усіх гарантій законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству. Загалом її сутність зведена до встановлення обов'язкових критеріїв кваліфікації та досвіду для працівників, які займаються реалізацією контрольно-наглядових заходів у цій сфері.

Вбачаємо, що різновидом спеціальних гарантій забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству є й вимога установа партнерських відносин між державними та громадськими інституціями у сфері протидії домашньому насильству при здійсненні контрольно-наглядової діяльності в Україні, адже нормативна вказівка на доцільність формування мережі ефективних взаємозв'язків між суб'єктами забезпечення функціональності державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству свідчить про унікальну соціальну необхідність кооперації зусиль та ресурсів різних за правовим статусом та становищем суб'єктів, яка здатна забезпечити оперативність, належність, доцільність, ефективність та результативність необхідної до вчинення дії.

Отже, під гарантіями забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству пропонуємо розуміти систему заходів, спрямованих врегулювати поведінку та дії суб'єктів її

здійснення у спосіб створення умов для об'єктивного та ефективного контролю за проведенням заходів з протидії домашньому насильству (зокрема і наданням захисту постраждалим від будь-яких форм насильства в сім'ї) та встановлення вимог щодо її правомірності.

Василенко Є. М.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ВИДІЛЕННЯ СУЧАСНИХ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРНОЇ СКЛАДОВОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

В останні роки в Україні проведено чимало реформ, пов'язаних зі змінами в організації та діяльності органів державної влади, судової та правоохоронної системи країни. Подальше впровадження міжнародних стандартів у сфері захисту прав та інтересів громадян обумовлює не лише оновлення нормативно-правової бази, а й створення нових органів державної влади. Тим цікавіша діяльність Державного бюро розслідувань, створеного на державному рівні для забезпечення взаємодії поліцейських сил і розслідування злочинів, що створюють загальнодержавну загрозу. Враховуючи, що з моменту створення Державного бюро розслідувань (далі – ДБР) пройшов відносно недовгий відрізок часу, наразі недостатньо висвітленим є питання про створення, діяльність і роль, яка відводиться цьому органу серед інших правоохоронних структур, у тому числі органів досудового розслідування [2, с. 179-184].

На наш погляд, слід виділити наступні загальні напрямки удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань:

- вдосконалення адміністративного законодавства щодо використання контролю як інструменту адміністративно-правового регулювання;
- цифровізація діяльності Державного бюро розслідувань;
- оптимізація внутрішньо-кадрової політики Державного бюро розслідувань;
- вдосконалення системи захисту прав свідків, які беруть участь у кримінальному провадженні;
- покращення взаємодії правоохоронних органів;
- розширення міжнародного співробітництва.

Далі проаналізуємо кожен з вищенаведених напрямків. Вдосконалення адміністративного законодавства щодо використання контролю як інструменту

адміністративно-правового регулювання ми пропонуємо шляхом внесення наступних змін та доповнень до чинного законодавства:

1. Слід забезпечити додатковий контроль за використанням бюджетних коштів Державним бюро розслідувань. Такий контроль має здійснюватися спеціальним суб'єктом – Рахунковою палатою. З цією метою, пропонуємо наступні доповнення до Закону України «Про Державне бюро розслідувань»: – доповнити ч. 6 ст. 23 у такій редакції: «6. Контроль за витрачанням Державним бюро розслідувань коштів здійснюється Рахунковою палатою шляхом проведення аудиту один раз на два роки.» [1].

2. Недосконалим є контроль у діяльності Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань. Згідно внутрішнього положення, Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань повинна подавати щорічний звіт про діяльність. Однак, у спеціальному Законі України «Про Державне бюро розслідувань» не визначено відповідне положення. З метою впровадження обов'язкового щорічного звітування Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань, пропонуємо наступні доповнення до Закону України «Про Державне бюро розслідувань»: – доповнити ч. 4 ст. 28 у такій редакції: «Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань готує та оприлюднює не пізніше 1 квітня на офіційному вебсайті Державного бюро розслідувань у рубриці «Рада громадського контролю» звіт про свою діяльність за минулий рік, згідно вимог, передбачених Положенням про Раду громадського контролю.» [1].

Щодо наступного напрямку, а саме – цифровізації діяльності Державного бюро розслідувань, слід виділити наступні напрямки удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: 1) створення цифрового простору для взаємодії органів державної влади, правоохоронних органів та учасників судових процесів (оптимізація державних реєстрів, електронного документообігу, цифрового архівування тощо); 2) впровадження адміністративних регламентів у цифровій формі (оцифрування регламентів внутрішнього розслідування та процедур контролю, розробка електронних алгоритмів дій для працівників Державного бюро розслідувань тощо); 3) запровадження навчальних програм для працівників Державного бюро розслідувань щодо використання цифрових технологій у процедурній діяльності; 4) оснащення структурних підрозділів Державного бюро розслідувань сучасними технічними засобами; 5) підвищення кібербезпеки систем Державного бюро розслідувань.

Відносно наступного напрямку, то на наш погляд, напрямки оптимізації внутрішньо-кадрової політики Державного бюро розслідувань мають включати: – формування централізованої системи підвищення кваліфікації; – введення механізмів періодичної сертифікації професійних навичок; – впровадження програм підтримки психоемоційного здоров'я працівників, яка включатиме регулярне тестування або психологічні консультації (особливо важливо в умовах воєнного стану); – впровадження засад інклюзивності в кадрову політику.

Окремий напрямок нами виділено вдосконалення системи захисту прав свідків, які беруть участь у кримінальному провадженні. На наш погляд, основними напрямками для вдосконалення адміністративного законодавства, що стосуються захисту прав свідків у кримінальному провадженні має стати: – розширення програм адміністративного захисту свідків, зокрема, механізмів для надання свідкам спеціального статусу захисту та спрощення адміністративних процедур у відповідних програмах; – покращення захисту інформаційної безпеки у діяльності Державного бюро розслідувань; – адміністративне забезпечення психологічної підтримки свідків; – проведення Державним бюро розслідувань інформаційних кампаній серед населення з метою підвищення обізнаності про важливість свідчення та ризики, пов'язані з цим.

Недосконалим є сфера взаємодії правоохоронних органів. На наш погляд, першочерговими мають стати такі напрями покращення взаємодії правоохоронних органів для забезпечення гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: – розробка механізмів міжвідомчої комунікації (завдяки цифровізації діяльності); – проведення міжвідомчих тренінгів та навчань; – обмін практичним досвідом; – створення спільних слідчо-оперативних груп; – розробка особливих методик взаємодії в умовах воєнного стану.

Останнім напрямком є розширення міжнародного співробітництва, зокрема, через: – ініціювання Державним бюро розслідувань спільних проєктів у рамках міжнародних організацій (Інтерпол, Європол, ОБСЄ, НАТО тощо); – інтеграцію Державного бюро розслідувань в міжнародні цифрові системи обміну даними; – покращення комунікації із міжнародними правозахисними організаціями для забезпечення прав людини в процесі розслідувань; – участь Державного бюро розслідувань у міжнародних програмах, проєктах та конференціях щодо дослідження сучасних транснаціональних викликів у сфері правоохоронної діяльності; – посилення міжнародної співпраці Державного бюро розслідувань у сфері фінансового моніторингу (відмивання грошей, фінансуванню тероризму, легалізація незаконних доходів тощо); – розробку та впровадження міждержавних програм підвищення кваліфікації.

Список використаних джерел:

1. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 р. № 794-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 6. Ст. 55.
2. Літвінова І. Ф. Державне бюро розслідувань у сучасній системі правоохоронних органів України: правові аспекти створення та діяльності. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2022. № 4. С. 179-184.

Винниченко В. В.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ОКРЕМІ ЗАСАДИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРОТИДІЇ СПЕЦІАЛЬНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ КОНТРАБАНДИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ЗБРОЇ

Проблема контрабанди – одне з першочергових завдань держави у справі захисту її економічних інтересів. Протягом усього періоду незалежності України виявляється велика кількість експорту та імпорту товарів. Особлива небезпека для держави полягає в тому, що контрабандні операції проводяться із вчиненням корупційних діянь службовими особами державних та місцевих органів влади. Від цього страждають вітчизняні товаровиробники. Нелегальне ввезення іноземних товарів зменшує попит на українську продукцію, що призводить до ліквідації виробництв, зниження конкурентоспроможності українських підприємств на внутрішньому ринку та їх переміщення за кордон. Наслідком може бути скорочення штатів підприємств й урізання їх фонду заробітної плати. Крім того, результати такої злочинної діяльності негативно впливають на суспільні відносини у сфері захисту життя та здоров'я громадян у випадку контрабанди зброї та боєприпасів, ядерних матеріалів і речовин, наркотичних засобів, алкоголю, сигарет, позбавляють права громадян на користування культурними цінностями, історичним надбанням України [1, с. 242]. Додатковим спонукальним мотивом дослідження вказаної проблеми є та обставина, що у ході європейської інтеграції України система протидії контрабандним проявам має змістити акценти своєї роботи на операційну сумісність із силами безпеки країн ЄС та країн НАТО, що у сукупності із викладеним робить дослідження нормативно-правових засад взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді достатньо актуальним та таким, що заслуговує на увагу вчених і практиків [2].

Злочини, пов'язані з реалізацією контрабандних схем, завдають відчутної шкоди економічній системі країни, серйозно загрожують тим фундаментальним засадам, якими керується будь-яке суспільство. Контрабанда підриває державні доходи, збільшує податкове навантаження на офіційних суб'єктів господарювання, вбиває потребу в інвестиціях та інноваціях, зменшує надходження іноземної валюти, яку країна може заробити на легальному експорті, а також посилює недобросовісну конкуренцію на ринку [3; 4].

Окремо слід наголосити на позиції В.Г. Севрука та С.О. Павленка, що використання зарубіжного досвіду повинно співвідноситися із національною правовою системою, її специфікою та реаліями, а не являти собою захоплення звучними і зовні привабливими назвами тієї чи іншої структури [5].

Отже, що для того, аби домогтися та здійснити такі зміни на покращення ситуації, потрібно враховувати стан протидії контрабандним зловживанням у

зарубіжних країнах, ознайомитися з їхніми методами боротьби, а також активно співпрацювати з деякими з них: «проблема, котра не обійшла жодну країну світу, останнім часом через глобальні інтеграційні процеси стала проблемою без кордонів» [6, с. 418, 419; 4].

Аналізуючи міжнародні та європейські документи, що стосуються діяльності поліції, можна говорити, що європейські стандарти діяльності правоохоронних органів – це основоположні принципи їх функціонування, спрямовані на забезпечення європейських цінностей в їх діяльності: верховенство права; прозорість діяльності та підзвітність суспільству; дотримання балансу між інтересами суспільства та інтересами окремого громадянина; захист свобод і основоположних прав людини та громадянина. Враховуючи специфіку поліцейської діяльності, ці принципи стосуються в першу чергу застосування запобіжних заходів, які обмежують права громадян (затримання, арешт, обшук тощо), застосування сили та зброї; попередження тортур та іншого негуманного поводження; організації роботи з громадянами та підзвітності, оскільки поліція для населення є органом державної влади з обов'язками надання правоохоронних послуг [7, с. 283; 8].

Встановлено, що для пошуку оптимальних моделей протидії контрабанді було вивчено зарубіжний досвід та структуру їх спеціальних підрозділів боротьби з організованою злочинністю, проаналізовано структуру поліцейських відомств США, європейських та азійських країн. Отже порівнюючи досвід протидії спеціальними підрозділами поліції контрабанді зброї та боєприпасів США, європейських та азійських країн, слід відзначити, що підходи правоохоронних органів абсолютно різняться за своєю суттю. Так у європейських країнах та США функції протидії поступаються місцем запобіганню, що впершу чергу направлене на використання саме запобіжних заходів з подальшим усуненням причин та умов із використанням конфіденційної допомоги громадян. На відмінну від європейських країн та США, азійські держави суворо дотримуються жорстких репресивних заходів.

Досвід іноземних правоохоронних органів свідчить про те, що комплексний підхід, що включає нормативно-правове регулювання, сучасні технології та міжнародну співпрацю, є ключовим для ефективної протидії контрабанді культурних цінностей і зброї. Україна може адаптувати ці методи з урахуванням власних національних особливостей. Проаналізовані такі нормативно-правові акти: Конвенція ЮНЕСКО 1970 року про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному вивезенню і передачі права власності на культурні цінності. Вона встановлює правила повернення культурних об'єктів і співпраці між країнами; Конвенція UNIDROIT 1995 року щодо викрадених або незаконно вивезених культурних цінностей. Вона уточнює механізми реституції; Договір про торгівлю зброєю (АТТ), який регулює міжнародну торгівлю звичайними видами озброєння, а також обіг стрілецької зброї; Резолюції Ради Безпеки ООН (наприклад, №2199 і №2347), які засуджують незаконну торгівлю культурними цінностями в контексті фінансування тероризму; США: Закон про охорону археологічних ресурсів (ARPA) та Закон про культурну спадщину США

встановлюють суворі обмеження на ввезення культурних цінностей без підтвердження законності їх походження. Митна служба США активно застосовує ці положення; ЄС: Регламент №116/2009 про вивезення культурних цінностей передбачає спеціальні дозволи на їх переміщення через кордони ЄС. У 2019 році Євросоюз прийняв нові правила для боротьби з торгівлею культурними цінностями, вивезеними з зон конфліктів; Велика Британія: Національне агентство по боротьбі зі злочинністю, Управління з боротьби з особливо небезпечними видами економічної злочинності, Китай: Закон про охорону культурних цінностей забороняє вивезення багатьох об'єктів, визначених як національне надбання, та посилює кримінальну відповідальність за їх нелегальний обіг.

Розуміємо, що викладені міркування не позбавлені зауважень або ж потребують більш детального осмислення, у зв'язку з чим сподіваємося на широке їх обговорення між практиками, науковцями та іншими фахівцями даної теми дослідження [9, с. 182].

Список використаних джерел:

1. Кукшинова О. О., Носенко Д. С. Перспективи боротьби та запобігання контрабандної злочинності в межах українського законодавства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2021. Вип. 67. С. 241-245.
2. Криловецький А.Л. Взаємодія сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді: постановка проблеми. Актуальні проблеми правового забезпечення державної безпеки. Науково-практична конференція Національної академії Національної гвардії України 2 квітня 2020 р., м. Харків. С. 34-36.
3. Karafo A. The Effect of Contraband on Government Revenue: Case of Segen Area People's Zone. *Global Journal of Management and Business Research: В Economics and Commerce*. 2018. № 18 (3). URL: <https://ssrn.com/abstract=3285168>.
4. Бабіков Д.В. Кримінальна відповідальність за незаконне переміщення предметів через митний кордон України. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Донецький державний університет внутрішніх справ, Кропивницький, 2023. 249 с.
5. Севрук В.Г., Павленко С.О. Міжнародні стандарти реформування національної муніципальної поліції. Правоохоронна та правозахисна діяльність поліції в умовах формування громадянського суспільства в Україні [Текст] : матеріали підсумк. наук.-практ. конф. (Київ, 9 квіт. 2016 р.) / [ред. кол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 253-255.
6. Бондаренко О.С., Кузьменко В.В. Кримінально-правова характеристика теоретичних та порівняльно-правових засад дослідження протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 418–420.
7. Тріпник О.М. Досвід європейських країн у реформуванні органів внутрішніх справ України. Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України : матеріали Всеукр. підсумк. наук.-

практ. конф. Частина 1 (Київ, 12 берез. 2015 р.) К. : Нац. акад. внутр. справ. 2015. С. 283–285.

8. Погребиський М.Л. Міжнародне співробітництво правоохоронних органів у протидії контрабанді зброї та боєприпасів. 2022. URL: <http://www.nvppr.in.ua/vip/2022/3/50.pdf>.

9. Павленко С.О., Севрук В.Г. Перспективи та проблеми впровадження люстрації в Україні: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія : Право. 2014. Вип. 1. С. 177-183.

Підлипний Р. О.,

здобувач ПВНЗ Університет Короля Данила
м. Івано-Франківськ, Україна

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Проблема дотримання прав людини в умовах глобалізації є однією з ключових у сучасному правовому дискурсі. Глобалізаційні процеси, що охоплюють економіку, політику, культуру та технології, суттєво впливають на реалізацію та захист основоположних прав і свобод. У сучасному світі правозахисні механізми змінюються під впливом цифровізації, транснаціональних корпорацій, міжнародних міграційних процесів і викликів, пов'язаних із безпекою. З одного боку, інформаційні технології сприяють розширенню можливостей людини, забезпечуючи доступ до інформації, освіти, медичних послуг, а також посилюючи механізми правового захисту. З іншого боку, цифровізація створює нові загрози, пов'язані з порушенням приватності, масовим спостереженням, кіберзлочинністю та маніпуляцією громадською думкою через соціальні мережі.

Додатковими викликами є посилення авторитарних тенденцій у деяких державах, зростання популізму та загроза обмеження демократичних прав під приводом боротьби з тероризмом чи пандеміями. Крім того, правові системи не завжди встигають адаптуватися до стрімкого розвитку цифрових технологій, що створює прогалини в захисті прав людини в кіберпросторі. Таким чином, дослідження особливостей дотримання прав людини в умовах глобалізації є актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору, адже воно дозволяє оцінити нові загрози та сформулювати ефективні механізми їхнього подолання.

Права людини – це фундаментальна основа демократичного суспільства, що гарантує свободу, рівність і гідність кожної особи [1, с. 37]. Проте в епоху глобалізації ці права набувають нових контекстів і викликів. Глобалізація, як процес зростаючої взаємозалежності держав, економік і суспільств, має подвійний вплив на права людини. З одного боку, вона сприяє поширенню демократичних стандартів, міжнародного правового захисту та доступу до

інформації. З іншого боку, вона ускладнює регулювання правових норм, оскільки національні держави все більше стикаються з проблемами контролю над глобальними цифровими платформами, транснаціональними корпораціями та потоками персональних даних.

Одним із ключових аспектів глобалізації є цифровізація, що радикально трансформує правове середовище. Сучасні інформаційні технології відкривають нові можливості для реалізації прав людини, зокрема через електронне урядування, онлайн-освіту, цифрову медицину та дистанційну зайнятість. Водночас технологічний прогрес створює нові виклики: масове спостереження з боку держав і корпорацій, порушення конфіденційності, маніпулювання інформацією та зростання кіберзлочинності. Особливо гостро постає питання захисту персональних даних і свободи слова, що вимагає перегляду міжнародних стандартів правозахисної політики.

Крім цифрових викликів, глобалізація впливає на соціально-економічну нерівність, міграцію та екологічні права. Зростаюча економічна інтеграція та розвиток міжнародних торговельних угод нерідко призводять до експлуатації робочої сили в країнах, що розвиваються, а також до обмеження соціальних гарантій у більш розвинених державах. Проблема кліматичних змін також стає викликом для прав людини, адже екологічні катастрофи змушують мільйони людей покидати свої домівки, створюючи нові категорії «кліматичних біженців», правовий статус яких досі не врегульовано на міжнародному рівні.

Одночасно, як справедливо зауважують О. Петришин та О. Гиляка, цифровізація суспільних відносин зумовила появу нової категорії прав людини – цифрових прав, оскільки традиційні механізми захисту не враховували особливостей цифрового середовища [2, с. 11]. Швидкий розвиток технологій призвів до трансформації класичних прав і свобод людини, оскільки правові підходи не завжди встигають адаптуватися до нових загроз. Зростання ролі Інтернету та соціальних мереж сприяло розширенню можливостей реалізації свободи вираження поглядів, але водночас створило ризики поширення дезінформації та цифрової цензури. Впровадження технологій штучного інтелекту у сферу правозастосування дозволяє підвищити ефективність судового процесу, проте воно також створює загрозу дискримінації через алгоритмічні упередження. Використання технологій розпізнавання обличчя та масового спостереження, з одного боку, забезпечує громадську безпеку, а з іншого – порушує право на приватність і може застосовуватися для контролю за політичними опонентами.

Розвиток цифрової економіки передбачає створення нових правових механізмів для захисту цифрових активів, адже традиційні правові норми не враховують особливостей віртуальних ринків та криптовалют. Зростання кіберзагроз, таких як хакерські атаки та витоки персональних даних, вимагає перегляду стандартів кібербезпеки, оскільки чинні механізми захисту не забезпечують належного рівня безпеки. Інтенсивне використання великих даних і алгоритмів у сфері державного управління дозволяє оптимізувати процеси прийняття рішень, однак водночас створює ризики порушення права на захист

персональних даних [2, с. 13]. Впровадження цифрової ідентифікації громадян може сприяти спрощенню адміністративних процедур, але в разі неналежного захисту таких систем існує ризик зловживань та незаконного доступу до особистої інформації. Недостатня нормативна визначеність категорії «цифрові права» у міжнародному та національному законодавстві ускладнює їхній захист, що вимагає розробки єдиних стандартів у сфері цифрового права.

В умовах сучасних глобальних трансформацій необхідно розробити нові підходи до захисту прав людини, які відповідатимуть викликам цифрового середовища, міграційних потоків та економічної нерівності. Дослідження цих питань дозволяє не лише зрозуміти сучасний стан дотримання прав людини, а й запропонувати механізми їхньої адаптації до реалій XXI століття.

Таким чином, дотримання прав людини в епоху глобалізації стає дедалі складнішим завданням, оскільки традиційні правові механізми не завжди встигають адаптуватися до швидких змін цифрового середовища та глобальних викликів. Цифровізація суспільних відносин, зростання кіберзагроз, посилення міжнародної мобільності та соціально-економічна нерівність потребують комплексного підходу до правового регулювання, що включає як національні, так і міжнародні механізми захисту прав людини. Розробка нових стандартів цифрових прав, захист персональних даних, забезпечення рівності у доступі до технологій і боротьба з інформаційними маніпуляціями мають стати ключовими пріоритетами правозахисної політики. Глобалізація створює не лише виклики, а й можливості для розвитку правової системи, що повинна бути гнучкою, ефективною та спрямованою на забезпечення балансу між технологічним прогресом і фундаментальними правами людини.

Список використаних джерел:

1. Головка О. М. Цифрова культура та інформаційна культура: права людини в епоху цифрових трансформацій. *Інформація і право*. 2019. № 4. С. 37-44.
2. Петришин О. В., Гиляка О. С. Права людини у цифрову епоху : виклики, загрози та перспективи. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. Т. 28. № 1. С. 7-35.

Гречана С. І.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ДОПИТУ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ ОСОБИ, СТОСОВНО ЯКОЇ УПОВНОВАЖЕНИМ ОРГАНОМ ПРИЙНЯТО РІШЕННЯ ПРО ОБМІН ЯК ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНОГО

Умови воєнного стану в Україні та необхідність забезпечення виконання завдань кримінального провадження щодо воєнних злочинів – обумовили виникнення та правове регулювання нового виду допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні – це допит особи, стосовно якої уповноваженим органом прийнято рішення про обмін як військовополоненого (ч. 2 ст. 225 КПК України) [1]. Особи, які допитуються за правилами цієї статті, є підозрюваними у вчиненні воєнних злочинів. Як свідчить вітчизняна практика, злочинні дії у національному кримінальному провадженні кваліфікують за ст. 438 КК України «Порушення законів та звичаїв війни» [2].

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання процедури обміну осіб як військовополонених» від 28.07.2022 р. № 2472-ІХ, ст. 3 КПК України було доповнено п. 28, відповідно до якої у кримінальному провадженні з'являється новий суб'єкт – особа, стосовно якої уповноваженим органом прийнято рішення про обмін як військовополоненого. Також ст. 225 КПК України була викладена у новій редакції. Отже, згідно п. 28 ч. 1 ст. 3 КПК України, «військовополоненим є будь-яка особа, яка має процесуальний статус підозрюваного, обвинуваченого, засудженого та яка включена відповідним уповноваженим органом до списку для обміну як військовополонений» [1].

Увага сучасних дослідників спрямована на дослідження теоретично відомої, а з практичного аспекту – нової процесуальної фігури – військовополоненого.

Визначення поняття військовополоненого у КПК України ґрунтується на аналізі міжнародних та національних нормативно-правових актах. Так, відповідно до п. 2 Порядку тримання військовополонених, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 р. № 413, «військовополонені – це особи, які мають право на цей статус відповідно до статті 4 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. та статті 44 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол І), від 8 червня 1977 р.» [3].

Сучасні вітчизняні дослідники (М.І. Пашковський) зазначають, що з моменту збройного нападу на Україну почалася дія норм міжнародного гуманітарного права. Статтею 45(1) Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол І), від 8 червня 1977 року визначено, що «особа,

яка бере участь у воєнних діях і потрапляє під владу супротивної сторони, вважається військовополоненою й тому користується захистом Третьої конвенції, якщо вона претендує на статус військовополоненого, якщо видається, що вона має право на такий статус, або, якщо сторона, від якої вона залежить, вимагає для неї такого статусу шляхом повідомлення держави, що її затримує, або Держави-покровителя. У разі виникнення якогось сумніву в тому, чи має будь-яка така особа право на статус військовополоненого, вона продовжує зберігати такий статус і, отже, користуватися захистом Третьої конвенції і цього Протоколу доти, доки її статус не буде визначено компетентним судовим органом» [4].

З врахуванням сучасних реалій слід враховувати, що російських військовополонених досить часто обмінюють на оборонців України, що потрапили в полон до ворога. Поки здійснюється досудове розслідування або судовий розгляд щодо військовополоненого, його обмін ускладнений [4]. Проведення допиту у порядку ст. 225 КПК України є складовою даного процесу.

Вчені зазначають, що кримінальне провадження щодо військовополонених має здійснюватися з урахуванням вимог відповідних договірних норм міжнародного гуманітарного права [4].

Військовополоненому гарантується право на правову допомогу, конфіденційні юридичні консультації із захисником (захисниками) у кримінальному провадженні, адвокатом (адвокатами), законним представником (законними представниками), який (які) представляє (представляють) особу під час розгляду справ у суді, у порядку, визначеному для осіб, які тримаються під вартою. У разі коли військовополонений є учасником кримінального провадження, йому гарантується можливість користуватися відповідними правами, визначеними КПК України [3; 5, с. 481].

Як зауважують І.В. Гловюк та Г.К. Тетерятник, порядок здійснення обміну військовополоненими є інформацією з обмеженим доступом, відтак проаналізувати зазначену процедуру та її співвідношення з положеннями кримінального процесуального закону видається неможливим [5, с. 481].

Однак, ми можемо висловити рекомендації щодо проведення допиту особи, стосовно якої уповноваженим органом прийнято рішення про обмін як військовополоненого.

Хоча КПК України і не містить спеціальних норм щодо допиту військовополонених, аналіз ст. 17 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими та абз. 9, 10 п. 6 Порядку тримання військовополонених дозволяє виділити засади, що мають бути застосовані під час допиту слідчим суддею особи, стосовно якої уповноваженим органом прийнято рішення про обмін як військовополоненого, під час досудового розслідування у судовому засіданні:

– встановлення особи військовополоненого згідно документів (посвідчення особи із зазначенням прізвища власника, його імені, звання, армійського, полкового, особистого або серійного номера чи іншої рівноцінної інформації, дати народження. Таке посвідчення особи може містити особистий підпис або

відбитки пальців власника, а також будь-яку іншу інформацію, яку сторона конфлікту може вважати за необхідне додати стосовно осіб, що належать до її збройних сил);

- допит військовополонених проводиться зрозумілою для них мовою; будь-які правила, накази, повідомлення та оголошення стосовно поведінки військовополонених повідомляють їм мовою, яку вони розуміють;

- заборонено без застосування фізичних та моральних тортур, будь-якої іншої форми примусу; заборона погроз, образ, переслідування, обмеження їхніх прав у поводженні із військовополоненим;

- на військовополонених покладений обов'язок повідомлення під час допиту свого прізвища, ім'я та військового звання, дати народження та армійського, полкового, особового чи серійного номеру або, якщо цього немає, іншої рівноцінної інформації;

- повага до особистих речей військовополонених (відмітних знаків й знаків державної належності, нагород та предметів, які мають насамперед особисту або суб'єктивну цінність);

- проведення допиту за умови евакуації військовополонених, розміщення достатній відстані від зони бойових дій;

- забезпечення військовополонених продуктами й питною водою, одягом, надання їм необхідної медичної допомоги;

- кримінальне переслідування щодо військовополоненого за дію, яка заборонена законодавством держави, що тримає в полоні, або міжнародним правом, чинним на момент здійснення цієї дії;

- надання військовополоненому можливості захищатися в суді та забезпечення допомоги кваліфікованого захисника чи консультанта;

- проведення судового розслідування стосовно військовополоненого настільки швидко, наскільки це дозволяють обставини, й так, щоб судовий процес відбувся якомога скоріше з повідомленням про це державі-покровительці;

- право військовополоненого користуватися допомогою одного зі своїх товаришів-полонених, мати захист кваліфікованого адвоката або радника на власний вибір, викликати до суду свідків, та, якщо він вважає це необхідним, користуватися послугами компетентного перекладача. Держава, що тримає в полоні, інформує його про ці права завчасно, до початку слухання справи. Якщо військовополонений не вибрав собі захисника, то держава-покровителька забезпечує йому участь адвоката;

- завчасне отримання обвинуваченням військовополоненим мовою, яку він розуміє, подробиці обвинувачення, а також тих документів, які зазвичай доводять до відома обвинуваченого згідно із законами, які є чинними у збройних силах держави, що тримає в полоні. Таку саму інформацію за тих самих обставин передають адвокату, який здійснює захист від імені військовополоненого та ін. [6].

З тактичного аспекту слід зауважити, що тактиці допиту слідчим суддею особи, стосовно якої уповноваженим органом прийнято рішення про обмін як військовополоненого, під час досудового розслідування у судовому розгляді,

притаманний конфліктний характер. І завданням слідчого судді, інших уповноважених суб'єктів, є його не допущення та нейтралізація, з метою досягнення завдань кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-172>.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Порядок тримання військовополонених : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 р. № 413 *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2022-%D0%BF#Text>
4. Микола Пашковський. Кримінальне провадження щодо військовополонених: у чому особливість? (21 червня 2022 року). URL: <https://justtalk.com.ua/post/kriminalne-provazhennya-schodo-vijskovopoloneni-h-u-chomu-osoblivist>
5. Глов'юк І.В., Тетерятник Г.К. Питання унормування належної правової процедури кримінального процесуального забезпечення обміну військовополонених. *Юридичний науковий електронний журнал України* . № 8/2022. С. 478-483. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/109>
6. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text

Гусаров О. С.,

*кандидат юридичних наук, голова Печенізької ОТГ,
докторант Харківського національного
університету внутрішніх справ,
м. Харків, Україна*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ГАРАНТІЙ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НЕТИПОВИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ

Правове регулювання нетипових форм зайнятості в Україні характеризується доволі повільними темпами реагування на суспільні процеси на ринку праці. Зазначене, беззаперечно, пов'язано із недосконалістю нормативно-правового забезпечення відповідної сфери трудових відносин. В даному контексті відзначимо, що вкрай важливим питанням вдосконалення трудового законодавства, що регулює нетипову зайнятість є закріплення гарантій прав, свобод і законних інтересів найманих працівників, залучених до трудової діяльності через нетипові форми. Чинне на сьогодні трудове законодавство

орієнтоване, переважно, на класичні або традиційні прояви зайнятості, однак реалії сьогодення обумовлюють, навіть більше – вимагають, запровадження та використання нетипових форм реалізації особами своєї здатності до праці. З огляду на це, вважаємо, що слід врегулювати: підстави та порядок виникнення, а також оформлення трудових відносин на умовах нестандартної зайнятості; правове становище найманих працівників, які реалізують своє право на працю у нестандартній формі; умови та порядок оплати праці таких найманих працівників; механізми захисту трудових прав і законних інтересів означених категорій працівників, а також застосування до них заходів юридичної відповідальності.

Справедливим буде відмітити той факт, що у липні 2022 року ВРУ прийняла закон № 2421-IX, яким було внесено деякі важливі та дуже необхідні зміни до трудового законодавства. Так Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання деяких нестандартних форм зайнятості», який набрав чинності 10 серпня 2022 року спрямований на врегулювання нестандартних форм зайнятості для осіб, які виконують роботу на непостійній основі. Цим Законом Кодекс законів України про працю було доповнено статтею 21¹ «Трудовий договір з нефіксованим робочим часом». У даній статті закріплено, що особливостями трудового договору з нефіксованим робочим часом є те, що для працівника не встановлено конкретного часу виконання роботи, роботодавець лише погоджує з працівником режим роботи та тривалість робочого часу, необхідного для виконання вже конкретно замовленої роботи з дотриманням вимоги законодавства щодо тривалості робочого часу та часу відпочинку, а також обов'язок виконувати роботу, що передбачена умовами цього трудового договору, виникає виключно у разі її надання роботодавцем. Разом із тим, згідно зазначених нововведень, на роботодавця не покладається обов'язок щодо гарантування працівнику, що така робота буде надаватися постійно, тобто самостійно визначає необхідність та час залучення працівника до роботи, обсяг роботи. Проте, він (тобто роботодавець) зобов'язаний дотримуватись умов оплати праці, у тому числі визначених законодавством [1; 2]. Нормотворець обмежив кількість трудових договорів з нефіксованим робочим часом у одного роботодавця, яка не може перевищувати 10 відсотків загальної кількості трудових договорів, стороною яких є цей роботодавець. Роботодавець (роботодавець – фізична особа), який використовує працю менше ніж 10 працівників, може укласти не більше одного трудового договору з нефіксованим робочим часом [1; 2]. Окрім цього суттєвими та доцільними новаціями трудового законодавства, запроваджені означеними Законом України № 2421-IX від 18.07.2022, стало врегулювання вимог щодо істотних умови договору, таких як: спосіб та мінімальний строк повідомлення працівника про початок виконання роботи; спосіб та максимальний строк повідомлення від працівника про готовність приступити до роботи або відмовитися від її виконання; інтервали, в які від працівника можуть вимагати працювати (базові години та дні); мінімальна тривалість робочого часу працівника, який виконує роботу на підставі трудового договору з нефіксованим робочим часом [2].

Крім того, нововведення гарантують працівнику право відмовитися від виконання роботи, якщо роботодавець вимагає виконання роботи поза межами базових днів та годин або якщо йому було повідомлено про наявність роботи із порушенням мінімальних строків, визначених трудовим договором з нефіксованим робочим часом. Однак, відмова працівника від виконання роботи у базові дні та години є підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності, крім випадків відмови у зв'язку з хворобою та деякими іншими обставинами; неможливість заборон або перешкоджань з боку роботодавця по відношенню до працівника в частині виконання останнім роботи за іншими трудовими договорами. Виконання роботи на умовах нефіксованого робочого часу не тягне за собою будь-яких обмежень обсягу трудових прав працівників [2]. Безумовно новели трудового законодавства щодо врегулювання трудових відносин на умовах нефіксованого робочого часу є суттєвим кроком у напрямку покращення нормативно-правових засад використання нетипових форм зайнятості, зокрема такий підхід створює необхідні умови: по-перше, для виведення з «тіні» значної кількості працівників, що сьогодні реалізують свою здатність до праці на умовах неофіційного працевлаштування; по-друге, для переведенню частини працівників із цивільно-правової площини (виконання робіт та (або) надання послуг на підставі цивільно-правових договорів) у сферу трудо-правового регулювання, яка в цілому є більш сприятливою для працівників.

У підсумку слід звернути увагу на те, що зазначені законодавчі зміни не вирішують усіх питань в частині врегулювання правового становища та гарантій, зокрема: чи може та яким чином має застосовуватися випробування по відношенню до працівників, зайнятих на підставі трудового договору з нефіксованим робочим часом; чи може такий працівник розраховувати на лікарняний і пов'язані із ним виплати; чи розповсюджуються на зазначених працівників гарантій, що передбачені трудовим законодавством для звичайних найманих працівників у випадку їх скорочення (зокрема в частині виплати вихідної допомоги); як реалізуються законодавчі положення про відпустку щодо працівників, які працюють на умовах трудового договору з нефіксованим робочим часом. Очевидно що ці та інші питання потребують більш ретельної уваги законотворця. Також не можемо не відмітити того, що встановлення законодавчих обмежень щодо можливості роботодавця укладати трудові договори з нефіксованим робочим часом на рівні 10% від загальної кількості трудових договорів, стороною яких є цей роботодавець, додає суттєвий обсяг досить роботи відповідним контролюючим органам і службам, що викликає питання про їх спроможність реально забезпечити якісний та ефективний контроль за виконанням роботодавцями цих обмежень.

Список використаних джерел:

1. Законодавством врегульовано деякі нестандартні форми зайнятості / Безоплатна правова допомога // URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/neshhodavno-zakonodavstvom-vregulovano-deyaki-nestandardni-formy-zajnyatosti/>

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом: Закон України від 18 липня 2022 року № 2421-IX, // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2421-20#Text>

Доленко І. В.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

АДМІНІСТРАТИВНІ МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЩОДО УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ НЕРУХОМОСТІ

Дуалізм місця держави в публічному управлінні процесами адміністративно-правового регулювання державно-приватного партнерства виражається тим, що, по-перше, держава має можливість виступати в якості правовласника і їй слід застосовувати заходи, що орієнтовані на постійне вдосконалення системи адміністративно-правового регулювання стосовно державно-приватного партнерства. А по-друге, як головному регулятору суспільних відносин державі слід залишатись регулятором усієї системи суспільних відносин. Спосіб адміністративно-правового регулювання обов'язково знаходить прояв в формі адміністративно-правового регулювання. Тобто, якби не було форми адміністративно-правового регулювання, способи адміністративно-правового регулювання, були б взагалі позбавлені будь-якого сенсу, оскільки публічно-управлінський вплив залишився б лише ідеєю, бажанням і був би позбавлений формального змісту. Тобто, розв'язання задач адміністративно-правового регулювання державно-приватного партнерства здійснюється певними суб'єктами в напрямі використання відповідних способів впливу – методів адміністративної діяльності [1].

Відповідно до тлумачного словника «метод» (від гр. *methodos* – «шлях, спосіб дослідження, навчання викладу») – це сукупність прийомів і операцій пізнання і практичної діяльності; спосіб досягнення певних результатів у пізнанні і практиці. Застосування того чи іншого методу визначається метою пізнавальної або практичної діяльності, предметом вивчення або дії та умовами, в яких здійснюється діяльність. Кожна сфера людської діяльності має свої специфічні методи: можна говорити про методи художньої творчості; методи оброблення інформації; методи ведення війни. Так, філософія розглядає переважно методи пізнання [2, с. 564; 6, с. 200].

З позиції вчених-адміністративістів, методи адміністративної діяльності публічної адміністрації – це способи, прийоми цілеспрямованого впливу норм адміністративного права на поведінку учасників адміністративно-правових

відносин із метою публічного забезпечення прав і свобод людини та громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [3, с. 153].

Основними методами адміністративного права є заохочення, переконання і примус. Сутність заохочення полягає в тому, що воно стимулює учасників адміністративно-правових відносин на належну поведінку: заохочення призначено для стимулювання активної діяльності суб'єктів адміністративного права, формування правомірної поведінки, зміцнення засад справедливості та дисципліни в адміністративно-правовому регулюванні. Заохочення – метод адміністративного права, який полягає в публічному визнанні заслуг, нагородженні, наданні громадської пошани особі у зв'язку з досягнутими успіхами у виконанні правових або громадських обов'язків [3, с. 143–151]. В сфері державно-приватного партнерства заохочення виражається через державну підтримку здійснення державно-приватного партнерства, що може надаватися: шляхом надання державних гарантій та місцевих гарантій; шляхом фінансування за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів та інших джерел згідно із загальнодержавними та місцевими програмами; шляхом виплати приватному партнеру платежів, передбачених договором, укладеним у рамках державно-приватного партнерства, зокрема плати за експлуатаційну готовність; шляхом придбання державним партнером певного обсягу товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) приватним партнером за договором, укладеним у рамках державно-приватного партнерства; шляхом постачання приватному партнеру товарів (робіт, послуг), необхідних для здійснення державно-приватного партнерства [4].

Як окремі методи, виділяють також контроль та нагляд. Контроль як метод адміністративного права – це вид діяльності публічної адміністрації, що полягає в активних діях щодо перевірки й обліку того, як контрольований об'єкт публічного управління виконує покладені на нього завдання та реалізує свої функції, визначені нормами адміністративного права. Адміністративний нагляд порівняно з контролем є більш вузьким видом діяльності публічної адміністрації. Особливість нагляду полягає в тому, що він має за мету не тільки попередити правопорушення, а й застосувати заходи адміністративного примусу, зокрема адміністративної відповідальності, у разі виявлення порушень адміністративно-правових правил у визначеній сфері відповідними інспекціями чи службами [3, с. 153].

Серед методів слід виділити і проведення перевірки. Проведення перевірки як інструмент публічного адміністрування – це засіб адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо обстеження підконтрольного об'єкта з метою з'ясування дотримання приватними особами диспозицій заборонних норм, правильності ведення публічних обліків та наявності матеріальних цінностей, що здійснюються відповідно до наданої компетенції, ретельно прописаних підстав, предмета і процедурних дій, за допомогою планових і у виняткових випадках – позапланових перевірок, щоб не припустити з боку органів-перевірювачів корупційних чи інших протиправних дій [5, с. 231]. Так, зокрема, відповідно до

Закону України «Про державно-приватне партнерство» до повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державно-приватного партнерства, належать методологічне забезпечення проведення перевірки виконання договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства [4].

Моніторинг є також методом реалізації державно-приватного партнерства щодо управління об'єктами нерухомості. Здійснення моніторингу як інструмент публічного адміністрування – це комплекс взаємопов'язаних заходів технічного, організаційного та правового характеру, що здійснюється уповноваженими на це суб'єктами публічної адміністрації для отримання, аналізу, зберігання та використання інформації про визначені об'єкти моніторингу [5, с. 232]. Моніторинг виконання договорів, укладених в рамках державно-приватного партнерства, здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державно-приватного партнерства, шляхом отримання щорічних звітів від державних партнерів про виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, що надаються в порядку та згідно з формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державно-приватного партнерства [4].

Таким чином, до адміністративних методів реалізації державно-приватного партнерства щодо управління об'єктами нерухомості належать: – заохочення (реалізується шляхом надання державної підтримки здійснення державно-приватного партнерства); – переконання (реалізується шляхом інформаційно-роз'яснювальної, консультаційної, навчальної та просвітницької роботи у сфері державно-приватного партнерства); – адміністративний примус; – контроль за виконанням договорів, укладених в рамках державно-приватного партнерства; – проведення перевірки виконання договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства; – моніторинг виконання договорів, укладених в рамках державно-приватного партнерства; ефективності діяльності у сфері державно-приватного партнерства; загального рівня ризиків державного партнера; дотримання вимог законодавства у сфері державно-приватного партнерства.

Список використаних джерел:

1. Карпенко С. Р. Шляхи впровадження адміністративно-правових способів адміністративно-правового регулювання державно-приватного партнерства в космічній галузі України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 1. DOI <https://doi.org/10.32782/39221439>
2. Яременко В., Сліпущко О. Новий словник української мови в 3-х т. Київ : Аконіт. 2008. 928 с.
3. Галуцько В.В., Курило В.І., Короед С.О. та ін. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 272 с.
4. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 1 липня 2010 року № 2404-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 40. Ст. 524.

5. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, Т. Коломоець, В. Курило, С. Стеценко та ін.; за ред. В. Галунька та О. Правоторової. Видання четверте. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 592 с.

6. Правоторова О. М. Методи адміністративної діяльності публічної адміністрації в механізмі адміністративно-правової охорони. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. Вип. 83. С. 195-201.

Дрозд В. Ю.,

кандидат юридичних наук,

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії

з проблем запобігання кримінальним правопорушенням

Донецького державного університету внутрішніх справ

м. Кропивницький, Україна

ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «СЛУЖБОВА» ТА «ПОСАДОВА» ОСОБА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ У КОНТЕКСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Досліджуючи особу правопорушника з позиції вчинюваних протиправних дій, а саме, вчинення корупційного кримінального правопорушення, слід зазначити, що така особа є спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення, виходячи з положень ч. 3 ст. 18 КК України, перелік яких визначено у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» [1]. Зокрема, працівники правоохоронних органів вказані у Законі України «Про запобігання корупції» у п. 1 ч. 1 ст. 3 та віднесені до групи осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. До них, зокрема, належать: керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, державні службовці, військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань; особи рядового і начальницького складу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, особи, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України; посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, Рахункової палати, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального

органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику; Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції; поліцейські [1].

Аналіз зазначеного переліку осіб, які є суб'єктами, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» та які виконують правоохоронні або правозастосовні функції, тобто є працівниками правоохоронного органу, дозволяє прийти до висновку, що законодавець використовує різні категорії, які є визначальними для віднесення особи до такої, яка може бути суб'єктом корупційного кримінального правопорушення: керівники, особи рядового і начальницького складу, особи, які мають спеціальні звання, посадові та службові особи, поліцейські.

В той же час, виходячи з Положення про проходження служби особами, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України, затвердженого Постановою КМУ від 29.11.2022 № 1333 [2], особи, які мають спеціальні звання БЕБ вважаються такими, що виконують службові обов'язки. Тобто, такі особи є службовими. Аналогічна позиція і стосовно поліцейських (працівників поліції), ст. 17 Закону України «Про Національну поліцію» визначено, що працівник поліції – громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу в поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції [3]. Поліцейський займає відповідну посаду, здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з реалізацією завдань та виконанням функцій покладених на поліцію.

Частиною 3 ст. 18 КК України в п. 2 примітки до статті 364 КК України, в пунктах 2 і 3 примітки до статті 368 КК України визначено, що службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом [4].

Таким чином, наявність спеціального звання БЕБ чи поліцейського свідчить про виконання службових обов'язків, які відносяться до організаційно-розпорядчих, а тому, фактично, мова іде про службових осіб.

Керівники та особи керівного складу відносяться до посадових осіб, якими, згідно статті 2 Закону України «Про державну службу» вважаються керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій [5].

Отже, фактично, Закон України «Про запобігання корупції» визначає, що суб'єктів, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування, на яких розповсюджується дія даного закону, можна звести до службових та посадових осіб.

Як бачимо, законом визначається посадова особа як така, що насамперед виконує організаційно-розпорядчу функцію (до того ж і консультативно-дорадчу). Звернемо увагу, що виконання організаційно-розпорядчих функцій характеризує особу саме як службову. Тому є достатні підстави вважати, що посадовою особою є службова особа у сфері державної служби або місцевого самоврядування, яка виконує саме організаційно-розпорядчу функцію, поєднану з консультативно-дорадчою. Зрозуміло, що посадовими особами є не усі державні службовці та працівники місцевого самоврядування, й навіть не усі такі особи, що виконують організаційно-розпорядчу функцію. До неї обов'язково має бути додана функція консультативно-дорадча. Виходячи з наведених визначень, серед державних службовців та працівників місцевого самоврядування є службові особи, які одночасно є посадовими, та такі особи, які є службовими, але не належать до посадових. Вони виконують організаційно-розпорядчі функції, проте не мають функцій консультативно-дорадчих. Крім того, є службовими, але не посадовими, державні службовці та працівники органів місцевого самоврядування, які виконують інші функції службової особи, крім організаційно-розпорядчих. Такими є особи відповідних органів, що виконують адміністративно-господарські функції [6, с. 132].

Поняття «службова особа» та «посадова особа» співвідносяться між собою як ціле і частина, оскільки будь-яка посадова особа є службовою, проте не усі службові особи є посадовими.

Зміст вказаних норм закону свідчить про те, що службова особа характеризується двома групами взаємозумовлених ознак, поєднання яких є обов'язковим: функціональними та посадовими, що унеможлиблює визнання особи службовою за наявності у неї тільки посадової або лише функціональної ознаки [7, с. 26].

Отже, враховуючи детальний аналіз наукових підходів щодо визначення поняття «працівник правоохоронного органу», який вчинив корупційне кримінальне правопорушення, пропонуємо визначити його як службову особу, яка постійно чи тимчасово обіймає в правоохоронних посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій та наділена повноваженнями на виконання функцій представника влади шляхом здійснення правоохоронної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

2. Про затвердження Положення про проходження служби особами, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України : постанова Кабінету Міністрів України від 29 листоп. 2022 р. № 1333. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1333-2022-%D0%BF#Text>

3. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19/print1434469263087461>.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
5. Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
6. Ярмиш Н. М. Про співвідношення юридичних понять «службова особа» та «посадова особа». Репозитарій Національного авіаційного університету : [сайт]. URL: <https://er.nau.edu.ua/items/d1a990e6-e8ad-454f-972d-6c29c8f94fa5>.
7. Созанський Т. І., Здреник І. В. Працівник правоохоронного органу як суб'єкт злочину : монографія. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 204 с.

Зайкіна Г. М.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

МОДЕРНЕ ТЛУМАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАГЛЯДОВОЇ РАДИ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «УКРАЇНСЬКА ЗАЛІЗНИЦЯ»

Ефективна модель корпоративного управління є важливим компонентом забезпечення економічної безпеки та сталого розвитку вітчизняних підприємств. Одним з напрямів удосконалення корпоративного управління є підвищення ефективності функціонування його внутрішніх механізмів, серед яких особливої уваги заслуговує наглядова рада. Нині наглядові ради на багатьох вітчизняних підприємствах відіграють досить формальну роль. Це призводить до недооцінки цього органу управління в системі економічної безпеки [6, с. 82–86].

У науковій літературі домінує думка, що поява наглядових рад серед органів управління державними унітарними підприємствами сприятиме ефективній діяльності таких суб'єктів, оскільки управління стає більш відкритим. Впровадження інституту наглядових рад дає можливість залучати до управління професійних та незалежних фахівців, а це має підвищити економічні показники діяльності суб'єктів державного сектора економіки [5, с. 192].

В Україні постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання акціонерного товариства «Українська залізниця» від 31 жовтня 2018 р. № 938 визначає, що наглядова рада є колегіальним органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства і в межах компетенції, визначеної законом і Статутом акціонерного товариства “Українська залізниця”, здійснює управління

товариством, а також контролює та регулює діяльність правління. Наглядова рада діє на підставі законодавства, Статуту акціонерного товариства “Українська залізниця” та положення про неї. У разі припинення повноважень всіх членів наглядової ради функції наглядової ради на період обрання членів наглядової ради товариства виконуються загальними зборами [1].

Наглядова рада є важливою складовою структури управління, вона визначає та впроваджує корпоративну стратегію, управляє вартістю компанії, здійснює контроль за фінансовими потоками та має багато інших повноважень. Тому від її ефективної діяльності залежить життєздатність всієї компанії. Зважаючи на це, багато науковців досліджують фактори, які сприяють оптимальному функціонуванню Наглядової ради. Основними серед них є кількість членів Наглядової ради. Недостатність членів може призвести до неефективного вирішення питань, а їх надмірність – до розмивання персональної відповідальності, затягування обговорень та нерівномірної участі кожного члена [7, с. 474].

Наглядова рада Укрзалізниці складається із семи членів, які призначаються та звільняються у порядку, визначеному законодавством та Статутом акціонерного товариства “Українська залізниця”, з числа фізичних осіб, які мають повну цивільну дієздатність та відповідають вимогам, передбаченим Статутом акціонерного товариства “Українська залізниця” та законодавством. Персональний склад наглядової ради затверджується загальними зборами. Члени наглядової ради обираються загальними зборами на три роки [1].

Доцільність створення наглядової ради як органу контролю, що покликаний захищати інтереси власників компанії, визнана у багатьох країнах світу. На корпоративних підприємствах компетенцію наглядової ради розглядають з поділом на три групи: 1) повноваження щодо контролю за роботою виконавчого органу (укладення від імені товариства контракту з керівником, затвердження умов договорів з головою (членами) правління та ін.); 2) повноваження щодо роботи з акціонерами (організація і контроль за виконанням рішень загальних зборів, узгодження порядку денного і попередній розгляд питань, включених до неї, вимога про скликання позачергових зборів тощо); 3) повноваження щодо вирішення фінансових питань діяльності товариства (визначення основних напрямів діяльності товариства і затвердження його планів, узгодження правочинів; вибір аудитора та ін.) [4, с. 178; 3, с. 140–143].

Результативність діяльності наглядової ради акціонерного товариства як складової ефективного корпоративного управління залежить від ряду факторів, які відрізняються за спрямованістю, ступенем та характером впливу, тривалістю дії тощо. Однак у той же час вони є взаємопов’язаними, що свідчить про потребу комплексного підходу до їх врахування, аналізу, подальшого використання та розробки системи заходів щодо зменшення негативних впливів та наслідків з метою досягнення цілей всього підприємства та реалізації його сталого довгострокового розвитку [8, с. 40–44].

В. Лаптев сформував фактори, що впливають на ефективність роботи наглядової ради, можна умовно розділив на дві групи: 1) зовнішні фактори. В

середині даної групи можна виділити чотири складові, які відображають дію основних чотирьох побудних сил: політичної, соціальної, економічної та технологічної. Вплив політики визначається через те, що вона регулює владу, яка, в свою чергу, визначає середовище компанії та отримання ключових ресурсів для діяльності. Основна причина врахування економічної компоненти – це створення картини розподілу ресурсів на рівні держави, яка виступає головною умовою діяльності підприємства. Соціальна компонента є також важливою фактором зовнішнього впливу через те, що вона визначає споживацькі потреби. 2) внутрішні фактори, серед яких виділено: - фінансові. До таких можна віднесено наявність чи відсутність винагороди та її форми (фіксована сума, винагорода у вигляді цінних паперів товариства як відсоток від чистого прибутку тощо). - організаційні. Серед таких: наявність комітетів і посади корпоративного секретаря; періодичність засідань, розподіл повноважень, закріплених у внутрішніх документах, вимогу до складу наглядової ради (щодо кількості та якісних характеристик), знання своїх прав та обов'язків. - соціально-психологічні: психофізіологічні властивості членів наглядової ради; психологічний клімат, який склався в колективі тощо [8, с. 40–44].

Наглядова рада може прийняти рішення щодо запровадження в товаристві посади внутрішнього аудитора (створення служби внутрішнього аудиту), який функціонально буде підзвітний наглядовій раді. Внутрішній аудитор (служба внутрішнього аудиту) призначається наглядовою радою і є підпорядкованим та підзвітним безпосередньо члену наглядової ради - голові комітету з аудиту. Служба внутрішнього аудиту діє на підставі положення, що затверджується наглядовою радою [2].

Таким чином, правовий статус наглядової ради акціонерного товариства «Українська залізниця» – це правове становище внутрішньо-функціонального органу товариства, що є суб'єктом внутрішнього управління товариства, на який покладено функцію внутрішнього контролю діяльності товариства та забезпечення діяльності правління товариства, шляхом впровадження та реалізації корпоративної стратегії, спрямованої на розвиток акціонерного товариства.

За своїм правовим статусом наглядова рада акціонерного товариства «Українська залізниця» є колегіальним органом, що діє відповідно до вимог законодавства та статуту товариства, без права втручання у поточну діяльність Укрзалізниці, що належить до компетенції вищих органів її управління.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання акціонерного товариства “Українська залізниця”: постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2018 р. № 938. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/938-2018-п#n647>
2. Положення про наглядову раду акціонерного товариства “Українська залізниця”: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2018 р. № 938. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/938-2018-п#n647>

3. Панчук А. Практичні та теоретичні проблеми формування наглядових рад у портовій галузі. *Правове життя сучасної України* : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 2. С. 140–144.

4. Мягкий А. Корпоративне управління за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України. Київ, 2017. 229 с.

5. Черненко О. А. Створення наглядових рад у державних підприємствах. *Приватне право і підприємництво*. 2018. Вип. 18. С. 190-194.

6. Котов А. М. Удосконалення принципів формування та функціонування наглядових рад в системі економічної безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. Вип. 53. С. 82-86.

7. Харченко Н. В. Ефективність Наглядової ради промислових підприємств: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Бізнес Інформ*. 2014. № 12. С. 473-478.

8. Лаптев В. І. Результативність діяльності наглядової ради акціонерного товариства як стратегічної складової ефективного корпоративного управління. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 2. С. 40-44.

Зубко А. О.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
докторант Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Як уточнює А. Приходько, на міжнародній арені корупція вже давно сприймається як явище, що становить серйозну загрозу національній безпеці, функціонуванню публічної влади на основі права й закону, верховенству закону, демократії та прав людини, рівності й соціальної справедливості; ускладнює економічний розвиток і загрожує основам ринкової економіки [1]. Ще понад два тисячоліття тому це був головний чинник політичних змін, явище, що неминуче спричиняє падіння некомпетентних режимів і зміну їх більш міцною владою [2, с. 14]. Тому наразі спільна протидія корупції – одне з основних завдань ЄС та його інституцій, а для потенційних учасників Союзу вкрай актуальними є активна боротьба з усіма проявами корупції, використання всіх можливих ресурсів, а також залучення до цього процесу максимального кола учасників [3, с. 60].

Оскільки корупція вже ж таки є «людською хворобою» [3, с. 6] згідно з роз'ясненням Міністерства юстиції України, за поширеністю корупційні ризики

в діяльності державних службовців розташовуються в такому порядку: недоброчесність державних службовців; виникнення конфлікту інтересів; безконтрольність з боку керівництва; наявність дискреційних повноважень [4].

Свою чергою, корупційні ризики політичної служби визначаються комплексом факторів, що включають в себе не лише особисті моральні властивості службовців, але й наявністю корупційних мереж (як правило, очільниками яких вони є). Саме корупційні мережі останнім часом розглядаються як основний та найбільш сильний інструмент корупційних угод [5, с. 56]. У більшості випадків вони «працюють» багато років забезпечуючи існування корупційних схем та вибудовуючи нові корупційні мережі за сприяння вищих посадових осіб та під прикриттям правоохоронних органів найвищого рівня [6, с. 31].

Власне тому ефективним інструментом запобігання та протидії корупції має стати комплекс механізмів, процедурна складова яких повинна бути спрямована на усунення причин та зменшення проявів факторів, що спричиняють корупцію [7]. Слід розуміти, що єдиний механізм управління корупційними ризиками відсутній, а процедура виявлення й оцінки корупційних ризиків має формальний характер. Усунення формалізму вимагає розширення процедурних форм взаємодії осіб та суб'єктів владних повноважень, надання фізичним та юридичним особам додаткових процесуальних гарантій впливу на хід розвитку процедури, уточнення обсягу компетенції конкретних суб'єктів управління [8].

Отже, відсутність тенденцій до керованого, прогнозованого та належного керування суспільними і державними справами є цілком закономірним процесом для сучасного стану розвитку України як правової демократичної держави, яка досі бореться з усіма можливими проявами корупції. Безсумнівно, що корупція є одним з основних факторів, які ускладнюють ефективне здійснення управлінських процесів і досягнення стратегічних цілей розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Основи законодавства про антикорупційну політику: Модельний закон, прийнятий на двадцять другому пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД постановою № 22-15 від 15 листопада 2003 року. Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_944/ed20031115
2. Рогульський С.С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.07. Київ, 2005. 187 с.
3. Приходько А. А. Запобігання та протидія корупції в Україні за умов євроінтеграції. Адміністративно-правовий аспект. Київ: ФОП Чалчинська Н.В., 2020. 430 с.
4. Корупційні ризики в діяльності державних службовців: Роз'яснення Мін'юсту України; від 12.04.2011. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0026323-11#Text>
5. Карпенко М.І., Пашковський В.В. Сучасні ознаки корупційної злочинності та їх зміст. Юридична наука, 2013. № 5. С. 54–61.

6. Маленко Б. Відсутність соціальних ліфтів в системі державного управління як чинник функціонування корупційних мереж. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом*. Політичні науки та публічне управління, 2023. № 6 (66). С. 29–37.

7. Котик, О. В., Нечипорук, О. В. Корупційні ризики в бюджетній сфері та шляхи їх подолання. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*, 2021. № 4 (96). С. 101–111.

8. Корупційні ризики. Тараканівська громада Рівненська область, Дубенський район: офіційний сайт. URL: <https://tarakanivska-gromada.gov.ua/korupcijni-riziki-14-21-37-11-02-2022/>

Камишанський О. Ю.,

кандидат юридичних наук,

декан факультету підготовки фахівців для

підрозділів поліції превентивної діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

ОКРЕМІ ПИТАННЯ АТЕСТУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ

Сьогодні не викликає сумніву теза про те, що професіоналізм поліції безпосередньо пов'язаний з оцінкою її діяльності населенням. Сьогодні поліція повинна мати високий рівень довіри зі сторони громадянського суспільства, дійсно боронити інтереси держави і громадян (які, на відміну від авторитарних й тоталітарних режимів, в демократіях співпадають) у правоохоронній сфері. Побудова такої інституції неможлива без наявності багатьох ознак, однією з яких є наявність професійних, доброчесних та моральних поліцейських кадрів. Атестація поліцейських є важливою процедурою, що сприяє підвищенню ефективності та якості роботи поліції. Успішне проходження кандидатом на службу в поліції процедури відбору не гарантує професійного виконання поліцейським своїх професійних обов'язків у майбутньому. Але, перевірка стану готовності поліцейського пов'язана із процедурою атестації.

Варто погодитись із тим, що переважна більшість науковців підтримує позицію, що професіоналізм поліцейського є сукупністю знань, умінь, навичок, які дозволяють йому виконувати певні професійні функції (передбачені посадовою інструкцією). До таких відносять: належний обсяг знань та інтелектуальний рівень, тривалий період навчання та підготовки, відповідність виконуваних функцій, адекватну мотивацію, спрямовану на досягнення кінцевої мети, бажання служити людям, охорону та захист життя та власності, почуття корпоративної єдності [1, с. 55].

Задля того, щоб до поліції не потрапляли особи, які не відповідають високим стандартам співробітника правоохоронних органів, існують своєрідні фільтри, одним із яких є процедура атестування поліцейських. Завдяки атестації перевіряється, чи володіє поліцейських набором професійних якостей для посади, яка передбачає підвищення. Таким чином, висвітлення проблематики інституту атестації в Національній поліції України має значну актуальність.

Уявлення про атестацію в правоохоронних і державних структурах не є новими. Так, в Юридичній енциклопедії атестація визначається як: «...перевірка та оцінка ділової кваліфікації працівників на предмет їх відповідності займаній посаді або здійснюваній роботі» [2]. Натомість Ю. Складарова називає атестацію поліцейських оцінюванням ділових, професійних, особистих якостей поліцейських, їхнього освітнього та кваліфікаційного рівнів на підставі глибокого й усебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри [3, с. 190]. У свою чергу, І.І. Задоя називає атестацію встановленою державою формою періодичної перевірки спеціальної правоздатності певних категорій працівників та якості трудової функції, які вони виконують, а метою такої атестації називає встановлення відповідності осіб, які атестуються, займаній посаді [4, с. 296].

Переходячи від наукових позицій до законодавства, відмітимо, що у національному законодавстві про поліцію, визначення поняття інституту атестації поліцейських не закріплено. Однак, поняття «атестація» визначене ч. 1 статті 1 Закону України «Про професійний розвиток працівників», відповідно до якого атестація працівників є процедурою оцінки професійного рівня працівників кваліфікаційним вимогам і посадовим обов'язкам, проведення оцінки їх професійного рівня [5]. Цікавим є те, що на відміну від Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських, затвердженої наказом МВС України від 17.11.2015 № 1465, у вказаному Законі наводиться ширший перелік категорій осіб, які не підлягають атестації, а саме: працівники, які відпрацювали на відповідній посаді менше одного року; вагітні жінки; особи, які здійснюють догляд за дитиною віком до трьох років або дитиною з інвалідністю, особою з інвалідністю з дитинства; одинокі матері або одинокі батьки, які мають дітей віком до чотирнадцяти років; неповнолітні; особи, які працюють за сумісництвом [5]. У свою чергу, в п. 6 Розділу IV Інструкції про проведення атестування поліцейських вказано, що не підлягають атестуванню лише поліцейські жіночої статі під час перебування у відпустках у зв'язку з вагітністю, пологами і для догляду за дитиною [6]. Зазначену норму ми вважаємо гендерно-дискримінаційною, оскільки чоловіки-поліцейські також можуть здійснювати догляд за дитиною. Відповідно, ми вважаємо необхідним внести зміни до вищевказаного пункту Інструкції, а п. 6 викласти у наступній редакції: «Не підлягають атестуванню поліцейські жіночої статі під час перебування у відпустках у зв'язку з вагітністю, пологами і для догляду за дитиною» доповнити словами «а також поліцейські чоловічої статі, під час перебування у відпустках для догляду за дитиною».

Отже, норми, що врегульовують проведення атестування поліцейських в Україні, закріплені у Законі «Про Національну поліцію» [7] та Наказі МВС України від 17.11.2015 № 1465 [6]. Хоча у Законі України «Про Національну поліцію» відсутнє визначення поняття «атестація поліцейських», у ч. 1 статті 57 вказується мета такої атестації, що проводиться для оцінки їхніх ділових, професійних, особистих якостей, освітнього та кваліфікаційного рівнів, фізичної підготовки на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри» [7].

Аналіз чинного законодавства дозволяє нам виокремити особливості атестування поліцейських. До них віднесені: багатостороння діяльність атестаційної комісії, керівника, поліцейського, інших суб'єктів, які забезпечують діагностичну складову атестування; коло суб'єктів та об'єктів атестування є вичерпним; це правова діяльність, що ґрунтується на нормах чинного законодавства; перелік підстав атестування є вичерпним; це вид адміністративного провадження (складається з конкретних, законодавчо визначених стадій: створення атестаційної комісії та визначення осіб, що підлягають атестуванню; засідання створеної комісії; прийняття нею рішення; оскарження прийнятого рішення до апеляційної атестаційної комісії або до суду; виконання прийнятого рішення).

Варто наголосити на змінах до порядку проходження атестування під час введення в дію в Україні воєнного стану, пов'язаного з повномасштабною агресією російської федерації [8]. Характерною особливістю таких змін є те, що вони діють тимчасово з метою вирішення проблем, які виникають на практиці, та спрощення бюрократичних процедур. Головною тезою, законодавчого акту, покликаного оптимізувати діяльність поліції в умовах війни, є те, що у такий період атестування не проводиться, а переміщення поліцейських відбувається за рішенням керівників з огляду на нагальні потреби поліції. Такі рішення є остаточними, за виключенням підвищення поліцейських за посадою (такі поліцейські мають пройти традиційну процедуру атестування впродовж шістдесяти днів після припинення дії режиму воєнного стану). Водночас, потрібно наголосити на збільшенні корупційних ризиків внаслідок переміщень поліцейських без традиційної процедури атестування.

На підставі викладеного, під атестацією поліцейських потрібно розуміти встановлену державою форму оцінки їхніх ділових, професійних, особистих якостей, освітнього та кваліфікаційного рівнів, фізичної підготовки на підставі глибокого і всебічного вивчення з метою визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри.

Процедура атестування дозволяє «фільтрувати» некомпетентних поліцейських, що у перспективі має сприяти очищенню системи Національної поліції та залишенню в ній лише професійних і чесних кадрів.

Список використаних джерел:

1. Береза Ю.М. Поняття, сутність та зміст професійної підготовки працівників підрозділів поліції особливого призначення. *Науковий вісник*

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 1. С. 53-60.

2. Атестація. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.», 1998. URL: <https://leksika.com.ua/14360715/legal/atestatsiya>

3. Склярова Ю. Атестація поліцейських в Україні (історико-правовий аспект). *Підприємництво, господарство і право.* 2018. № 12. С. 190-194.

4. Задоя І.І. Атестація державних службовців – важлива складова проходження державної служби. *Актуальні проблеми політики.* 2014. Вип. 53. С. 296-305.

5. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 № 4312-VI. Відомості Верховної Ради України від 28.09.2012. № 39, с. 1693. ст. 462. С. 14.

6. Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських: наказ МВС України від 17.11.2015 № 1465. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1445-15>

7. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України від 09.10.2015. № 40-41. с. 1970, ст. 379.

8. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2123-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#n6>

Ковальчук М. О.,
кандидат юридичних наук,
адвокат АО «Естер Гардіанс»,
докторант Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України
м. Київ, Україна

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Аналіз міжнародного законодавства у сфері земельних відносин є важливим елементом розвитку правової системи України в контексті інтеграції до європейського правового простору. У зв'язку з економічними, екологічними та соціальними аспектами земельних відносин, міжнародні стандарти та рекомендації забезпечують надійні орієнтири для вдосконалення національного законодавства та ефективної реалізації права власності на землю.

Україна, як частина міжнародного співтовариства, активно впроваджує міжнародні стандарти у сфері земельних відносин. Це набуває особливого

значення в умовах проведення земельної реформи, яка спрямована на забезпечення прозорості ринку землі та ефективного використання земельних ресурсів. Конституція України визначає право власності на землю, яке є одним із фундаментальних прав громадян. Зокрема, стаття 13 Конституції України встановлює, що «земля ... є об'єктами права власності Українського народу» [1, с. 67], а держава зобов'язана забезпечувати належний правовий режим їхнього використання та захисту. Зазначений принцип відповідає міжнародним стандартам та підкреслює важливість правового регулювання земельних відносин у контексті забезпечення суспільного блага.

Загальна декларація прав людини (1948 р.) враховує право на землю крізь призму права на володіння майном загалом. Так, безпосередньо у статті 17 Загальної декларації прав людини встановлено одне з фундаментальних прав - право на володіння майном [2]. Це право має як індивідуальний, так і колективний аспект, що є важливим у сучасному міжнародному контексті земельних відносин. Зокрема, положення про заборону свавільного позбавлення майна є основою для забезпечення стабільності земельних прав.

Варто відмітити, що у контексті земельних відносин, право на майно означає право власника користуватися своєю землею, розпоряджатися нею та зберігати її у спадщину. Водночас обмеження свавілля у відчуженні майна державою свідчить про важливість захисту земельної власності в межах міжнародного права.

Стаття 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.), у свою чергу, декларує право на достатній життєвий рівень, зокрема на достатнє харчування та житло [3]. Доступ до землі є невіддільним елементом цього права, адже земля слугує важливим ресурсом для забезпечення прожиткового мінімуму населення. У земельних відносинах це положення має подвійне значення. По-перше, воно визнає земельні ресурси важливим фактором забезпечення продовольчої безпеки, а по-друге, дає підстави для державного регулювання доступу до землі в інтересах суспільства. Крім того, це положення підкреслює необхідність держави забезпечувати правове регулювання землекористування з урахуванням соціальних, економічних та екологічних аспектів.

Щодо Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), то стаття 1 Протоколу №1 до Конвенції закріплює право на мирне володіння майном, що має велике значення в захисті земельних прав на європейському рівні [4]. Конвенція передбачає захист майнових прав, за умови дотримання законності та у випадках, коли це виправдано суспільною необхідністю. У контексті земельних відносин мирне володіння майном означає, що держава не може свавільно втручатися у користування землею.

Статті 31 і 34 Європейської соціальної Хартії передбачають право на житло та охорону від бідності і соціального виключення [5]. Забезпечення доступу до землі є невіддільним компонентом цих прав, оскільки земля є ресурсом, який забезпечує житло та економічний розвиток. Європейська соціальна хартія додає новий вимір до правового регулювання земельних відносин, підкреслюючи

соціальний аспект доступу до землі. Забезпечення житла та боротьба з бідністю є стратегічно важливими цілями, що потребують активної участі держави. Правові норми, закріплені вказаною Хартією, можуть бути застосовані у сфері соціального землекористування, яке має на меті сприяти доступу до житла та землі для найбільш вразливих категорій населення.

Ціль 15 Адженди 2030 (Резолюції та рекомендації ООН щодо сталого розвитку) визначає необхідність захисту екосистем суші, включаючи заходи для боротьби з деградацією земель та забезпечення сталого землекористування [6]. Вказане нормативне положення відображає еволюцію земельних відносин у напрямку сталого розвитку. Використання землі має узгоджуватися з цілями екологічного захисту та довготривалого збереження природних ресурсів. У цьому контексті держава зобов'язана запроваджувати законодавство, що стимулює сталий розвиток і захищає землю від надмірної експлуатації.

Аналіз міжнародних норм у сфері земельних відносин засвідчує важливість впровадження комплексного підходу до регулювання земельних прав в Україні з урахуванням кращих світових практик. Дотримання міжнародних стандартів сприяє правовій стабільності та прозорості у земельних відносинах, захищає права власників та користувачів землі, а також сприяє збереженню екологічного балансу.

Список використаних джерел:

1. Козюбра М. І. Конституційне право : підручник. Київ : К.І.С., 2021. 527 с.
2. Загальна декларація прав людини: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 217 А (III) від 10 грудня 1948 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 2200 А (XXI) від 16 грудня 1966 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.): Ратифікована Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР.
5. Європейська соціальна хартія (переглянута, 1996 р.): Ратифікована Законом України від 14 вересня 2006 р. № 137-V.
6. Адженда 2030 для сталого розвитку: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 70/1 від 25 вересня 2015 р.

Ковальчук Я. Л.,
ад'юнкт Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ: ВИЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТУ

На рівні загальної науки управління поняття «регулювання» та «управління» майже ніколи не використовуються як ідентичні, проте співвідношення між ними тлумачиться по-різному. Загальновизнано, що регулювання й управління, як соціальні явища, маючи спільну сферу застосування, передбачають різний за характером вплив на об'єкти управління для досягнення певних результатів, тобто реалізації встановлених цілей і завдань управлінського впливу. Водночас регулювання охоплює, в порівнянні з управлінням, ширшу сферу організаційної діяльності. Управління означає цілеспрямований вплив саме на об'єкти управління, використання методів, що передбачають підпорядкування цих об'єктів управлінському впливу з боку суб'єкта управління. Регулювання ж пов'язане не стільки із впливом на об'єкти управління, скільки на навколишнє середовище. Воно передбачає високий ступінь альтернативності поведінки керованих об'єктів [1; 2; 3, с. 210]. Відповідно до листа Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 10 вересня 2004 року № 6221 «Про регуляторну діяльність відповідно до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»» [4], управлінська діяльність здійснюється шляхом видання розпорядчих документів. Вони видаються для провадження виконавчої і розпорядчої діяльності з метою виконання установою покладених на органи/установи/організації завдань і функцій в разі наявності потреби у правовому регулюванні такої діяльності. Отже, управління і регулювання в даному контексті не є тотожними поняттями, управління здійснюється через регулювання шляхом видання підзаконних нормативно-правових актів і розпорядчих документів.

Важливо, що адміністративно-правова наука немає однозначної відповіді на питання, що таке «адміністративно-правове регулювання». Так, одні вчені вважають, що адміністративно-правове регулювання – це сукупність загальних і спеціальних засобів і способів (прийомів), які застосовуються органами виконавчої влади держави для забезпечення регулюючого впливу норм адміністративного права на суспільні відносини [5, с. 612-614; 6, с. 694]; інші вважають, що застосування розпорядження до вчинення дій, дозволу, заохочення до дії і заборони (як окремо так і в поєднанні) є характерним для адміністративно-правового регулювання [7, с. 155; 8]. Ще частина науковців [9; 3, с. 210] акцентують на тому, що цілеспрямований вплив на суспільні відносини, який відбувається в процесі адміністративно-правового регулювання здійснюється з метою упорядкування публічних інтересів.

Наприклад, О. Єщук, розглядаючи межі адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності в Україні, визначає адміністративно-правове регулювання охоронної діяльності ОВС України, як систему адміністративно-правових засобів (елементів), сукупність прийомів та способів правового впливу на суспільні відносини, за допомогою яких визначається комплекс організаційних та спеціальних заходів, спрямованих на обмеження доступу до об'єктів, захист їх території, споруд та персоналу від протиправних посягань, а також забезпечення особистої безпеки громадян, боротьбу з іншими правопорушеннями в місцях, котрі охороняються певним чином [10].

На наш погляд, під адміністративно-правовим регулюванням інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів Національної поліції слід розуміти систему урядових та відомчих нормативно-правових актів, які встановлюють принципи, процедури та вимоги, що стосуються збору, обробки, зберігання та використання інформації для аналітичних цілей у діяльності поліції. Ця система регулює взаємодію органів Національної поліції з іншими суб'єктами, забезпечуючи надійність, оперативність та законність перетворення інформації для обслуговування правоохоронних функцій.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник у двох томах: Т. 1; за заг. ред. В. Авер'янова. Київ : Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.
2. Бугера С.І. Організаційно-правові питання розвитку державного регулювання в галузі бджільництва України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 ; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2007. 219 с.
3. Сорока Л.В. Державне регулювання і управління та їх співвідношення з публічним адмініструванням. Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць, 2020. Вип. 86. С.210-217.
4. Про регуляторну діяльність відповідно до Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності": Лист Держкомпідприємництва від 10.09.2004 № 6221. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6221563-04#Text>
5. Очкуренко С. Правове регулювання відносин, що виникають у процесі кредитної діяльності комерційних банків: автореф. ... канд. юрид. наук: Одеса 2001.
6. Іванченко В.В. Адміністративно-правове регулювання економіки в Україні: сучасний стан. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 693-695.
7. Олійник О.В. Поняття виборчих відносин як об'єкта адміністративно-правового регулювання. *Право і суспільство*. 2017. Вип. 3. С. 153-158.
8. Братель С.Г. Адміністративно-правове регулювання правоохоронної сфери. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Харків, 2018. С. 93-94.

9. Литовченко П.В. Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері комунального господарства. Митна справа. 2012. № 2 (80). Ч. 2, К. 2. 130 с.
10. Єщук О.М. Межі адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності в Україні. *Форум права*. 2009. № 2. С. 150–153.

Комар А. Ю.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ АДВОКАТАМИ

Регулювання надання адвокатами безоплатної правничої допомоги здійснюється на декількох рівнях, зокрема на міжнародно-правовому, що прямо слідує зі змісту положень Законів України «Про безоплатну правничу допомогу» та «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», в яких закріплено, що міжнародні договори, до яких Україна долучилася (приєдналася) у встановленому законодавством порядку, є частиною механізму нормативно-правового регулювання і надання безоплатної правової допомоги і адвокатської діяльності. Міжнародний договір України – це укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо) [0].

Серед низки нормативно-правових документів міжнародного характеру пріоритетна роль належить тим, що закріплюють стандарти прав і свобод людини. Міжнародні стандарти прав людини, зазначає О. І. Наливайко, – це закріплені у міжнародних актах та документах, текстуально уніфіковані й функціонально універсальні принципи та норми, які за посередництвом вельми абстрактних, здебільшого оціночних, терміно-понять фіксують мінімально необхідний або бажаний зміст і обсяг прав людини, зумовлювані досягнутим рівнем соціального розвитку та його динамікою, а також встановлюють позитивні обов'язки держав щодо їх забезпечення, охорони й захисту та передбачають за їх порушення санкції політико-юридичного або політичного характеру [2, с.411]. Міжнародно-правові стандарти, підкреслює О. І. Наливайко, є результатом тривалої роботи великої кількості держав із становленням узгоджених позицій в області прав людини. Держави спрямовують свою діяльність на дотримання певних універсальних цінностей, забезпечуючи повагу та захист прав людини всіма доступними способами. Вони відповідальні за виконання своїх зобов'язань в галузі прав і свобод людини перед своїм

населенням і міжнародним співтовариством, а тому визнання, дотримання та захист прав і свобод людини й громадянина є одним із найважливіших обов'язків держави [2, с.411-412].

Т. М. Слінько у своїх працях стверджує, що у сучасному світі захист і дотримання основних прав і свобод людини і громадянина перестали бути компетенцією конкретної країни, а стали справою всього міжнародного співтовариства, оскільки вже тривалий час є важливішим завданням багатьох держав світового співтовариства. Завдяки підвищеній стурбованості й увазі міжнародної спільноти до цих питань в різний час авторитетними міжнародними організаціями прийнято близько 300 декларацій, конвенцій, хартій. Міжнародно-правові акти в галузі прав людини, як правило, розглядають як міжнародні стандарти, бо вони розробляються на підставі звичаєвих норм, що сформувалися внаслідок визнання державами юридичної сили правил поведінки, які були проголошені [3, с.30-31]. Звідси, підсумовує Т.М. Слінько, міжнародні стандарти в галузі прав людини – це загальновизнані міжнародно-правові норми, які закріплюють на загальнолюдському рівні статус особистості і встановлюють перелік основоположних прав і свобод, обов'язок держав їх дотримуватися цих прав і свобод, а також межі можливого або припустимого їх обмеження [3, с. 30-31]. Ю.І. Луценко, К.М. Гуртова та ін. під зазначеними стандартами розуміють закріплені у міжнародних актах певні еталони, норми, показники, до дотримання та досягнення яких заохочується або ж зобов'язується держава. Стандарти також можна розуміти як стандарти як загальні деонтологічні нормативи, норми і принципи, які дозволяють, зобов'язують, рекомендують і призначені для спеціалістів у галузі права незалежно від державних меж їх професійної діяльності з метою гуманізації суспільних відносин, укріплення законності і правопорядку в кожній державі світу [4, с. 230].

П. М. Рабінович вважає, що міжнародно стандарти прав людини – це закріплені у міжнародних актах і документах, текстуально уніфіковані й функціонально універсальні (для певних міжнародних об'єднань держав) принципи та норми, які за посередництвом вельми абстрактних, здебільшого оціночних, терміно-понять фіксують мінімально необхідний або бажаний зміст і/чи обсяг прав людини, зумовлювані досягнутим рівнем соціального розвитку та його динамікою, а також встановлюють позитивні обов'язки держав щодо їх забезпечення, охорони й захисту та передбачають за їх порушення санкції політико-юридичного або політичного характеру [7, с.24]. Р. М. Савчук розуміє стандарти в міжнародному праві як універсально визнані нормами, які, з одного боку, є мінімально допустимим консенсусом, а з іншого – зразками для наслідування. У цієї подвійної ролі міжнародних стандартів, зауважує правознавець, полягає причина їх рухливості (у галузі прав людини – у бік постійного розширення змісту проголошених прав). Крім того, процес формування міжнародних стандартів в цілому перебуває у досить суттєвому взаємозв'язку із природними правами людини та позитивістським підходом щодо з'ясування сутності відповідних положень, який забезпечує наявність правового змісту і форми приписів, що можуть виступати як стандарти, зразки, моделі та

еталони [6, с.370].

Отже, як видно із приведених дослідницьких позицій, на сьогодні немає єдиного уніфікованого підходу до розуміння міжнародно-правових стандартів, однак, у той же час, не можна стверджувати, що точки зору правників щодо сутнісного змісту, призначення та поняття зазначених стандартів кардинально різняться. Більшість науковців та фахівців у галузі права виходять із того, що міжнародно-правовий стандарт це певна вимога чи принцип, чи правило, чи норма, що закріплюється у відповідному міжнародно-правовому документі, має загальний та універсальний характер і відображає по-перше, рівень суспільно-політичного розвитку міжнародної спільноти, а по-друге, рівень досягнутого у ній (тобто у міжнародній спільноті) консенсусу з приводу основоположних цінностей, принципів і пріоритетів організації та життя сучасного демократичного, правового суспільства.

Список використаних джерел:

1. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004. № 1906-IV / Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
2. Наливайко О. І., Братішко Н. А. Поняття та особливості міжнародно-правових стандартів прав людини. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 411-416. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anprogr_2023_2_73
3. Слінько Т. М. Міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини та їх відображення в Конституції України. *Права людини і демократія* : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 15 трав. 2018 р. Харків, 2018. С. 30–34.
4. Луценко Ю. І. Гуртова К. М. Міжнародно-правові стандарти поліцейської діяльності щодо протидії катуванням. *Проблеми сучасної поліцейстики*: тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 квіт. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 244 с.
5. Клочко А. М. Міжнародні стандарти роботи поліції. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історикоправові проблеми*: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2016 р.). С. 131–133.
6. Савчук Р. Поняття та система міжнародних стандартів правоохоронної діяльності. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2023. № 2. С. 363–373.
7. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1. С. 19-29.

Котелюх М. О.,
кандидат юридичних наук
м. Київ, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ: ЗМІСТ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ

Система охорони правопорядку в суспільстві та державі забезпечується широким колом адміністративно-правових інструментів, які як різноманітні юридичні засоби, що використовуються для вирішення різних проблем у суспільстві, є не просто законами, а усім набором юридичних «інструментів», які допомагають регулювати економічні, політичні та соціальні процеси. Кожен з цих інструментів має свою мету і використовується в залежності від конкретної ситуації.

Правові інструменти відіграють ключову роль у механізмі права, впливаючи на розв'язання двох основних цілей: по-перше, для систематизації суспільних відносин у межах певної галузі права, враховуючи їх інституційну специфіку; по-друге, для створення міцної основи, яка забезпечує належне, ефективне та справедливе функціонування конкретного правового механізму. Без цих інструментів досягнення відповідних цілей забезпечення правопорядку стає неможливим [1].

Необхідність належної охорони правопорядку зумовлена тим, що система його забезпечення функціонує у багатоаспектному процесі, який включає і формулювання загальнообов'язкових норм і правил поведінки, і розробку методів захисту та відновлення порушених прав людини, і застосування державного примусу у разі необхідності. З організаційно-правового погляду, цей процес можна розділити на три ключові елементи, серед яких:

- організаційно-правове оформлення правоохоронної функції держави як спеціалізованого напрямку діяльності, безпосередньо пов'язаного із забезпеченням правопорядку;
- створення функціональних і організаційних структур для реалізації правоохоронної функції та визначення їх компетенції;
- нормативно-правове закріплення загальних і специфічних форм, методів і засобів підтримки правопорядку відповідними державними органами.

Ці елементи формують правоохоронну сферу держави – сукупність державно-правових засобів, методів і гарантій, що забезпечують захист особи, суспільства і держави від протиправних дій. В умовах адаптації національного законодавства до вимог ЄС, ефективне юридичне регулювання можливе лише через пошук нових підходів до його організації. Ці підходи повинні враховувати існуючі соціально-економічні реалії та об'єктивні відмінності у механізмах дії права [2].

Правові інструменти підтримання правопорядку є складною системою засобів, способів, методів, гарантій та інших елементів, які часто ототожнюються з формами публічного адміністрування. Не можна забезпечити в належному

вигляді правопорядок в країні без використання комплексного набору адміністративно-правових інструментів, що розуміються як юридичні засоби (прийоми), які використовуються публічною адміністрацією для здійснення регулюючого впливу на учасників суспільних відносин, що склалися у сфері публічного адміністрування [3].

У правовій теорії існує широке трактування поняття «правові інструменти», яке охоплює всі засоби правового регулювання та впливу. В контексті публічного адміністрування інструмент можна визначити як зовнішній прояв однорідних адміністративних дій, що здійснюються суб'єктами публічної адміністрації в межах їхніх законних повноважень для досягнення бажаних результатів. Цей інструмент характеризується особливостями, які: виражають зовнішню форму адміністративної діяльності; відображають динаміку процесів у публічному адмініструванні; визначаються компетенціями суб'єктів публічної адміністрації; пов'язані з виконанням адміністративних обов'язків; обираються залежно від конкретної мети та об'єкта впливу для забезпечення максимальної ефективності. Вибір інструменту публічного адміністрування залежить від специфіки завдання та спрямований на досягнення найбільш ефективного результату в конкретній ситуації [4, с. 143-144].

Характерні риси адміністративно-правових інструментів полягають у тому, що:

- вони мають публічно-правову природу;
- суб'єкти публічного адміністрування застосовують їх у процесі свого функціонування;
- порядок їх застосування регулюється нормами адміністративного права;
- застосування того чи іншого інструменту зумовлено компетенцією, сферою і метою діяльності суб'єкта публічного адміністрування;
- у разі їх застосування настають юридичні наслідки і/або фактичні результати [5, с. 187];
- вони є зовнішнім виразом форми адміністративної діяльності публічної адміністрації;
- вони відображають правову динаміку публічного адміністрування;
- вони зумовлені реалізацією адміністративних обов'язків суб'єктів публічної адміністрації [6, с. 143].

Відтак, адміністративно-правовий інструментарій забезпечення охорони правопорядку можна визначити як комплексну взаємопов'язану систему нормативно встановлених та санкціонованих державою форм, методів, засобів, способів, гарантій і прийомів, що використовуються уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації правоохоронного спрямування для регулювання поведінки фізичних та юридичних осіб, які є учасниками адміністративних правовідносин у сфері охорони правопорядку, та забезпечення громадської (публічної) безпеки держави і запобігання правопорушенням та їх припинення.

Треба згадати, що і правові норми, й інші соціальні стандарти виконують регулятивно-охоронну функцію, що відрізняється лише механізмами реалізації. Соціально-правове середовище можна розглядати як правоохоронну сферу, тобто

як одну з ключових підсистем охоронної діяльності суспільства, де за допомогою специфічних правових інститутів, форм і методів забезпечується функціонування держави та її інституцій, регулювання й захист суспільних відносин, а також захист фізичного та духовного добробуту особистості, соціальних груп і суспільства загалом від небажаних з точки зору суспільства явищ і процесів. Саме в цій сфері здійснюється діяльність щодо забезпечення правопорядку.

Попри багатогранність цього процесу, в якому формулюються обов'язкові норми та правила поведінки учасників суспільних відносин, розробляються форми та методи захисту й відновлення порушених прав і законних інтересів, включаючи застосування державного примусу, з організаційно-правової точки зору можна виокремити три інтегративні моменти забезпечувального характеру, пов'язані з формуванням і функціонуванням правоохоронної сфери держави як сукупності правових засобів, методів і гарантій, які забезпечують захист особи, суспільства та держави від протиправних дій.

По-перше, це організаційно-правове оформлення правоохоронної функції держави як спеціалізованого напрямку державної діяльності, безпосередньо пов'язаного із забезпеченням правопорядку.

По-друге, це формування функціональних і організаційних структур, які реалізують правоохоронну функцію, та закріплення їх компетенції у цій сфері.

По-третє, це нормативно-правове закріплення загальних і специфічних форм, методів і засобів підтримання правопорядку відповідними державними структурами.

Таким чином, адміністративно-правовий інструментарій забезпечення правопорядку є багатогранним механізмом, який дозволяє державі ефективно виконувати свою функцію з підтримки стабільності та законності в суспільстві, реагуючи на різноманітні виклики та загрози громадському порядку. Він дозволяє обирати найбільш доцільні форми та методи правоохоронного впливу залежно від конкретної ситуації та особливостей об'єкта впливу і включає як превентивні заходи (профілактика, попередження), так і заходи реагування на порушення (припинення правопорушень, застосування адміністративних стягнень). Інструментарій постійно розвивається та адаптується відповідно до змін у суспільстві та нових викликів у сфері забезпечення правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Патерило І. В. Право як ціннісна категорія : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2006. 20 с.

2. Ковалів М. В., Боровікова В. С. Охорона правопорядку як одне із завдань діяльності поліції. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 184-192.

3. Казміришин Е. О. Адміністративно-правові інструменти забезпечення реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України. URL: chrome-

extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclclefindmkaj/http://apnl.dnu.in.ua/5_2019/19.pdf

4. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. та ін. Видання третє. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 584 с.

5. Мельник Р.С. Загальне адміністративне право в питаннях і відповідях : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 308 с.

6. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.

Купрієнко А. М.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У ПРОТИДІІ ВІЙСЬКОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Розвиток суспільства прискорюється у тому числі за рахунок оптимізації процесів пов'язаних із отриманням, накопиченням, аналізом та використанням інформації.

У нормативно-правових актах та науковій літературі з терміном «інформаційно-аналітичне забезпечення» до волі часто вживаються терміни «інформаційне забезпечення», «інформаційно-аналітична діяльність», «інформаційно-аналітична робота», «аналітична робота» [1, с. 244].

Термін «інформація» (від лат. informatio – пояснення, переказ) виник у соціальному середовищі і первинно означав відомості, які передавалися одними людьми іншим усно, письмово або іншим способом. Тлумачний словник української мови вказує, що інформація – це відомості про які-небудь події, чийось діяльність та ін. [2, с. 239].

З середини ХХ століття термін «інформація» широко використовується в різних галузях науки та в повсякденному житті, але досі не має загального визначення і використовується, головним чином, на інтуїтивному рівні.

Передумовою виникнення інформаційно-аналітичного забезпечення протидії органами ДБР військовим кримінальним правопорушенням були проблеми ідентифікації, накопичення, зберігання, систематизації (оброблення) та використання інформації про певні об'єкти.

Термін “аналітичний” означає “стосується аналізу”, заснований на застосуванні аналізу, тому можна використовувати словосполучення “аналітична робота” й “аналітична діяльність”, як тотожні слову “аналіз”. У перекладі з грецького слово “аналіз” (*analysis*) означає розкладання, розчленування [3, с. 17].

Ст. 8. п.18 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» наділяє уповноважені оперативні підрозділи повноваженнями на створення і застосування автоматизованих інформаційних систем [4].

У відповідності до вимог ст. ст. 6 – 7 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» відповідно до покладених на нього завдань та у межах своєї компетенції: здійснює інформаційно-аналітичні заходи щодо встановлення системних причин та умов проявів організованої злочинності та інших видів злочинності, протидію яким віднесено до компетенції Державного бюро розслідувань, вживає заходів до їх усунення; створюють інформаційні системи та ведуть оперативний облік в обсязі і порядку, передбачених законодавством [5].

Крім того, використання інформаційних систем регламентується Законами України «Про інформацію», «Про державну таємницю», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» та ін.

Водночас інформаційно-аналітичне забезпечення протидії органами ДБР військовим кримінальним правопорушенням потребує організаційного та правового врегулювання на законодавчому та відомчому рівнях.

На підставі викладеного, нами в процесі дослідження було запропоновано розробити Концепцію впровадження систем аналізу ризиків військових кримінальних правопорушень в службову діяльність підрозділів ДБР у якій передбачити: організаційні заходи, нормативно-правове регулювання, організаційно-штатні зміни, заходи у сфері підбору, підготовки та кадрового супроводу аналітиків, питань матеріально-технічного забезпечення, а також розвитку інформаційної взаємодії на національному та міжнародному рівнях.

Запропоновано в законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» окремою статтею передбачити: «Інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності», де зазначити, що в рамках інформаційно-аналітичного забезпечення оперативні підрозділи формують бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи органів, які можуть утворювати підрозділи, уповноважені здійснювати оперативно-розшукову діяльність: мають право збирати, накопичувати та зберігати оперативно-розшукову інформацію щодо подій, фактів, осіб, об'єктів, організованих груп та злочинних організацій, їх зв'язків та інших відомостей, що становлять оперативний інтерес, шляхом створення, реєстрації, накопичення та комплексного використання інформаційних масивів – інформаційних систем; користуватися базами (банками) даних міністерств та інших органів державної влади; здійснювати інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу; здійснювати інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями;

Підсумовуючи вищесказане слід зазначити що, використання можливостей сучасних інформаційних систем передбачає збирання, узагальнення, аналіз, зберігання та використання оперативно значимої інформації з метою своєчасного запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування військових кримінальних правопорушень

Список використаних джерел:

1. Мовчан А. В. Інформаційно-аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 244 с.
2. Тлумачний словник української мови / укл. Т.В. Ковальова, Л.П. Коврига. Х.: Синтекс, 2002. – 672 с.
3. Словник сучасної української мови / [упоряд. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К., Ірпінь : ВТФ : Перун, 2001. 1440 с.
4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ.
5. Закон України Про Державне бюро розслідувань від 12 листопада 2015 року № 794-VIII Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 6, ст.55.

Кривун С. І.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ДО ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ (КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Під час розслідування кримінальних правопорушень, регламентованих ст. 210 КК України, правоохоронці стикаються з проблемами доведення умислу, спрямованого саме на нецільове використання бюджетних коштів, та можливістю оперативно отримати інформацію щодо руху коштів в банках та казначействі через складність процесуальної процедури оформлення. Дослідники серед основних чинників, які обумовлюють труднощі у виявленні та розслідуванні «бюджетних» злочинів, зазначають: розгалуженість та суперечливість бюджетного законодавства, що надає можливість використовувати прогалини та невідповідності в різних нормативно-правових актах для маскувння злочинної діяльності; прогалини в організації контролю за дотриманням законодавства при розпорядженні бюджетними коштами; участь у злочинній діяльності службових осіб органів державної влади, місцевого самоврядування, бюджетних установ або підприємств, організацій, які одержують кошти з бюджету; кваліфікована протидія розслідуванню з використанням службового становища самих винних осіб, а також корумпованих зв'язків; відсутність, застарілість або недостатність існуючих методик розслідування окремих видів злочинів, що вчинюються у бюджетній сфері. Певні труднощі існують у зборі інформації, яка дозволяє встановити кримінальний характер правопорушень. Прийняття рішення про початок розслідування насамперед залежить від змісту первинного матеріалу (результату проведеної перевірки заяви, повідомлення чи іншої інформації про можливий делікт), вміння слідчого його оцінити з точки зору ознак відповідних злочинів [1, с. 133].

Практика свідчить про непоодинокі випадки перекваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів на стадії досудового розслідування.

Отже, Кримінальним кодексом України регламентовано, що «1) нецільове використання бюджетних коштів службовою особою, а так само здійснення видатків з бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням всупереч Бюджетному кодексу України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах, караються штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого; 2) ті самі діяння, предметом яких були бюджетні кошти в особливо великих розмірах або вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк від двох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років» [2].

Наукові джерела під нецільовим використанням бюджетних коштів розуміють витрачання бюджетних коштів на цілі, що не відповідають: бюджетним призначенням, встановленим законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет; напрямом використання бюджетних коштів, визначеним у паспорті бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі) або порядку використання бюджетних коштів; бюджетним асигнуванням (розпису бюджету, кошторису, плану використання бюджетних коштів). Основним безпосереднім об'єктом злочину є бюджетна система України в частині встановленого порядку виконання державного і місцевих бюджетів за видатками та кредитування з бюджету. Предметом злочину є бюджетні кошти незалежно від джерела їх формування, що регламентовано в примітці ст. 210 КК України [3, с. 393].

Перекваліфікація кримінальних проваджень, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів, може відбуватись досить часто. Це пов'язано зі складністю доведення суб'єктивної сторони злочину (вини, мотиву), а також наявністю суміжних складів злочинів, які відповідають фактичним обставинам кримінального провадження, таких як ст. ст. 191, 364, 366, 367 КК України.

Проведеним аналізом судово-слідчої практики ми намагались виокремити причини перекваліфікації. Отже, ст. 210 КК України передбачає, що нецільове використання коштів є умисним кримінальним правопорушенням. Якщо під час досудового розслідування не надається можливим довести умисел (наприклад, кошти витрачені через помилку або недбалість), справу перекваліфікують на статті про службову недбалість (ст. 367 КК). Це пов'язано з тим, що злочинці часто намагаються замаскувати свої дії під помилки або недбалість. У якості прикладу можливо привести наступну ситуацію, коли чиновник місцевого самоврядування, будучи розпорядником бюджетних коштів, витратив кошти,

виділені на ремонт школи, на облаштування парку. Під час досудового розслідування було встановлено, що рішення було прийняте через помилку в документах, а не умисно. Як результат, провадження перекваліфіковано зі ст. 210 КК на ст. 367 КК «Службова недбалість», оскільки відсутній умисел.

Якщо нецільове використання бюджетних коштів супроводжувалось привласненням коштів, отриманням неправомірної вигоди або зловживанням владою чи службовим становищем, кваліфікація змінюється на відповідні статті (наприклад, ст. ст. 191, 364, 368 КК). В якості прикладу можна навести обставини одного з кримінальних проваджень. Директор комунального підприємства здійснив перерахування бюджетні кошти на рахунок фірми-«прокладки», а потім вивів їх через фіктивні послуги. Спочатку йому інкримінували ст. 210 КК, але згодом було з'ясовано, що гроші були привласнені директором. Як результат, кваліфікація провадження перекваліфікована на ст. 191 КК «Присвоєння, розтрата майна або заволодіння ним через зловживання службовим становищем».

Іноді нецільове використання коштів не має ознак злочину і кваліфікується як адміністративне правопорушення (ст. 164-14 КУпАП), що призводить до закриття кримінального провадження. У правоохоронній практиці досить поширеними є факти, коли бюджетна установа витрачає кошти на закупівлю товарів, які формально відповідали цільовому призначенню, але були закуплені за завищеною ціною. Тоді кримінальне провадження за ст. 210 КК закривається, а матеріали спрямовуються до адміністративного суду за ст. 164-14 КУпАП «Порушення законодавства про закупівлі».

Точних публічних даних про кількість перекваліфікованих кримінальних правопорушень за ст. 210 КК немає, але проведений нами аналіз судових рішень з Єдиного реєстру судових рішень показує наступне, що за період з 2019 по 2023 роки близько 30–40% проваджень за ознаками ст. 210 КК України були перекваліфіковані або закриті через недостатність доказів умислу. У 2021 році Верховний Суд неодноразово наголошував, що для відповідальності за ст. 210 КК необхідно довести наявність прямого умислу (бажання використати кошти не за цільовим призначенням), та об'єктивну можливість використання коштів за призначенням (якщо переказ затримали через технічні причини, це не є злочином). Рішення залежать від якості доказів, мотивів вчинення дій та наслідків для держави. Отже, основні причини перекваліфікації кримінальних правопорушень за фактами нецільового використання бюджетних коштів – неможливість довести умисел та наявність ознак більш тяжких злочинів. Відсутність ознак кримінального правопорушення, а наявне адміністративне правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Волобуєв А.Ф., Осика І.М., Степанюк Р.Л. та ін.. Взаємодія при розслідуванні економічних злочинів: Монографія / Кол. авт.: А За заг. ред. д-ра юрид. наук, професора А.Ф. Волобуєва. Х: «Курсор», 2009. 320 с.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3. Хавронюк М.І., Дудоров О.О., Навроцький В.О., Музика А.А., Бойко А.М., Брич Л.П., Задоя К.П., Мельник М.І., Письменський Є.О., Ришелюк А.М. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Видання 11-те, перероблене та доповнене. Видавничий дім "Дакор". 2019. 1384 с.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL:<http://reyestr.court.gov.ua/>

Кучер О. В.,

*Голова Державної регуляторної служби України
м. Київ, Україна*

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ

Результатом контрольно-наглядової діяльності, у разі виявлення порушень норм чинного законодавства у сфері праці, може бути притягнення правопорушника до певного виду відповідальності. Разом із тим, необхідно відзначити, що міра та вид відповідальності за порушення законодавства про працю залежить: по-перше, від суб'єкта, яким було вчинено правопорушення; по-друге, від правового статусу суб'єкта контролю; по-третє, характеру та ступеня тяжкості правопорушення.

Взагалі, юридична відповідальність є комплексним явищем. Вона є важливим фактором у процесі реалізації прав і свобод суб'єктів правовідносин та здійснення органами держави покладених на них зобов'язань з метою забезпечення законності [0]. С.Н. Братусь у своїх міркуваннях дійшов до висновку, що юридична відповідальність - це той же обов'язок, але примусово виконуваний. У своїх міркуваннях він приходить до висновку, що по своєму характеру загальний обов'язок всіх і кожного утримуватися від спричинення майнової шкоди іншій особі прирівнюється до обов'язку не здійснювати правопорушення. У разі порушення цього обов'язку виникає інший, вже не пасивний, а активний обов'язок відшкодувати збиток конкретній особі - потерпілому, відновити порушену рівновагу, привести майнове положення потерпілого в такий стан, в якому воно знаходилося до порушення прав. Добровільному виконанню цього обов'язку сприяє припинення існуючих правовідносин. Якщо виконання не відбудеться, то цей обов'язок реалізується примусовим засобом [2]. І. Зелена вказує, що юридична відповідальність – це багатоаспектне правове явище, що ґрунтується на певних нормативних приписах, має регулятивний та/або охоронний характер і знаходить своє вираження або в дотриманні певних правових правил поведінки щодо їх не порушення (тобто обмеження дій особи задля певного блага), або в застосуванні до правопорушника відповідного виду примусу (тобто настання для особи закріплених у законодавстві негативних наслідків за скоєне правопорушення) [3].

Розглядаючи різні аспекти юридичної відповідальності А.Д. Машков пропонує наступне визначення останньої: по-перше, у межах вузького праворозуміння юридична відповідальність – це складне правовідношення, яке виникає між суб'єктами права у процесі реалізації ними норм права, і яке, з одного боку, пов'язане з адекватною реалізацією цими суб'єктами правових приписів, які містяться в юридичній нормі, а з другого – з тими наслідками, які виникають у цих суб'єктів у зв'язку з порушенням ними згаданих правових приписів (ретроспективна (точніше -негативна відповідальність); по-друге, у межах широкого праворозуміння юридична відповідальність – це правовідношення, яке виникає між суб'єктами права у процесі їхньої самостійної діяльності в правовій сфері, і яке забезпечує добровільне узгодження інтересів (прав, цілей тощо) окремо взятого суб'єкта права з інтересами (правами, цілями тощо) інших окремо взятих суб'єктів права, їхніх спільнот та/чи суспільства в цілому, а також зв'язок, який виникає між соціальними суб'єктами у випадках ігнорування якимось з них у своїй діяльності інтересів (прав, цілей тощо) інших суб'єктів права, їхніх спільнот, суспільства з цілому, тобто вимог проспективної відповідальності, і який пов'язаний з застосуванням до такого суб'єкта заходів впливу, які є формами понесення цим суб'єктом певних негативних наслідків своїх неправових діянь (негативна юридична відповідальність) [4, с.81-82].

Юридична відповідальність, на думку А.М. Колодія, В.В. Копейчикова та інших, характеризується такими ознаками: а) зовнішнім характером; б) застосуванням лише за здійснені чи здійснювані правопорушення; в) зв'язком з державним примусом у формах каральних і правовідновлюючих заходів; г) визначеністю у нормах права. У теорії права юридичну відповідальність завжди розглядали як відповідальність ретроспективну, тобто таку, яка настає за вже скоєне правопорушення. А тому, на думку названих вчених-юристів, здійснення правопорушень тягне за собою юридичну відповідальність у вигляді застосування до правопорушників заходів державного примусу каральної спрямованості, понесення ними втрат особистого, організаційного чи матеріального характеру [5, с.152].

Отже, юридична відповідальність, у найбільш загальному її розумінні, представляє собою регламентовану законодавчими приписами міру державного примусу, яка може бути застосована до особи у разі вчинення нею дій, що суперечать нормам чинного законодавства, та котра виявляється у застосуванні до порушника заходів, що передбачають обмеження особистого та/або майнового характеру. При цьому, необхідно відзначити, що особливості юридичної відповідальності напряду залежать від того, нормами якої галузі права остання регулюється.

Специфіка сфери праці та її суб'єктний складний обумовлюють наявність проблеми узгодження та розмежування норм трудового й адміністративного права у правовому регулюванні притягнення до відповідальності за порушення законодавства про працю. Існування вказаної вище проблеми обумовлюється: по-перше, наявністю широкого кола суб'єктів, яких може бути притягнуто до відповідальності у разі порушення норм чинного законодавства про працю

(зокрема, працівник та роботодавець, а також суб'єкти, чий правовий статус є похідним від трудового (профспілки, Держпраці (та її посадові особи), тощо)); по-друге, до певних категорій суб'єктів може бути застосовано одразу декілька видів відповідальності, яка може регулюватись одразу декількома галузями права, як трудового, так і адміністративного; по-третє, тяжкістю на наслідками правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Терещук М.М. Юридична відповідальність: теоретико-правовий аналіз. «*Jurnalul juridic national: teorie și practică*». 2015. №2. С. 18-21.
2. Синявська Я. С. Майнова відповідальність учасників повного товариства за його зобов'язаннями [Текст] : дис. . канд. юрид. наук : 12.00.03. О., 2010. 178 с.
3. Зелена І. Поняття інституту юридичної відповідальності у приватному праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/1/32.pdf>
4. Про українське право. Часопис кафедри теорії та історії держави і права Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка: за ред. проф. І. Безклубого. К.: 2010. Чис.У. 367 с.
5. Колодій А.М., Копейчиков В.В., Лисенков С.Л., Пастухов В.П., Сумін В.О., Тихомиров О.Д. Теорія держави та права. К.: Юрінформ, 1995. 189 с.

Лисеюк С. М.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ДО ВИЗНАЧЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В БУДІВЕЛЬНУ ГАЛУЗЬ

Проголошені та забезпечені Конституцією України принципи законності та верховенства права, вимагають від суб'єктів суспільно-правових відносин суворого слідування законодавству при провадженні своєї діяльності, особливо, пов'язаної із настанням юридично-значимих результатів. Через це, кожна активність має відповідну систему нормативно-правових засад. Не є виключенням з цього правила й інвестиційна діяльність в будівельній галузі.

Розбираючись зі змістом нормативно-правових засад, зауважимо, що етимологічно слово «засада» розкривається наступним чином: 1) приховане місце, де розташовується хто-небудь для раптового нападу; 2) несподіваний напад з прикритого місця; 3) загін війська, добре замаскований для раптового нападу; 4) людина або група людей, які заховалися де-небудь з метою несподіваного нападу на когось або для спостереження за кимсь, чимсь; 5) основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь;

6) вихідне, головне положення, принцип; основа світогляду, правило поведінки; 7) спосіб, метод здійснення чого-небудь [1]. Адаптуючи загально етимологічні визначення до контексту нашого дослідження зауважимо, що засади – це вихідне положення, базис, підґрунтя для функціонування чогось, здійснення якоїсь діяльності і таке інше.

Безпосередньо правові або нормативно-правові засади розкривались в юридичній літературі різними науковцями. Наприклад, А.В. Баровська бачить в них сукупність нормативно-правових актів, що прямо та опосередковано регулюють певні суспільні відносини [2, с.60]. Досліджуючи адміністративно-правові засади (різновид загальних правових) Н.С. Панова характеризує їх, як сукупність адміністративно-правових норм, які визначають основні цінності, принципи, завдання, форми та методи розвитку нормотворчої і розпорядчої діяльності органів виконавчої влади [3]. М.І. Шатерников вказує на те, що правові засади діяльності господарських судів – це визначені в нормативно-правових актах, а тому санкціоновані й забезпечені уповноваженими державою органами, непорушні правила діяльності місцевих, апеляційних та касаційного господарського суду щодо захисту порушених або оспорюваних прав й охоронюваних законом інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, вжиття заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням, а також діяльності, пов'язаної із організацією господарського судочинства [4, с. 112]. К.В. Муравйов у роботі з питань правових засад реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань пропонує розуміти їх як систему нормативно-правових актів, якими визначаються юридичні підстави, порядок, межі та ключові орієнтири з урахуванням яких відбувається здійснення такої політики [5, с. 157; 6, с. 165-166]. О.В. Звіздай досліджуючи нормативно правові засади розвитку місцевого самоврядування в Україні зауважує наступне: «Нормативно-правове поле функціонування та розвитку місцевого самоврядування в Україні складається із регуляторних актів різного рівня, які можна умовно розділити на певні групи: Загальне законодавство визначає статус органів місцевого самоврядування і депутатів місцевих рад та порядок їх діяльності» [7].

Отже, в науковій площині нормативно-правові засади змістовно поєднуються із системою нормативно-правових актів, законодавством, яке регламентує суспільно-правові відносини у певній сфері. В свою чергу зміст та ієрархічна структура нормативних документів сьогодні врегульована спеціальним Законом України «Про правотворчу діяльність». Згідно із цим документом, нормативно-правовий акт – це офіційний документ, прийнятий (виданий) суб'єктом правотворчої діяльності в установленому Конституцією України та (або) законом порядку у письмовій формі, який містить норму (норми) права і розрахований на неодноразову реалізацію. Законодавство України – це взаємопов'язана та упорядкована система нормативно-правових актів України і чинних міжнародних договорів.

Відповідно до згаданого вище Закону, законодавство України включає: 1) Конституцію України – Основний Закон України; 2) закони; 3) підзаконні нормативно-правові акти: а) постанови Верховної Ради України, що містять

норми права; б) укази Президента України, що містять норми права; в) постанови Кабінету Міністрів України, що містять норми права; г) накази міністерств, що містять норми права; ґ) акти інших державних органів, що містять норми права; д) постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, постанови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, накази міністерств Автономної Республіки Крим, що містять норми права; е) розпорядження голів місцевих державних адміністрацій, накази керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, що містять норми права; є) акти органів місцевого самоврядування, що містять норми права. Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною законодавства України [8].

Таким чином, наведене вище дає змогу зробити висновок, що нормативно-правові засади інвестиційної діяльності в будівельній галузі – це сукупність нормативно-правових актів законодавчого та підзаконного рівня, норми яких спрямовані на врегулювання та впорядкування діяльності, спрямованої на організацію, забезпечення і залучення інвестицій у досліджувану сферу суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 томах. Том 3, 1972. 545 с.
2. Баровська А.В. Механізм реалізації державної інформаційної політики у сфері європейської інтеграції: дис... канд. юрид. наук : Київ: Національна академія державного управління при президентіві України. 2010. 259 с.
3. Панова Н. С. Адміністративно-правові засади розвитку державного управління в сучасній Україні : дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2008. 220 с.
4. Шатерніков М. І. Теоретичні підходи до визначення поняття «правові засади діяльності господарських судів». *Європейські перспективи*. 2015. Вип. 6. С. 108–112.
5. Муравйов К.В. До проблеми визначення поняття правові засади реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2014. Вип. 29. Ч. 2. Т. 3. С. 154– 157.
6. Кошиков Д.О. Сутність правових засад реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2020. №1(11). С.164-175.
7. Звіздай О.В. Нормативно-правові засади розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. №1(47). С.242-249.
8. Про правотворчу діяльність: закон від 24.08.2023 №3354-ІХ. Відомості Верховної Ради України. 2023. №93. Ст.364.

*Логвиненко М. Л.,
ад'юнкта Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА

Реалії сьогодення обумовлюють актуальність питання забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції. Пов'язано це перш за все з тим, що поряд із буденними функціональними обов'язками представники закону набули низку додаткових повноважень, необхідних для проведення стабілізаційних заходів.

Разом із тим, отримані нові раніше невідомі виклики у вигляді нестандартних ситуативних сценаріїв, являють собою підвищену небезпеку для життя і здоров'я поліцейського, вказують на існування проблемних аспектів у системі навчання (підготовки) особового складу та вимагають швидкого реагування у вигляді внесення змін та доповнень до існуючих нині програм підготовки, покладених в основу проведення занять у системі службової підготовки.

Достеменно відомо, що одним із основних показників якості підготовки поліцейського, в розрізі забезпечення його особистої безпеки, виступає тактична (тактико-спеціальна) підготовка.

Доречно в даному контексті відзначити Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ України № 50 від 26 січня 2016 року. Зазначене вище Положення передбачає такий вид службової підготовки як тактична підготовка - комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення поліцейським знань, умінь та навичок, необхідних для формування готовності до дій у ситуаціях з різним ступенем ризику, здатності прогнозувати їх розвиток та своєчасно приймати правомірні рішення [1].

Коментуючи цитоване вище Положення, варто наголосити, що нормативно-правовий документ чітко окреслює мету, досягнення якої забезпечить реалізацію права на життя і здоров'я поліцейського. Однак, нині, механізм виконання поставлених цілей є недосконалим.

Прикладом такого твердження можна визначити той факт, що навчальною програмою та/або тематичним планом передбачено відпрацювання ситуативних сценаріїв пов'язаних із зупиненням та перевіркою транспортного засобу, примусового усунення особи від керування, практичних навичок зовнішнього та внутрішнього огляду приміщень в ситуаціях різних ступенів ризику тощо. При цьому, важко навіть уявити проведення практичних занять з тактичної підготовки, у системі службової підготовки, з урахуванням окреслених вище тем у більшості структурних підрозділів.

Об'єктивними факторами, що заважають ефективному процесу підготовки є неналежне матеріально-ресурсне забезпечення, відсутність відповідної бази (полігону) та кваліфікація особи відповідальної за проведення практичних занять.

Так, з приводу професійної майстерності особи залученої до проведення занять, слушною є думка Ю.І. Давигори, науковець зазначає, що у системі службової підготовки слід проводити не просто практичне заняття, а створювати умови для обговорення проблемних ситуацій службової діяльності та відпрацьовувати ситуативні дії, у яких працівники зазнавали труднощів під час виконання службових завдань [2, с. 58].

З урахуванням цитованої вище позиції, виникає цілком доречне питання. Чи достатнім об'ємом теоретичних знань та практичних навичок володіє особа для забезпечення ефективного навчального процесу? Адже, дійсність сьогодення є такою, що не належний рівень теоретичних знань та практичних навичок отриманих поліцейськими, з дисципліни тактична підготовка у системі службової підготовки, призводить до випадків загибелі, поранення, травмування особового складу правоохоронного органу.

Так, А.І. Черніков констатує той факт, що незнання або ігнорування тактичних прийомів щодо забезпечення особистої безпеки, неправильне застосування прийомів самозахисту призводить до отримання правоохоронцями тілесних ушкоджень в результаті агресивного впливу [3, с. 135].

Аналогічної думки дотримуються Е.К. Алієв та Р.М. Смола, правники вбачають проблему в тому, що дуже багато поліцейських не дотримуються заходів власної безпеки і не використовують тактичні прийоми на викликах, що надходять від оператора «102», внаслідок чого поліцейські гинуть, або отримують тяжкі травми. Продовжуючи, дослідники зазначають, що багато працівників при вході до жилої площі (квартири) не запитують у суб'єкта «чи є хтось ще в квартирі окрім нього?», не правильно входять після дозволу в приміщення, навіть біля дверей стоять не правильно. За таких дрібниць як багато вважають, можуть статися тяжкі наслідки [4, с. 23].

На цьому місці маємо зазначити, що окреслене вище є лише частиною проблеми проведення практичних занять у системі службової підготовки працівників Національної поліції України.

Іншим проблемним аспектом тактичної підготовки поліцейського в розрізі забезпечення його особистої безпеки, залишається відсутність навичок щодо комунікації та незнання алгоритмів взаємодії на різних рівнях.

Окреслену вище проблему досліджував М.Л. Логвиненко, правник зазначає, що тактика дій у складі підрозділу, взаємодія підрозділів МВС з іншими підрозділами сектору безпеки і оборони України є необхідною складовою частиною забезпечення особистої безпеки представників закону [5, с. 117].

Разом із тим, К. Рубан та І. Голиш наголошують, що тактична підготовка має охоплювати набуття поліцейськими навичок щодо комунікації між колегами та з представниками інших правоохоронних органів і збройних формувань [6, с. 64].

Спираючись на вищезазначене, можемо говорити про те, що проведення практичних занять з тактичної підготовки у системі службової підготовки є важливою складовою частиною забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України. Водночас, наявність недоліків системи, безпосередньо впливає на стан забезпечення особистої безпеки представників закону. При цьому, невідповідність програми, покладеної в основу навчання (підготовки), потребам сьогодення та неналежна кваліфікація особи відповідальної за проведення занять залишаються ключовими проблемними аспектами. Разом із тим, вирішення окреслених проблем здатне забезпечити право поліцейського на безпечне та ефективне виконання покладених на нього обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ України № 50 від 26 січня 2016 року.
2. Давигора Ю.І. «Тактична підготовка правоохоронців у контексті нової концепції діяльності Національної поліції України». *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2020. Вип. 7(127). С. 56-62.
3. Черніков А.І. Концепція особистої безпеки поліцейського в системі професійної підготовки. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, С. 133-136.
4. Алієв Е.К., Смола Р.М. Щодо підвищення рівня знань та підготовки з тактико-спеціальної підготовки. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.). Харків, 2020. С. 22-23.
5. Логвиненко М.Л. Актуальні проблеми особистої безпеки працівників Національної поліції під час воєнного стану. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 4. С. 62-64.
6. Рубан К., Голиш І. Нові вимоги до тактично-вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану як обов'язкова складова зміцнення публічної безпеки і порядку України. Організаційно-правове забезпечення національної безпеки в умовах воєнного. 2023. С. 259.

Макаров Є. О.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ВРАХУВАННЯ ПРИНЦИПУ НАУКОВОСТІ У ПРОЦЕСІ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПЛАНУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Ключовим елементом забезпечення національної безпеки, а особливо в умовах кризового стану її системи, є реалізація державою функції планування у цій сфері. Проте, слід зазначити, що зміст та сутність цієї функції залишаються недостатньо вивченими у наукових колах. Такий стан справ створює додаткові труднощі у процесі вдосконалення парадигми національної безпеки, яка має ґрунтуватися на вимогах принципу науковості. Водночас, необхідно наголосити, що питання забезпечення національної безпеки вже отримали широке висвітлення у наукових дослідженнях українських науковців. Це вказує на наявність значного теоретичного фундаменту, який може бути основою для розвитку наукової думки про ключові засади планування у сфері забезпечення національної безпеки.

У наукових працях українських вчених можна виділити кілька груп досліджень, присвячених різним аспектам забезпечення національної безпеки. Перша група включає роботи, в яких науковці розглядають сутність правового режиму національної безпеки [див., напр.: 1; 2]. Друга група охоплює дослідження, присвячені загальним аспектам забезпечення. В рамках цих досліджень аналізуються питання, пов'язані з діяльністю окремих суб'єктів системи національної безпеки, а також проблеми, що виникають у різних галузях функціонування держави та суспільства [див., напр.: 3; 4]. Третя група фокусується на характеристиці суб'єктів забезпечення національної безпеки, включаючи їхній особливий правовий статус [див., напр.: 5]. Четверта група присвячена вивченню сутнісного змісту відносин та інших форм взаємодії суб'єктів у сфері забезпечення національної безпеки [див., напр.: 6; 7].

При цьому, хоча планування забезпечення національної безпеки є важливим адміністративно-правовим питанням, слід зазначити, що саме в рамках наук державного управління вченими детально розкриті різні аспекти цього процесу. Крім того, в цих дослідженнях частково розкривалася юридична природа даного інструменту. Особливий внесок у розробку зазначеної теми зробили О.М. Житник та А.І. Семенченко [8; 9]. Зокрема, О.М. Житник приділив увагу управлінській природі планування забезпечення національної безпеки, розглядаючи її у контексті проблем та основних напрямів удосконалення сучасного механізму формування державної політики у сфері національної безпеки [8, с. 138-174, 182-185].

Отже, аналізуючи наявні наукові дослідження, присвячені сутнісному змісту забезпечення національної безпеки, а також плануванню діяльності держави у цілому та в цій сфері зокрема, можна виділити кілька важливих аспектів. По-

перше, частина з проаналізованих робіт вже втратила потрібну актуальність, адже не враховує сучасних безпекових викликів, а особливо ті, що пов'язуються з кризовими подіями, що розпочалися та тривають з 2014 року на території нашої країни. По-друге, значну увагу у цих працях приділено теоретичним аспектам забезпечення національної безпеки, що підтверджується великою кількістю досліджень у межах теорії держави та права. По-третє, у наукових працях докладно розглядаються окремі компоненти національної безпеки, такі як інформаційна, фінансова, економічна безпека тощо. Попри це, комплексного адміністративно-правового дослідження означеної проблеми по сьогодні не було вироблено, що ускладнює забезпечення науковості управлінських дій з оптимізації реалізації функції планування в забезпеченні національної безпеки.

Зважаючи на це, вказані та ряд інших наукових напрацювань українських вчених у сфері національної безпеки та її забезпечення є теоретичним фундаментом для становлення комплексної наукової думки про ключові засади реалізації функції планування в контексті забезпечення національної безпеки, що у свою чергу складатиме теоретичну основу для оптимізації адміністративно-правового режиму забезпечення національної безпеки відповідно до вимог принципу науковості. Зокрема, враховуючи відповідні наукові напрацювання вчених, можемо сформулювати адміністративно-правове тлумачення змісту забезпечення національної безпеки та публічного адміністрування у відповідній сфері. Так, враховуючи напрацювання учених [див., напр.: 1, с. 80-81; 3, с. 69, 101], можемо дійти висновку, що забезпечення національної безпеки в адміністративно-правовому сенсі слід розглядати як діяльність, яку здійснюють уповноважені суб'єкти відповідно до законодавства та принципів права, а також як діяльність спрямовану на захист прав, свобод і законних інтересів населення, забезпечення інтересів суспільства, збереження державного суверенітету, територіальної цілісності та просування національних інтересів на міжнародному рівні. Реалізація зазначених завдань досягається за допомогою заходів, передбачених законодавством, включаючи запобігання, виявлення та нейтралізацію як внутрішніх, так і зовнішніх загроз, а також заходів для відновлення стабільної обстановки у сфері національної безпеки. У відповідному контексті важливого значення набуває публічне адміністрування у сфері національної безпеки, що є діяльністю суб'єктів державного управління, регламентовану законодавством та узгоджену з принципами права. Означена діяльність спрямована на реалізацію норм законодавства у сфері національної безпеки через прийняття адміністративних рішень та здійснення управлінських дій. Важливою складовою такого адміністрування є організація та координація дій органів публічної служби, а у певних випадках – суб'єктів громадянського суспільства. Крім того, публічне адміністрування у вказаній сфері передбачає надання адміністративних послуг, встановлених законом, з метою ефективного забезпечення національної безпеки, а також захисту та охорони національних інтересів.

Крім того, підсумовуючи цю наукову розвідку зазначимо, що в науковій літературі також містяться підходи до визначення інституційних засад, на яких

має будуватися забезпечення національної безпеки, а отже – планування у цій сфері. Зокрема, ученими наголошується на тому, що забезпечення національної безпеки потребує наявності відповідного адміністративно-правового механізму, що є системно організованою сукупністю інструментів та засобів, які застосовуються для регулювання, упорядкування та формування умов, що забезпечують належне функціонування суспільних відносин у сфері національної безпеки [3, с. 88; 103-104]. Враховуючи цю наукову позицію та викладені вище позиції учених і дослідників стосовно забезпечення національної безпеки, слід зауважити, що складність та багатоаспектність цієї забезпечувальної діяльності засвідчує необхідність структурування її основ і створення ефективного адміністративно-правового режиму, що інтегрує різні механізми, інструменти та засоби для належної реалізації функції планування у цій сфері. При цьому, врахування вимог принципу науковості вказує на потребу того, щоби зазначений адміністративно-правовий режим включав наступні ключові компоненти: нормативно-правову, концептуально-стратегічну, організаційну, матеріально-фінансову, кадрову, інформаційно-технологічну, науково-аналітичну та контрольню-наглядову основу, кожна з яких відіграє значиму роль у забезпеченні ефективності контрольованої та прогнозованої системи забезпечення національної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Мосейко А.Г. Публічне адміністрування у сфері національної безпеки України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2019. 220 с.
2. Пучков О.О. Правопорядок у сфері національної безпеки: загальнотеоретичне дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2019. 236 с.
3. Кобко Є.В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення національної безпеки держави: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2023. 400 с.
4. Ліпкан В.А. Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008. 643 с.
5. Чумаченко С.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення національної безпеки України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2017. 212 с.
6. Стеблянюк А.В. Адміністративно-правові засади взаємодії правоохоронних органів з фінансовими установами щодо протидії легалізації злочинних доходів: дис. ... д-ра філос.: 081. Суми, 2021. 265 с.
7. Столбовий В.М. Службові правовідносини у сфері національної безпеки України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2019. 570 с.
8. Житник О.М. Формування державної політики національної безпеки в умовах трансформацій у військовій сфері: дис. ... канд. наук. з держ. управл.: 25.00.02. Київ, 2021. 349 с.
9. Семенченко А.І. Стратегічне планування у сфері державного управління національною безпекою: дис. ... д-ра наук з держ. управл.: 25.00.02. Київ, 2008. 536 с.

Матусевич А. Л.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ПРАВА І СВОБОДИ ДИТИНИ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

Права й свободи дитини, як об'єкт адміністративно-правової охорони досліджувалися вченими неодноразово, що на нашу думку хоч і дозволяє говорити про наявність певного фундаменту у відповідній теоретико-практичній тематиці проте з урахуванням сучасних вимог та динаміки суспільства, а також діючого правового режиму воєнного стану в Україні та за умови тотального й кричущого порушення прав і свобод дитини, зокрема в спосіб вчинення злочинів пов'язаних з військовою агресією росії проти України, зазначений правовий інститут потребує додаткового аналізу. Зокрема, ми вважаємо що такий аналіз може бути можливим за умови якщо матеріал для дослідження буде проаналізовано якомога більш ретроспективно, що дозволить встановити певні закономірності у функціонуванні інституту забезпечення прав і свобод дитини способами адміністративно-правової охорони та законодавства загалом.

Першим ученим-антропологом, об'єктом дослідження якого було дитинство, вважається М. Мід (1901-1978). Вона вивчала становище дитини в різних культурах. На думку М. Мід, в будь-якому суспільстві дитина народжується з універсальними біологічними задатками. Аналізуючи концепцію М. Мід, цілком погоджуємося з академіком А. Богуш, яка слушно зауважила, що «головним висновком, що випливає з концепції М. Мід, повинен бути той, що специфічний характер сьогодення вимагає принципово нового, відмінного від попередніх, характеру взаємин між поколіннями». Акцентуючи увагу на дитинстві як історичному конструкті, дослідження Ф. Арієса детонувало справжній вибух дослідницьких студій із зазначеної проблематики у другій половині ХХ ст. [1].

Відповідно розуміння соціологічного та правового змісту поняття та категорії дитинства загалом, а також усвідомлення необхідності конструювання нормативно-правового контексту адміністративно-правової охорони прав і свобод дитини, зумовлюють нову правову реальність в якій застосування до дитини людино центристського підходу є надзвичайно важливими. Відповідно, з огляду на те, що дитина, як молодий член соціуму потребує роботи з собою та роз'яснення тих чи інших норм і правил соціуму в якому вона зростає, відповідальність за невиконання відповідного обов'язку та нанесення деструктивної шкоди такій дитині має бути релевантною.

Активізація вітчизняних досліджень щодо розвитку ідеї рівності дитини, забезпечення потреб та інтересів, захисту її прав спостерігається з кінця ХІХ ст. Доцільно розмежувати погляди щодо визнання та забезпечення прав дитини правознавців та педагогів цього періоду. Зокрема, окремі зарубіжні правознавці присвячували свої роботи проблемам захисту прав дитини, можливості

усвідомлення інтересів та задоволення потреб. Досліджували проблемні питання взаємовідносин батьків та дітей, виділяючи їх від суто цивільних. Так, увагу таким питанням приділяв М. Капустін. У праці «Теорія права. Загальна догматика» (1868р.) дослідник визнав рушійною силою людства необхідність доповнення недосконалого сприяння розвитку інших. Таким характером відзначається підтримка слабких більш сильними, милосердя, виховання [2].

На нашу думку, саме крізь призму такої концепції можливим є надання повної характеристики адміністративно-правовому механізму охорони прав і свобод дитини, оскільки доповнення, як законодавства України так і соціально-правової реальності, в контексті і динаміки, сучасними демократичними цінностями, щодо поводження з дитиною, надання їй власної й унікальної правосуб'єктності в контексті її усвідомлення, є запорукою ефективного та невинного розвитку такої дитини, як самостійного члена відповідного соціуму, що в подальшому дозволить розбудовувати демократичні засади та основи правової державності в конкретній країні. Саме крізь призму такого підходу розглядається екзистенційна суть і зміст сучасної світової державності спрямованої на невинний розвиток та розширення можливостей.

Вважаємо, що О. І. Левицький висвітлив важливі приклади зловживання батьками своєю владою та порушення особистих прав дитини, оскільки окремі дослідники не визнають, що на території України практикувались різні форми насилля над дитиною, які в зазначений період відбувались у багатьох країнах світу [3; 2]. Проте, на нашу думку, не можна розглядати механізм правового захисту дитини крізь призму лише сімейного чи будь-якого іншого права, оскільки комплекс норм, що забезпечують права і свободи дитини, наприклад в Україні, визначається саме адміністративним законодавством, що передбачає чіткий механізм правореалізації для дитини, а також можливості притягнення до відповідальності тих осіб, що зобов'язані були виконувати свої батьківські обов'язки відносно неї та сприяти всебічному розвитку такого індивіда.

В контексті забезпечення адміністративно-правової охорони прав і свобод дитини в Україні важливим є зазначення того, що як процедура виховання дітей так і наявність та можливість правореалізації майнових і немайнових прав дитини безпосередньо пов'язується з тими особами, що відповідають за її виховання, батьками або особами, що виконують такі обов'язки до моменту повноліття дитини. Саме тому, важливість розгляду тематики майнових і немайнових прав за різними видами законодавства України, змісту і сутності дієздатності і правоздатності дітей, а також правових засад утримання та виховання дітей сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування, безпосередньо пов'язано з адміністративно-правовою охороною прав і свобод дитини та має бути розглянуто в контексті цього дослідження.

Відповідно, крізь призму проаналізованого, на нашу думку важливим в удосконаленні механізму адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини є забезпечення соціально-правового формулювання феномену дитинства, як важливого етапу становлення свідомості молодого громадянина, що в подальшому впливатиме на можливість та бажання виконання ним покладених

обов'язків, щодо розвитку та захисту своєї держави. В цьому контексті чітко розглядається можливість та реальний спосіб реалізації функції з національно-патріотичного виховання населення, а саме дітей, у спосіб розширення можливостей правореалізації ними та укріплення механізму адміністративного правової охорони реалізації таких прав, що в подальшому спричинить зародження раннього відчуття відповідальності за свої вчинки та відповідно сприятиме дорослішанню.

Список використаних джерел:

1. Людмила Кривачук, Емілія Костишин, Дитинство як об'єкт державної політики у сфері охорони дитинства в Україні: полеміка стосовно сутності поняття, 2014, URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/apdyo_2014_4_5.pdf
2. Опольська Н.М. Права дитини в Україні: монографія, 2-ге видання, перероблене та доповнене. Вінниця: ВНАУ, 2019. 289 с.
3. Левицький О. І. Невінчані шлюби на Україні в XVI–XVII ст. *Записки Українського наукового товариства в Києві*. 1909. Кн. 3. С. 98–107.

Мельник В. І.,

доктор юридичних наук,

провідний науковий співробітник

Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

БАНКІВСЬКІ УСТАНОВИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Функціонування національної економічної системи неможливе без умов, за яких створюється належна фінансова основа для стійкого економічного розвитку України, а також формується й систематично дієво забезпечується стійкість до різного виду фінансових шоків та дисбалансів. Відповідно до ст. 4 ЗУ «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III [1], окрім Національного банку України, вітчизняна банківська система України складається з інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень чинного законодавства. Отже, будучи учасником цієї системи, вбачається виправданою спроба репрезентувати банки та філії іноземних банків як суб'єктів досліджуваної системи.

У відповідності до законодавства, банком вважається юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків [1]. Згідно з чинними правоположеннями, вони строюються у формі акціонерного товариства або

кооперативного банку [1] і діють у рамках та за напрямками, визначеними відповідним законодавством. Законодавчо передбачене існування двох організаційно-правових форм функціонування банківських установ, обумовлене широкою групою різних проблемних полівекторних питань у рамках однієї сфери. Також метою вказаної градації вбачається формування сприятливих правових умов для ефективної діяльності банківської системи за кожним із напрямів роботи.

Варто додатково зауважити, що існування декількох організаційно-правових форм банківських установ викликане необхідністю держави впливати на функціонування вітчизняної банківської системи з метою забезпечення її стійкості, особливо в кризових умовах, а також підвищення ефективності останньої. Водночас поточна ситуація, пов'язана зі значною концентрацією активів та пасивів у державному банківському секторі, несе певні загрози для фінансової системи. З одного боку, це може призвести до послаблення ролі приватних суб'єктів, а з іншого – у разі одночасної втрати значної кількості активів державного банку виникає ряд вагомих ризиків для національної економіки. З огляду на це, виправданим кроком, вважаємо, буде вжиття правових та фінансових заходів стимулюючого характеру для реального підвищення становища й спроможностей приватного банківського сектора. Мова йде в тому числі й про зниження невинновданого адміністративного тиску на приватні банківські установи, створення адекватних конкурентних умов та ін.

Слід також звернути увагу на потребі підвищення рівня ефективності функціонування державних банків. Як відзначає В. В. Лавренюк, узагальнення світової практики у сфері регулювання системно важливих банків доводить необхідність розроблення концепції їх регулювання та нагляду. Виокремлюють чотири основні підходи: 1) консервативний; 2) збалансований; 3) агресивний; 4) м'який [2, с. 11]. Вважаємо, що будь-яке кардинальне реформування банківської системи в нинішніх умовах несе певні ризики для політичної стабільності й економічної стійкості. Водночас, усвідомлюючи поточні ризики для фінансової системи від нинішнього становища, переконані, що зміни є виправданими й потребують якраз застосування збалансованого підходу для удосконалення правового забезпечення цієї сфери.

Порівняно з більшістю інших суб'єктів системи економічної безпеки України, особливістю банківських установ є й те, що вони можуть надавати банківські послуги. У відповідності до ст. 47 ЗУ «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III [1], мова йде про такі: 1) залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб; 2) відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах, та рахунків умовного зберігання (ескроу); 3) розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик. Причому, законодавцем встановлена монополія на здійснення такої діяльності винятково цією підгрупою суб'єктів. Водночас необхідно зазначити, що такі види діяльності можуть

реалізовуватися винятково з санкції Національного банку України – основного регулятора вітчизняної банківської системи.

Згаданим законодавчим актом передбачена можливість, окрім надання послуг, провадити певні види діяльності. До числа таких віднесено наступні: 1) інвестицій; 2) випуску власних цінних паперів; 3) випуску, розповсюдження та проведення лотерей; 4) зберігання цінностей або надання в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа; 5) інкасації коштів та перевезення валютних цінностей; 6) ведення реєстрів власників іменних цінних паперів (крім власних акцій); 7) надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських та інших фінансових послуг [1]. Реалізація заходів у рамках вказаних видів діяльності має значення й для національної економіки. Погоджуємося з точкою зору І. В. Краснової, яка стверджує, що, виходячи з монетариської концепції банківського регулювання циклічного розвитку економіки у фазі кризи, банки, через активізацію кредитування, впливають на збільшення платоспроможного попиту, тим самим сприяють виходу підприємств з кризи [3, с. 65]. З огляду на це, доцільно стверджувати, що банки займають своє вагомe місце у системі суб'єктів економічної безпеки України. Спектр послуг та видів діяльності дає підстави вважати, що від ефективної реалізації ними своїх функцій національна економіка матиме певні додаткові спроможності для власної стійкості, в тому числі у кризові періоди.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
2. Лавренюк В. В. Системно важливі банки та їх вплив на стабільність банківської системи : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2016. С. 21.
3. Краснова І. В. Роль та місце банківської системи в забезпеченні економічного зростання в умовах фінансової інтеграції. *Інвестиції: практика та досвід*, 2016. № 21. С. 63–69.

Миронець Ю. А.,

*аспірант Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

НОВІТНЄ ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР ІНФОРМАЦІЙНОГО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Цифрова трансформація освіти внесла значні зміни в освітню систему та підкреслила важливість інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення ефективності, доступності та якості навчання. Інформаційно-

комунікаційні технології є основою інформаційного суспільства, а їх впровадження в освітній процес сприяє підвищенню рівня цифрової грамотності та підготовки молоді до сучасного ринку праці.

Інтеграція України в європейський освітній простір вимагає гармонізації національних адміністративних процедур з європейськими стандартами, що сприятиме більш ефективному інтеграційному процесу. Аналіз адміністративних процедур інформаційно-комунікаційного забезпечення дозволить виявити прогалини в законодавстві та запропонувати шляхи їх усунення, створюючи більш ефективну та прозору систему управління освітою.

Доцільність існування категорії «адміністративна процедура» обумовлюється лише сприйняттям судової концепції адміністративного процесу. В такому випадку адміністративна процедура виокремлюється в інститут, який займає центральне місце в системі адміністративного права або навіть мова може йти про формування окремої галузі права адміністративних процедур [2, с. 7–13].

Категорія «адміністративна процедура» й інші, пов'язані з нею, не є усталеними для адміністративно-правової науки. Хоча останнім часом у науковій і навчальній літературі вживається цей термін. Завдання науковців – розробити концепцію розуміння правових категорій, які були б сприйняті науковцями щодо їх змістовного наповнення і стали підґрунтям для розробки відповідних законопроектів [2, с. 7–13].

Адміністративні процедури застосовуються в публічній сфері. Як встановила Н. Галіцина, саме за допомогою адміністративних процедур управлінській діяльності публічної адміністрації надається правова форма, що забезпечує чітке функціонування суб'єктів управління. Адміністративними процедурами можуть бути врегульовані як «внутрішні», організаційні прояви повноважень органів публічної влади, так і «зовнішні» прояви повноважень таких органів, тобто прийняття рішень відносно індивідуальних справ, що має значення для приватних осіб у зв'язку з реалізацією їхніх прав і законних інтересів. Адміністративні процедури регулюють порядок здійснення правозастосувальної діяльності. Застосування права необхідне у випадку, коли закон повинен діяти з урахуванням тих або інших конкретних обставин, що вимагають встановлення та контролю. Застосування права – важлива сторона діяльності органів державної влади по виконанню законів і інших правових актів, у процесі якої видаються інші акти, що мають головним чином організаційний характер. Адміністративні процедури, додаючи правову форму такої діяльності, закріплюють порядок дій і прийняття рішень компетентних органів і посадових осіб у зв'язку з застосуванням ними правових вимог до конкретного життєвого випадку. Нормативно закріплені адміністративні процедури, забезпечуючи проведення в життя вимог закону, стають критерієм правомірності поведінки суб'єктів і в цьому розумінні виконують також правозабезпечуючу функцію [5, с. 177; 3].

Т. В. Мотрук визначає, що адміністративна процедура – це встановлений адміністративно-процесуальними нормами порядок послідовного вирішення індивідуальної справи з метою забезпечення або сприяння реалізації прав та

законних інтересів осіб, що завершується прийняттям адміністративного акту [4, с. 186-189].

Адміністративну процедуру у сфері вищої освіти Н. Губернська визначає її як нормативно встановлений порядок послідовно здійснюваних дій органів публічної адміністрації, спрямованих на прийняття владних управлінських рішень і реалізацію повноважень, не пов'язаних із розглядом спорів або застосуванням заходів примусу. Зміст адміністративних процедур у сфері вищої освіти становить закріплений адміністративно-процесуальними нормами порядок розгляду та вирішення органами виконавчої влади та місцевого самоврядування індивідуальних адміністративних справ з метою забезпечення прав і законних інтересів, а також виконання відповідних обов'язків усіх суб'єктів адміністративних правовідносин у сфері вищої освіти [1, с. 221–222].

Узагальнюючи вищевикладене, на наш погляд, адміністративні процедури інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в Україні – це нормативно визначені послідовні дії уповноважених суб'єктів публічної адміністрації та освітніх установ, що спрямовані на організацію, регулювання та контроль за інформаційними та комунікаційними процесами в системі освіти, прийняття управлінських рішень щодо впровадження, використання та підтримки інформаційних технологій та комунікаційних засобів, задля забезпечення взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, гарантування правомірності, прозорості та якості освітніх послуг, а також сприяння реалізації прав та законних інтересів суб'єктів освітнього процесу у контексті цифрової трансформації освіти.

Адміністративні процедури інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в Україні мають ряд унікальних особливостей, які відображають специфіку даної галузі. Можна виділити наступні характерні особливості адміністративних процедур інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу в Україні:

1) нормативна визначеність. Адміністративні процедури інформаційно-комунікаційного забезпечення освітнього процесу регулюються комплексом адміністративно-процесуальних норм, які визначають порядок взаємодії суб'єктів освітнього процесу, зокрема органів державної влади, місцевого самоврядування, освітніх установ та інших учасників освітнього процесу;

2) послідовність та стадійність. Процедури мають чітку структурованість та послідовність дій, які складаються з певних етапів;

3) публічний та індивідуальний характер. Процедури мають публічний характер, оскільки здійснюються у публічній сфері з використанням владних повноважень. Водночас, прийняті рішення можуть мати індивідуальний характер, стосуючись конкретних освітніх установ або учасників освітнього процесу.

4) спрямованість на забезпечення публічного інтересу. Адміністративні процедури в цій сфері спрямовані на забезпечення ефективної реалізації прав та обов'язків учасників освітнього процесу, що включає забезпечення доступу до

якісної освіти, дотримання академічної доброчесності, захист інтелектуальної власності, тощо, що сукупно складає об'єкти публічного інтересу;

5) інноваційність та адаптивність. Особливою рисою є впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та постійна адаптація до змін у цифровій інфраструктурі, що включає розвиток онлайн-освіти, дистанційних навчальних платформ, а також використання сучасних засобів комунікації для забезпечення інтерактивного навчання;

6) підзвітність та контроль. Відповідні суб'єкти здійснюють постійний контроль та моніторинг виконання адміністративних процедур, що забезпечує підзвітність всіх учасників процесу та дозволяє своєчасно виявляти можливі порушення;

7) різноманітність учасників адміністративних правовідносин. У процесі адміністративних процедур активно залучаються різні зацікавлені сторони, включаючи учасників освітнього процесу, громадські організації, приватні та інші суб'єкти, що сприяє більш оптимальному та адаптивному інформаційно-комунікаційному забезпеченню освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Губерська Н. Л. Адміністративні процедури у сфері вищої освіти : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 471 с.

2. Бойко І. Базові категорії права адміністративних процедур. Адміністративна процедура: особливості формування української концепції : матеріали Круглого столу, м. Харків, 15 вересня 2017 р. Харків : Національна академія правових наук України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017. 112 с.

3. Галуцько В. Адміністративна процедура в публічному адмініструванні академічної доброчесності вищої освіти в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 1. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.1.32>

4. Мотрук Т. В. Поняття адміністративної процедури у співвідношенні до поняття адміністративного процесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2017. Вип. 42. С. 186-189.

5. Галіцина Н. В. Адміністративна процедура як інститут адміністративного процесу. *Форум права*. 2010. № 4. С. 163-177.

Мостовий А. М.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНА ПРАВОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ОБ'ЄКТНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ

Державна правова політика неодноразово зазнавала трансформацій, спрямованих на покращення умов ведення підприємництва, спрощення регуляторних процедур, зменшення адміністративного тиску та впровадження програм фінансової підтримки для підприємців.

Означене не є дивиною, адже сфера розвитку малого і середнього підприємництва є важливою для економіки країни. Вона відіграє ключову роль у створенні робочих місць, стимулюванні інновацій та у забезпеченні стійкості економічного розвитку.

Загалом дослідження державної правової політики у цій сфері передбачає проведення аналізу нормативно-правової бази, процедур регулювання, а також механізмів підтримки та стимулювання підприємницької діяльності на предмет їхньої ефективності, прозорості та відповідності сучасним економічним реаліям. Особлива увага приділяється створеним умовам для розвитку малого і середнього підприємництва, що має включати дерегуляцію, спрощення адміністративних процедур, надання державних гарантій та підтримку підприємців у кризових ситуаціях. Тому фахівці з адміністративного права України постійно приділяють увагу дослідженню державної правової політики загалом, у тому числі у сфері розвитку малого і середнього підприємництва.

Необхідно відзначити, що держава через систему законодавства, фінансово-кредитні важелі може лише здійснювати економічне регулювання підприємницької діяльності, але не втручатись у неї. Під адміністративно-правовим регулюванням слід розуміти один із видів регулюючого впливу на суспільні відносини у сфері підприємницької діяльності, що здійснюється уповноваженими органами публічної адміністрації за допомогою багатоманітного, нормативно закріпленого інструментарію методів та засобів. Отже, адміністративно правове регулювання повинне бути спрямоване перш за все на створення сприятливих зовнішніх умов для здійснення підприємницької діяльності. Завдання державних органів полягає у встановленні загальних для всіх учасників підприємницької діяльності умов з метою забезпечення її суспільної ефективності та в нагляді за дотриманням цього режиму [1, с. 128]. Таким чином, адміністративна галузь має пряме відношення до механізмів забезпечення правової захищеності підприємців та створення умов для їхнього стабільного розвитку в Україні.

Також свідченням того, що питання розвитку підприємництва є актуальними для науки адміністративного права свідчать наукові дослідження, які проводилися і проводяться фахівцями-адміністративістами. У ході опрацювання проблематики державної правової політики розвитку підприємництва в Україні,

умовно, нами відповідні роботи розподілено на дві групи. Першу групу формують праці, у яких розглядалися питання підприємництва через розкриття адміністративно-правового: а) забезпечення; б) регулювання; в) контролю та нагляду; д) статусу суб'єктів підприємницької діяльності тощо. Друга група представлена працями, де об'єктом дослідження виступала державна політика в різних сферах економічної діяльності.

Так до першої групи можна віднести наступні роботи: С. Віннік «Адміністративно-правові засади здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю» [2], М. Ковальова «Адміністративно-правові режими підприємницької діяльності в Україні» [3], Д. Парамонов «Адміністративно-правове забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні» [4], О. Червякова «Адміністративно-правове забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні» [5], А. Чорна «Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав суб'єктів підприємницької діяльності у сфері оподаткування» [6].

До другої групи – К. Димидюк «Адміністративно-правові засади реалізації державної політики у сфері підприємницької діяльності в Україні» [7], В. Мушенок «Фінансово-правові засади державної аграрної політики України» [8] та ін.

Як узагальнення можна констатувати, що більшість вище зазначених авторів вважають адміністративно-правове регулювання необхідним заходом, який держава використовує задля розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, що існує поряд із державною підтримкою. Тому актуальним буде висновок, що державна правова політика у сфері розвитку малого і середнього підприємництва потребує більш ґрунтовного вивчення.

Список використаних джерел:

1. Чорна, А. Підприємницька діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*, 2017. № 5. С. 128-132.
2. Віннік С. Адміністративно-правові засади здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2020. 213 с.
3. Ковальова М. Адміністративно-правові режими підприємницької діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2007. 19 с.
4. Парамонов Д. Ю. Адміністративно-правове забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Київ, 2021. 233 с.
5. Червякова О. Адміністративно-правове забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: дис...канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2018. 226 с.

6. Чорна А. Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав суб'єктів підприємницької діяльності у сфері оподаткування : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2018. 44с.

7. Димидюк К. Д. Адміністративно-правові засади реалізації державної політики у сфері підприємницької діяльності в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07. Харків, 2023.

8. Мушенюк В. В. Фінансово-правові засади державної аграрної політики України: монографія. Ніжин, 2017. 371 с.

Наконечна І. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри загальноправових дисциплін
Національної академії Служби безпеки України,
м. Київ, Україна*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ

Адміністративно-правові відносини щодо забезпечення національної безпеки України в умовах євроінтеграції слід розуміти як різновид правових зв'язків, породжених існуванням адміністративної норми, що дозволяє/зобов'язує до вчинення певної дії чи утримання від неї задля реалізації конкретного завдання у межах адміністративно-правового механізму реалізації цього процесу.

Взявши за основу думку А. Даниленко, вважаємо, що адміністративно-правові відносини щодо забезпечення національної безпеки України в умовах євроінтеграції об'єднують дві паралельні парадигми їх розвитку – міжнародну та національну [1, с. 15].

Згідно міжнародної парадигми, адміністративно-правові відносини щодо забезпечення національної безпеки України в умовах євроінтеграції породжені міжнародними правилами поведінки колективного співіснування держав, що мають вияв у адміністративних домовленостях. Такі домовленості можуть стосуватись широкого кола питань, – сфери забезпечення як колективної безпеки загалом, у тому числі Європейського континенту, так і безпосередньо національної безпеки України.

Як приклад, для забезпечення ефективного виконання зобов'язань згідно з Угодою між Урядом України та Урядом Австралії про співробітництво в галузі використання ядерної енергії в мирних цілях, підписаної 31 березня 2016 року, Державна інспекція ядерного регулювання України та Бюро Австралії з гарантій

та нерозповсюдження відповідно до Статті XIV цієї Угоди уклали та підписали у 2018 році Адміністративну домовленість про співробітництво в галузі використання ядерної енергії в мирних цілях [2]. Положеннями цієї домовленості встановлено межі та обсяг зобов'язань сторін, процедури обліку та контролю усіх предметів, що підпадають під дію вищезазначеної Угоди. Ще одним прикладом такої домовленості є підписана Україною і ЄС адміністративна домовленість про співробітництво в рамках Європейської міграційної мережі, що є додатковим інструментом синхронізації міграційної політики [3].

Тобто у цьому випадку адміністративно-правові відносини щодо забезпечення національної безпеки України в умовах євроінтеграції є регулятивними, адже у першому випадку їхнім об'єктом є належна реалізація попередньо досягнутих домовленостей, а в другому – спільна політика управління.

Окрім таких є ще низка їхніх різновидів. Так адміністративні домовленості між Міністерством оборони України та Штабом Верховного Головнокомандувача Об'єднаних Збройних Сил НАТО в Європі щодо участі України в операції міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан [4] об'єктивують існування фінансових відносин, зокрема щодо вирішення питань реалізації програми «Партнерство заради миру», а Адміністративні домовленості щодо охорони інформації з обмеженим доступом між Урядом України та Організацією Північноатлантичного Договору [5] репрезентують такий їхній різновид як охоронні в інформаційній сфері.

Отже, адміністративно-правові відносини щодо забезпечення національної безпеки України в умовах євроінтеграції за міжнародним контекстом розвитку є горизонтальними процедурними правовідносинами щодо співробітництва у різних об'єктних сферах.

Список використаних джерел:

1. Danylenko, Anna (2021) The Innovative Paradigm of Space Relations Development. *Advanced Space Law, Volume 7*, 12–18. <https://doi.org/10.29202/asl/7/2>
2. Адміністративна домовленість між Державною інспекцією ядерного регулювання України та Бюро Австралії з гарантій та нерозповсюдження згідно з Угодою між Урядом [...]: Міжнародний документ від 18.09.2018. *Верховна Рада України офіційний сайт*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/036_001-18#Text
3. Перун В. Україна і ЄС підписали домовленості про співробітництво в рамках Європейської міграційної мережі. *LB.ua*, 2022. URL: https://lb.ua/society/2022/08/02/525103_ukraina_i_ies_pidpisali_domovlenosti.html
4. Адміністративні домовленості між Міністерством оборони України та Штабом Верховного Головнокомандувача Об'єднаних Збройних Сил НАТО в Європі щодо участі України в [...]: Міжнародний документ від 07.08.2012, 28.08.2012. *Верховна Рада України офіційний сайт*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_026#Text
5. Адміністративні домовленості щодо охорони інформації з обмеженим доступом між Урядом України та Організацією

Ноцик А. І.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ПРАВОВІ ПИТАННЯ РОЗУМІННЯ ДОБРОВІЛЬНО ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЯК СКЛАДОВОЇ ІНСТИТУТУ ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Проблема делегованих повноважень має виключне значення для всіх державно-правових реформ, оскільки напряду впливає на процес і обсяг реалізації прав і свобод громадян, тому що стан реалізації прав і свобод людини прямо залежить від ефективності діяльності системи органів державної влади і системи органів місцевого самоврядування [2, с. 3, 12–14].

Одним із найбільш комплексним суб'єктом делегування повноважень в адміністративному праві України є добровільна об'єднана територіальна громада. Однак, практичні питання, що виникають в діяльності територіальних громад, зумовлюють актуальність загальних досліджень щодо розуміння сутності та принципів делегування повноважень.

Правильне делегування завжди має дві сторони. Перша полягає в тому, щоб знати, що і кому слід делегувати. Іншу сторону делегування складає форма або спосіб доручення обов'язків. Делегуванню повноважень передують значна підготовча робота, яку повинен здійснювати орган, що делегує. Вона полягає у визначенні того, для чого, кому, яким чином делегувати повноваження, які вигоди від цього [3, с. 38-40].

Тому, виникає логічне запитання, яким чином добровільна об'єднана територіальна громада є складовою інституту делегування повноважень? На наш погляд, зміст такої складової можна простежити з виявлення сутності права на місцеве самоврядування.

Європейська хартія місцевого самоврядування визначає, що місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення. Це право здійснюється радами або зборами, члени яких вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права і які можуть мати підзвітні їм виконавчі органи. Це положення жодним чином не

заважає використанню зборів громадян, референдумів чи будь-якої іншої форми прямої участі громадян, якщо це дозволяється законом [6].

Конституцією України закріплено, що місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи [5].

Згідно Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст. Громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад. Будь-які обмеження права громадян України на участь у місцевому самоврядуванні залежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, терміну проживання на відповідній території, за мовними чи іншими ознаками забороняються [4].

Таким чином, Конституцією України, міжнародними актами та відповідними законами України передбачається делегування повноважень щодо реалізації права на місцеве самоврядування добровільно об'єднаним територіальним громадам.

Відповідно, добровільна об'єднана територіальна громада є складовою інституту делегування повноважень щодо реалізації загального права на місцеве самоврядування. Делегують такі повноваження добровільно об'єднаній територіальній громаді фактично громадяни України, як суб'єкти права на місцеве самоврядування, та держава, наділяючи добровільно об'єднану територіальну громаду відповідними правовими інструментами та, гарантуючи її діяльність.

Загальнообов'язкові державні повноваження, які повинні делегуватися всім територіальним громадам відповідного рівня, повинні закріплюватися на необмежений строк. І хоча законодавство чітко не виділяє обов'язкових делегованих повноважень, вони завжди були присутніми в компетенції органів місцевого самоврядування. Необхідність та доречність цього впливає із змісту суспільних відносин при здійсненні особливо важливих загальнонаціональних

завдань. На сьогоднішній день деякі державні повноваження покладені на органи місцевого самоврядування як обов'язкові [3, с. 38-40].

Загалом, добровільна об'єднана територіальна громада в Україні є важливою складовою інституту делегування повноважень в адміністративному праві, що базується на принципах місцевого самоврядування, закріплених в Конституції України та інших нормативних актах. Добровільна об'єднана територіальна громада представляє собою демократичну форму організації громадян, яка взаємодіє із державою в реалізації місцевого самоврядування. Її становище полягає в тому, що громада вільно об'єднується для спільного прийняття рішень та ефективного управління питаннями місцевого значення.

Згідно з Конституцією та законами України, добровільна об'єднана територіальна громада отримує делеговані повноваження для самостійного вирішення питань, які стосуються її території, що включає регулювання та управління суттєвою частиною публічних справ в інтересах місцевого населення. Унікальність добровільної об'єднаної територіальної громади полягає в тому, що ця організація формується за ініціативою громадян і має можливість визначати свої пріоритети та завдання. Делегування повноважень відбувається через активну участь громадян та їх виборчих представників, що забезпечує демократичний характер прийняття рішень.

Діяльність добровільної об'єднаної територіальної громади є важливою для забезпечення ефективного управління на місцевому рівні та відповідності інтересам та потребам громади. Забезпечуючи високий рівень самоврядування та участі громадян, добровільна об'єднана територіальна громада стає ключовим ланком в системі делегування повноважень, сприяючи розвитку та процвітання місцевих громад в межах закону та конституційних норм.

Список використаних джерел:

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 13. Ст. 91.
2. Бублик Г.В. Делегування повноважень місцевими органами влади: організаційно-правовий аспект : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2005. 20 с.
3. Тулик І. І. Делегування повноважень як необхідний елемент взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2016. Вип. 39(1). С. 38-40.
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. Офіційний вісник України. 2015. № 24.

Орел А. О.,

*здобувач Міжрегіональної Академії управління персоналом
м. Київ, Україна*

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ АДМІНІСТРАТИВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ

У сучасному світі забезпечення рівності прав та свобод є ключовою складовою демократичного суспільства. Одним із найгостріших викликів у цій сфері є дискримінація за ознакою гендерної ідентичності, яка порушує базові права людини та створює суттєві перешкоди для реалізації принципу рівності. В умовах реформування правової системи України та імплементації європейських стандартів особливого значення набуває вдосконалення адміністративно-правових механізмів, спрямованих на запобігання і протидію цьому явищу. Дискримінація за гендерною ідентичністю впливає на всі аспекти суспільного життя, зокрема доступ до освіти, працевлаштування, соціального захисту, що обумовлює необхідність її системного дослідження в рамках адміністративного права.

Адміністративне право як галузь, що регулює діяльність публічної адміністрації, покликане забезпечувати захист прав, свобод і законних інтересів кожної особи. З огляду на це, протидія дискримінації за гендерною ідентичністю повинна розглядатися як одна із пріоритетних сфер адміністративно-правового регулювання. У контексті європейської інтеграції України актуальність цієї проблеми підкріплюється необхідністю дотримання міжнародних стандартів прав людини.

Отже, запобігання та протидія дискримінації за ознакою гендерної ідентичності в Україні є актуальним напрямом розвитку адміністративного права, що має стратегічне значення для забезпечення прав людини, зміцнення соціальної справедливості та реалізації міжнародних зобов'язань держави.

В науці немає усталеного поняття адміністративних інструментів запобігання та протидії дискримінації за ознакою гендерної ідентичності в Україні. Вчені В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, Т. Коломєць, В. Курило, С. Стеценко та інші визначають, що інструмент публічного адміністрування – це зовнішній вираз однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій суб'єктів публічної адміністрації, реалізований у межах відповідності визначеної законом компетенції з метою досягнення бажаного публічного результату. Інструмент публічного адміністрування характеризуються такими ознаками: є зовнішнім виразом форми адміністративної діяльності публічної адміністрації; віддзеркалюють правову динаміку (адміністративну діяльність) публічного адміністрування; залежать від змісту компетенцій суб'єктів публічної адміністрації; їх вибір зумовлюється специфікою поставленої мети щодо певного об'єкта публічного впливу, що

встановлює найкращий ефективний варіант діяльності [3, с. 182–184]. Як вважає К. Примаков, інструменти діяльності публічної адміністрації є зовнішнім проявом однорідних за своїм характером та змістом груп адміністративно-правових дій публічної адміністрації, які реалізуються у визначених у законодавстві формі, у межах повноважень відповідних суб'єктів, за встановленою процедурою з метою реалізації завдань та функцій публічної адміністрації, забезпечення прав, свобод та інтересів осіб у сфері публічно-правових відносин. Інструменти діяльності публічної адміністрації є зовнішнім виразом її діяльності: встановлюються нормами законодавства; їх юридична природа та вибір зумовлюються повноваженнями публічної адміністрації; реалізація відбувається за встановленими адміністративними процедурами [2, с. 192].

Якщо проаналізувати суміжні поняття, то А. Ліжевський визначив, що правова форма публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення є специфічною, однорідною за своїми ознаками діяльністю, яка здійснюється відповідними суб'єктами у точній та неухильній відповідності до вимог положень чинного законодавства України, яким урегульовано питання публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення, результати якої тягнуть певні юридично значущі наслідки. Вчений визначає сутнісні ознаки форм публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення: 1) є способами зовнішнього вираження діяльності суб'єктів публічної адміністрації, функціонування яких є змістовим елементом публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення; 2) залежать від змісту діяльності суб'єктів публічної адміністрації, функціонування яких є змістовим елементом публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення; 3) зумовлені реалізацією задач та функцій суб'єктів публічної адміністрації, функціонування яких є змістовим елементом публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення; 4) здебільшого вимагають юридичної регламентації; 5) тягнуть за собою певні наслідки [4, с. 12–13]. О. Махмурова-Дишлюк визначила, що інструменти публічного адміністрування у сфері адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні – це юридичні знаряддя адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації (правові, організаційно-правові та організаційні), що реалізуються в межах відповідної, визначеної законом компетенції з метою захисту прав, свобод та інтересів осіб, які постраждали внаслідок збройних конфліктів в Україні [1, с. 40].

На наш погляд, адміністративні інструменти запобігання та протидії дискримінації за ознакою гендерної ідентичності в Україні – це юридично-гарантовані та організаційно-визначені форми, методи та засоби публічного впливу, які застосовуються уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації у визначеній адміністративній процедурі або адміністративно-юрисдикційному порядку для запобігання та усунення проявів дискримінації, забезпечення рівності прав, свобод та можливостей осіб незалежно від гендерної ідентичності.

Особливість адміністративних інструментів запобігання дискримінації за гендерною ідентичністю полягає у їхній здатності забезпечувати практичну реалізацію прав людини в умовах сучасних суспільно-правових трансформацій, що включає як правові заходи (заборона дискримінації у нормативно-правових актах, нагляд за їх виконанням, створення спеціалізованих органів тощо), так і організаційно-правові механізми (проведення моніторингу, тренінгів для посадовців, інформаційно-просвітницькі кампанії тощо), ефективність яких залежить від якості законодавчої бази, узгодженості дій публічної адміністрації та рівня обізнаності суспільства.

Список використаних джерел:

1. Махмурова-Дишлюк О. П. Поняття інструментів публічного адміністрування у сфері адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Вип. 3. 2020. С. 35–41.
2. Примаков К. Сучасні підходи до розуміння інструментів діяльності публічної адміністрації. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4 (119). С.188-193.
3. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, Т. Коломоєць, В. Курило, С. Стеценко та ін.; за ред. В. Галуцька та О. Правоторової. Видання четверте. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 592 с.
4. Ліжевський А. Л. Публічне адміністрування у сфері соціального захисту: теорія та практика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2021. 22 с.

Палій С. А.,

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри публічного адміністрування

ПрАТ ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

м. Київ, Україна

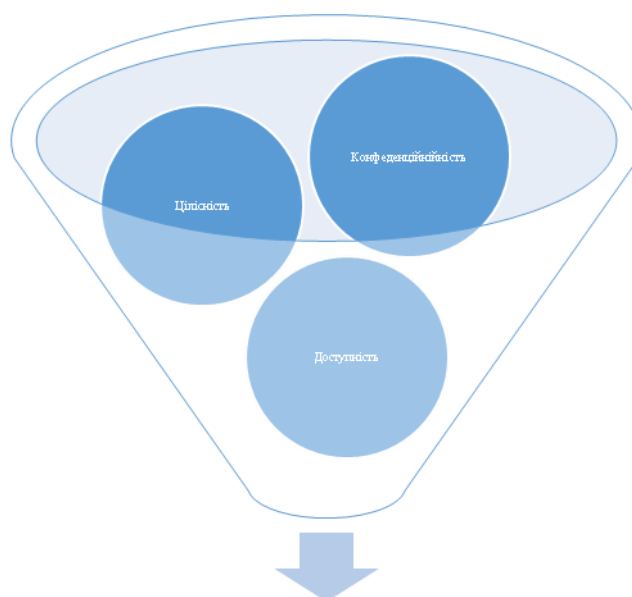
ПРИНЦИПИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

На сьогоднішній день підприємства працюють як в умовах економічної невизначеності, яка пов'язана із військовим станом, окупованими територіями, руйнуваннями міст та селищ, виїзд людей за кордон, так із умовами цифровізаційної діяльності, яка пов'язана із інформаційною безпекою. Військовий стан змусив більшість підприємств працювати онлайн, бля безпеки працівників та економії коштів, щодо оренди.[2, с.69] Перехід в онлайн режим потребував трансформаційних змін на підприємстві та удосконалити і

забезпечити підприємства безпековими заходами різного роду інтернет атак [1, с. 124].

Інформаційна безпека охоплює інструменти та процеси, які підприємства використовують для захисту інформації. Це включає параметри політики, які запобігають доступу неавторизованих осіб до ділової чи особистої інформації. Інформаційна безпека це нова галузь, що розвивається та розвивається, і охоплює широкий спектр сфер, від безпеки мережі та інфраструктури до тестування та аудиту.

Основними принципами інформаційної безпеки є конфіденційність, цілісність і доступність. Кожен елемент програми інформаційної безпеки повинен бути розроблений для реалізації одного або кількох із цих принципів. Разом вони називаються тріадою інформаційної безпеки. Принципи інформаційної безпеки представлені на рис. 1.

Принципи інформаційної безпеки

Рис 1. Принципи інформаційної безпеки[розроблено автором на основі 1,2]

Принцип конфіденційності характеризується збереженням та доступності інформації в межах особистості чи осіб, які мають до неї доступ або урядові організації, яким потрібно перевірити, той чи інший юридичний аспект діяльності підприємства чи особи із правом (певний вид документу) цей захід здійснювати. Заходи конфіденційності призначені для запобігання несанкціонованому розголошенню інформації (комерційної таємниці підприємства). Метою принципу конфіденційності є збереження особистої інформації та забезпечення її видимості та доступу лише для тих осіб, які нею володіють або потребують її для виконання своїх організаційних функцій.

Принцип цілісності характеризується правильністю та точністю дій, щодо інформації (як особистості, так і підприємств: приватних чи державних), яка вноситься, коректується чи видаляється до/з певних баз даних чи програм.

Узгодженість включає захист від несанкціонованих змін (додавання, видалення, зміни тощо) даних. Принцип цілісності гарантує, що дані є точними та надійними та не змінюються неправильно, випадково чи зловмисно.

Принцип доступності характеризується отриманням певної інформації чи послуги на той момент коли це потрібно користувачу, тобто інформаційні системи та програми мають бути захищені протягом всього періоду існування від кібератак, для ефективної роботи будь-якої сфери діяльності (чи то банк, чи послуги додатку «Дія»)

Доступність - це захист та здатність системи (програмні системи) до даних, коли це потрібно користувачеві (або у визначений час). Метою доступності є розробка технологічної інфраструктури, програм та даних, які є доступними в будь-який момент для організаційного процесу або ж для клієнтів організації.

Інформаційна безпека захищає конфіденційну інформацію від несанкціонованих дій, включаючи перевірку, модифікацію, записування та будь-яке порушення чи знищення. Мета полягає в тому, щоб забезпечити безпеку та конфіденційність важливих даних, таких як деталі облікових записів клієнтів, фінансові дані чи інтелектуальна власність, а також конфіденційну інформацію підприємства. Наслідки інцидентів безпеки включають крадіжку особистої інформації, підробку даних, блокування та видалення даних, дані, щодо розробки нових технологій чи товару. Такі атаки можуть порушити робочі та управлінські процеси, завдати шкоди репутації компанії та знищити довіру клієнтів до підприємства, а також мати відчутні збитки.

Організації повинні виділяти кошти на безпеку та гарантувати, що вони готові виявляти, реагувати та завчасно запобігати таким атакам, як фішинг, зловмисне програмне забезпечення, віруси, шкідливі інсайдери та програми-вимагачі.

Отже, процес діджиталізації, як підприємства так і держави, є не лише інструментом підвищення ефективності роботи підприємства та злагодженого ефективного інтернет-обслуговування громадян, але й джерелом нових ризиків та загроз безпеці підприємствам та всій національній економіці країни за всіма її складовими. Першочергове це кібератаки та кіберзлочини, які з початком повномасштабної війни і до сьогодні не зупиняються. Український уряд стійко тримає кібернетичний фронт, завдяки злагодженій та ефективній роботі структурних підрозділів держави. Вони борються із кібератаками та формують, розробляють та підсилюють інформаційну безпеку держави враховуючи принципи інформаційної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Каліна І.І. Трансформаційні тенденції розвитку інтеграції цифрових технологій. *Наукові праці ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»*. Серія: економічна. 2019. Вип. 1. С. 124–131.
2. Каліна І.І., Палій С.А., Шуляр Н.М. Визначення основних пріоритетів реалізації стратегії цифровізації підприємств в умовах воєнного стану. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління*, 2022. Вип. 3(66). С. 63-69

3. Юрченко О.А., Чернишова О.О., Стойка І.І. Digital-трансформація бізнесу в умовах війни. *Економіка та суспільство*, 2022. Вип. 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-29>

Парамонов О. О.,

*аспірант Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ МОНІТОРИНГУ ТА АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Серед пріоритетних завдань щодо розвитку державних механізмів із забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина, наявна також і мета вдосконалення роботи правоохоронних органів. Національна поліція України є одним із основних правоохоронних органів, що забезпечує дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні. В свою чергу даний орган та його посадові особи, під час здійснення своїх функціональних повноважень підпадають під значну кількість ризиків у вигляді корупції чи інших деструктивних факторів, що негативно впливають на ефективність виконання ним своїх функцій.

В свою чергу, плюралізм інституцій, що забезпечують дотримання дисципліни і законності працівниками Національної поліції України представлений декількома органами. Одним із таких є підрозділи моніторингу та аналітичного забезпеченні патрульної поліції, що функціонує для зміцнення дисципліни і законності, виявлення та попередження службових правопорушень працівниками Департаменту патрульної поліції Національної поліції України.

Порушення працівниками поліції основних засад і принципів діяльності, а також вчинення конкретних службових порушень, що підривають стан дисципліни і законності в системі є об'єктами пошуку для підрозділів моніторингу та аналітичного забезпеченні патрульної поліції з метою виявлення таких працівників та притягнення їх до відповідальності. Дотримання дисципліни і законності прямо пропорційно впливає на ефективність функціонування Національної поліції України, а також імідж відповідного органу, що відіграє значну роль у питанні розвитку та удосконалення роботи поліції для служіння суспільству.

Звертається увага на тому, що до складу Департаменту патрульної поліції Національної поліції України входить управління моніторингу та аналітичного забезпечення (а управління патрульної поліції в областях, містять відповідні відділи) [1], що в свою чергу корелюється з усвідомленням того, що дисципліна і законність як основоположні орієнтири та умови здійснення службової

діяльності поліцейськими, не може бути забезпечене сама собою, а контроль та аналіз її реалізації в діяльності кожного поліцейського окремо та всіх поліцейських підрозділів, здійснюється також спеціально уповноваженими суб'єктами.

Аналіз наведених у розділі III Положення про Департамент патрульної поліції Національної поліції України, повноважень дає нам право зробити висновок про те, що деякі з них є суто управлінськими повноваженнями, які є характерними лише для Департаменту патрульної поліції як керівного органу, наприклад, повноваження щодо участі в реалізації в межах своїх повноважень державної політики у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; здійснення моніторингу, аналізу та контролю за оформленням уповноваженими підрозділами територіальних органів матеріалів про адміністративні правопорушення; здійснення в установленому законодавством України порядку внутрішнього аудиту та моніторингу діяльності департаменту, його підрозділів тощо [2]. Зі свого боку, деякі повноваження жодним чином не можуть бути віднесені до повноважень департаменту, а повинні стосуватися повноважень підрозділів патрульної поліції. Саме тому можна зробити висновок, що нормотворець в процесі формування повноважень Департаменту патрульної поліції не приділив достатньої уваги розмежуванню повноважень структур різних рівнів – керівної (на рівні центрального органу управління) і територіальної ланок [3]. Водночас, наявність в указаному нормативно-правовому акті таких положень, що регламентують серед кола управлінських повноважень керівництва департаменту контроль за дотриманням дисципліни і законності під час виконання поліцейських функцій поліцейськими Департаменту патрульної поліції та підпорядкованими йому управліннями патрульної поліції, свідчить перш за все про те, що виконання цієї функції прямо співвідноситься з функціонуванням у структурі відповідного утворення управління (відділу) моніторингу та аналітичного забезпечення, котре здійснює свою діяльність з метою забезпечення контролю за дотриманням дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції.

Поряд із цим, слід зауважити, що жодний орган, що входить до структури Національної поліції України, не має змоги ефективно функціонувати без належного інформаційно-аналітичного забезпечення, що відображається у вигляді певних результатів.

Основною метою системи інформаційного забезпечення діяльності Національної поліції України є всебічна інформаційна підтримка практичної діяльності правоохоронних органів у протидії злочинності в Україні на основі комплексу організаційних, нормативно-правових, технічних, програмних та інших заходів [4]. На думку В. Глушкова структура інформаційно-аналітичної діяльності повинна включати інформаційне забезпечення, інформаційно-аналітичну роботу, створення баз даних, що включає інформаційний пошук, цілі, мотиви, способи та прийоми їх здійснення [5]. Деякі вчені, її визначають як цілеспрямовану діяльність, що спирається на правові, організаційні, технічні та методичні передумови, щодо збирання, обробки, зберігання і створення умов для

використання інформації, необхідної для ефективного функціонування системи запобігання злочинам [6].

Проте, існують науковці, що підтримують думку про те, що інформаційно-аналітична діяльність є продуктом інтелектуальних, творчих загальноцивілізаційних тенденцій, що характеризують розвиток людства направлений на формування пріоритетів стійкого розвитку цивілізації та інформатизації [7].

Виходячи із зазначених інтерпретацій, необхідно зазначити, що здобуття та систематизація інформації про порушення працівниками поліції чинного законодавства, що може тягнути дисциплінарну чи іншу відповідальність є пріоритетним завданням у діяльності підрозділів моніторингу та аналітичного забезпечення патрульної поліції. Без інформації, про вказані факти, вся сутність діяльності відповідного органу не має сенсу, а ефективність функціонування зводиться до нуля. Саме тому, дане питання потребує додаткового аналізу з урахуванням сучасних викликів.

Має місце, необхідність створення інформаційних баз даних, щодо осіб, яких притягнуто до дисциплінарної чи іншої відповідальності, із зазначенням різних класифікаційних критеріїв, що дозволить в прискореному порядку отримувати інформацію щодо рецидивів у вчиненні тих чи інших діянь одними і тими ж працівниками. Поряд із цим, дане нововведення, дозволить спростити роботу із погашення накладених дисциплінарних стягнень, що може бути відображене у спеціально сформованих таблицях. Також, проведення інформаційної кампанії, на базі офіційного інтернет-ресурсу Департаменту патрульної поліції Національної поліції України, дозволить профілакувати вчинення правопорушень поліцейськими, що також є елементом аналітичної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/>
2. Про затвердження Положення про Департамент патрульної поліції: наказ Національної поліції України від 06.11.2015 року № 73 (у редакції наказу Національної поліції України від 19.12.2022 №903).
3. Дронік, Д. С., Мердова, О. М., Адміністративно-правові засади діяльності патрульної поліції в Україні : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2023. 252 с.
4. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність: підручник. Х. : Вид-во Національного ун-ту внутр. Справ, 2002. Ч.1. 2002. 336 с.
5. Енциклопедія кібернетики / Відпов. ред. Глушков В. М. Т.2 (М-Я). К.: Вид-во УРЕ, 1973. 576 с.
6. Жалинский А. Э., Костицкий М. В. Эффективность профилактики преступлений и криминологическая информация. Львов: Атлас, 1980. 216 с.
7. Захарова В. І., Філіпова В. Я. Основи інформаційно-аналітичної діяльності. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 336 с.

Пахолок І. В.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ЯК ОСОБЛИВЕ ЗАВДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

Адміністративно-правовий механізм забезпечення економічних інтересів включає систему правових норм, інституційних структур та процедур, спрямованих на регулювання економічної діяльності, забезпечення законності та правопорядку в економічній сфері. Будучи складною юридичною конструкцією цей правовий механізм підпорядковується відповідній меті та виконання ряду цільових завдань. При цьому завданнями адміністративно-правового механізму забезпечення економічних інтересів доцільно вважати шляхи та засоби правового регулювання та вчинення правозастосовних дій, спрямованих на створення, підтримку і розвиток адміністративно-правових та економічних відносин, захист прав і свобод суб'єктів господарювання, забезпечення економічної стабільності та безпеки держави шляхом впровадження нормативних, організаційних та контрольних заходів, які прямо чи опосередковано сприяють ефективному функціонуванню економіки та захисту публічних і приватних економічних інтересів.

Ключовим завданням цього галузевого механізму є створення комплексу сприятливих умов для економічного зростання, захисту прав суб'єктів господарювання, забезпечення стабільності фінансової системи та ефективного використання державних ресурсів та ін. Закономірним чином, що одним з найважливіших похідних завдань цього правового механізму є також запобігання корупції у сфері забезпечення економічних інтересів держави. Справа у тому, що корупція є однією з найгостріших проблем, що стоять на шляху економічного розвитку будь-якої держави [див., напр.: 1; 2], зокрема й України. Вказане соціальне явище не лише підриває довіру до державних інститутів, але й в значній мірі шкодить економічним інтересам держави, обумовлюючи фінансові збитки, знижуючи інвестиційну привабливість держави та підвищуючи соціальну нерівність у державі. У зв'язку із цим, для забезпечення економічних інтересів держави необхідним є впроваджувати ефективних механізмів боротьби з корупцією, що дозволять запобігати цьому явищу, враховуючи гнучкість та змінюваність різних моделей корупції, залежно від тих чи інших обставин дійсності.

Відтак, слід зауважити, що запобігання корупції як особливе завдання адміністративно-правового механізму забезпечення економічних інтересів – це комплекс правових, організаційних та управлінських заходів, спрямованих на мінімізацію реальних і потенційних корупційних ризиків, забезпечення прозорості та підзвітності публічного адміністрування у сфері економіки, захист економічних інтересів держави та суб'єктів господарювання. Вказане завдання

передбачає, насамперед: по-перше, створення нормативно-правової основи, яка визначає корупційні правопорушення у сфері економіки (зокрема, забезпечення економічних інтересів держави), встановлює пропорційну юридичну відповідальність за їх вчинення та створює і гарантує належне функціонування механізму запобігання корупції в означеній сфері. По-друге, створення (як внутрішньосистемно та позасистемно) незалежних суб'єктів запобігання корупції, які мають повноваження для здійснення превентивних заходів, а також розслідування фактів порушення антикорупційного законодавства, притягнення (сприяння притягненню) винних до юридичної відповідальності та здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства відповідним колом суб'єктів (наприклад, працівниками конкретного підприємства, що є об'єктом критичної інфраструктури). По-третє, впровадження механізмів відкритості та доступності інформації про діяльність органів публічної служби та інших суб'єктів (із забезпеченням гарантій викривачів корупції), що здійснюють заходи із запобігання корупції в сфері економіки. По-четверте, встановлення процедур звітності та контролю за діяльністю професійних публічних службовців, які взаємодіють із суб'єктами підприємницької діяльності та/або можуть вплинути на добросовісну реалізацію ними свободи підприємницької діяльності. По-п'яте, впровадження механізмів запобігання конфлікту інтересів серед державних службовців, що знижує ризик прийняття рішень в особистих інтересах (чи в інтересах близьких осіб) на шкоду економічним інтересам держави.

Отже, підводячи підсумок викладеному, слід зауважити, що запобігання корупції як особливе завдання адміністративно-правового механізму забезпечення економічних інтересів держави є ключовим елементом у забезпеченні економічної стабільності та розвитку сучасної держави. Як убачається, цим завданням охоплюються завдання забезпечення економічної безпеки держави та запобігання і протидії корупції, а саме: створення комплексної нормативно-правової бази, яка регулює корупційні правопорушення та встановлює юридичну відповідальність за них, забезпечення діяльності незалежних суб'єктів запобігання корупції, забезпечення прозорості та підзвітності діяльності державних органів та суб'єктів господарювання. Реалізацію це завдання у сфері економіки особливу увагу слід приділити впровадженню механізмів запобігання конфлікту інтересів, захисту викривачів корупції та створенню умов для відкритого доступу до інформації про діяльність органів публічної служби, що регулюють діяльність суб'єктів економічної діяльності. Цілісна реалізація цих заходів сприяє мінімізації корупційних ризиків, підвищенню довіри суспільства до державних інститутів, захисту економічних інтересів держави та створенню сприятливих умов для соціально-економічного зростання сучасної держави. У зв'язку із цим, можемо переконатись у тому, що запобігання корупції є невід'ємною складовою адміністративно-правового механізму, що забезпечує економічні інтереси держави та сприяє стійкому економічному розвитку держави, посилюючи стан національної безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Волоснікова Н.М., Сержанов В.В., Абрамов Ф.В. Попередження корупції в системі фінансового моніторингу: інституційний підхід. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 4. С. 3–8. doi:10.32782/dees.4-1.

2. Хаванов А. Вплив корупції на економічну безпеку держави: аналіз механізмів та наслідків. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 62. С. 1–7. doi:10.32782/2524-0072/2023-62-114.

Перегуда Н. І.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕДУР ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ЯК СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКИХ ДІЙ

Основною обов’язковою складовою будь-якої адміністративної процедури є певні послідовні процедурні дії, необхідні для досягнення мети, покладеної в основу цієї процедури. Саме послідовність передбачених та визначених процедурних дій забезпечують рух або виконання цієї справи до настання кінцевого результату – досягнення цілі та вирішення завдань.

Дослідження теоретико-правової основи адміністративних процедур проводили низка науковців, таких як: Л.Р. Біла-Тіунова, Є.М. Бутаєва, С.О. Бурмістрова, С.Г. Братель, Н.Л. Губернська, Л.В. Гуцаленко, Е.Ф. Демський, Р.С. Джунковська, О.Т. Зима, С.В. Ківалов, Д.А. Козачук, Ю.О. Легеза, У.О. Марчук, І.М. Миронець, О.М. Соловйова, В.Г. Тарасюк, О.О. Юшкевич та інші.

Тлумачний словник розкриває поняття «процедура» як: офіційно встановлена послідовність дій для здійснення або виконання чогось [3, с. 224]. Інший словник додає до сутності цього поняття: офіційно встановлений чи узгоджений порядок здійснення, виконання або оформлення чого-небудь [2, с. 480]. В.В. Галуцько акцентує увагу на тому, що головне завдання адміністративних процедур – сприяння реалізації прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб [1, с. 221]. Більш того, саме процедурні норми, як зазначає науковець, складають основу позитивної діяльності публічної адміністрації [1, с. 221].

Практично однакового семантичного наповнення надає Закон України «Про адміністративні процедури», зазначаючи, що «адміністративна процедура» - визначений законом порядок розгляду та вирішення справи [5].

Виходячи з аналізу думок провідних науковців, можна визначити адміністративні процедури електронного урядування як стандартизовані та автоматизовані процеси надання публічних послуг, сутність яких полягає в

переході від традиційної бюрократії до інтегрованих, прозорих і доступних онлайн-послуг, що сприяють ефективній взаємодії фізичних та юридичних осіб із органами публічного управління.

Одна із основних цілей використання адміністративних процедур електронного урядування як системи управлінських дій та процесів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій для надання адмінпослуг є підвищення їх ефективності, прозорості та доступності. Відповідно, сутність адміністративних процедур електронного урядування, на нашу думку, зводиться до таких складових:

1) *автоматизація та стандартизація процесів*: всі процедури чітко прописані та впроваджені у вигляді програмного алгоритму у цифрову форму, що унеможливорює похибки, неточності чи відхилення у здійсненні дій; мінімізація людського фактору знижує ризики помилок і недопущення проявів корупції;

2) *цифровізація документів*: використання електронних форм документів з можливістю накладання електронного цифрового підпису та печаток, що базуються на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису/печатки, та/або інших засобів ідентифікації, які дають змогу однозначно встановити особу заявника [4]; відмова від паперових документів та зменшення бюрократії;

3) *інтеграція інформаційних систем*: об'єднання державних реєстрів та баз даних; автоматичний обмін інформацією між різними органами влади;

4) *доступність для користувачів та орієнтація на їх запити*: зручність та цілодобова доступність отримання послуг через єдині офіційні платформи, вебпортали, сайти чи інші цифрові додатки; простий і швидкий доступ до інформації та результатів процедур;

5) *прозорість*: відстеження статусу заявки, звернення чи подання на кожному етапові процедури її розгляду; чітка регламентація термінів, умов і вартості послуг;

6) *ефективність*: скорочення часу виконання процедур завдяки автоматизації; зменшення витрат на паперовий документообіг, обслуговування черг інформатизовані канали зв'язку.

Виходячи з потреб користувача, досягнення його юридично значущої мети, останній обирає процедуру для отримання певного виду цифрових адміністративних послуг.

Узагальнюючи проведену теоретичну основу аналізу адміністративних процедур електронного урядування з надання адміністративних послуг, можна виділити завдання адміністративних процедур електронного урядування, яке виражається у *прозорості і довірі*: зменшення корупційних ризиків та відкритість взаємодії; *економії ресурсів*: менше витрат для громадян і держави; *підвищенні доступності*: послуги доступні для всіх верств населення, включаючи віддалені регіони; *ефективному управлінні*: оптимізація державного апарату та скорочення бюрократії.

Сучасне електронне урядування є ключовим елементом цифрової трансформації публічних послуг, що забезпечує зручність і комфорт громадянам і бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / [В.В. Галуцько, В.І. Курило, С.О. Короед та ін. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 272 с.
2. Загнітко А.П. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. 704 с.
3. Короткий тлумачний словник української мови (Уклад.: Д. Г. Гринчишин, Л. Л. Гумецька, В. Л. Карпова та інші; Відп. ред. Л. Л. Гумецька). К, 1978. 296 с.
4. Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1137.
5. Про адміністративні процедури : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX.

Перхун С. О.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОБСТАВИН, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ

Обставини, які підлягають встановленню під час розслідування шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, мають важливе значення для кримінального провадження з огляду на їх обов'язкове доведення до судового розгляду.

Для прикладу, в ч. 1 ст. 91 КПК України зазначено, що «...у кримінальному провадженні підлягають доказуванню: 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення); 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого

майна, або призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення; ... 7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру» [3].

В свою чергу, окрема група науковців (М. М. Єфімов, І. В. Пиріг) вказали, що обсяг обставин, які «...підлягають встановленню при розслідуванні кримінальних правопорушень, повинен визначатись виходячи з: предмета доказування (обставин, що підлягають встановленню); меж доказування у кримінальному провадженні, визначених у законі; ознак кримінального правопорушення, що розслідується, які мають місце в диспозиціях відповідних статей Кримінального кодексу; обставин, що визначаються своєрідністю кожного окремо взятого протиправного діяння» [1, с. 22].

А вже К. О. Чаплинський збільшив перелік обставин, які повинні бути з'ясовані під час розслідування протиправних діянь таким чином: «...виникнення злочинного задуму; відомості про об'єкт посягання, мотив злочину, ставлення особи до злочинних наслідків; способи підготовки та вчинення злочинів, послідовність злочинних дій, а також особливості приховування злочинної діяльності (її характер); час, місце, обстановка та механізм учинення злочинів; відомості про особу злочинця; умови, за яких допитуваний спостерігав будь-які предмети або явища; психологічний та фізичний стан особи в момент сприйняття чи після нього; загальна здібність допитуваного до певного сприйняття, запам'ятовування та відтворення; обставини, що сприяли або перешкоджали учиненню злочинів; способи формування організованої групи та характер злочинної діяльності; виявлення психологічної й функціональної структури групи (якісний склад, рівень організованості) та розподілу функціональних обов'язків; кількісний склад групи при учиненні кожного епізоду злочинної діяльності, конкретні дії кожного, навички володіння зброєю та прийомами боротьби; виявлення осіб, які не брали безпосередньої участі у вчинених злочинах, але обізнаних про їх підготовку, вчинення або приховання; наявність корумпованих зв'язків та зв'язків з іншими злочинними групами; способи протидії розслідуванню та впливу на потерпілих, свідків та членів групи, які дають правдиві показання; наявність в групі конфліктів, протиріч та розбіжностей; способи легалізації отриманих прибутків та відтворення злочинної діяльності; встановлення осіб, які залишилися на волі і продовжують злочинну діяльність або налагоджують зв'язки між членами групи та намагаються створити єдину, вигідну для усіх лінію поведінки та ін.» [4, с. 210].

Зі свого боку, С. І. Марко виокремив наступні типові обставини, що підлягають з'ясуванню в справах за фактом вчинення шахрайства, як-от: «...1) чи має подія злочинний характер, чи було вчинено шахрайство; 2) який механізм

злочинної події; 3) у чому полягали дії злочинця; чи був обман або зловживання довірою з боку злочинця; 4) який спосіб обману або зловживання довірою був застосований; 5) де і коли вчинено шахрайство; 6) який період продовження шахрайських дій; 7) скільки часу минуло після вчинення злочину; 8) за яких обставин було вчинено шахрайство; 9) скільки було злочинців; 10) чи відбувся розподіл ролей серед шахраїв, у чому полягали функції кожного з них; 11) в якому напрямку і за яких обставин зникли злочинці; 12) які індивідуальні особливості майна, переданого злочинцям, який його характер і кількість; 13) чи був причинний зв'язок між обманом або зловживанням довірою та матеріальним збитком, заподіяним потерпілому; 14) чи були здійснені шахраєм підготовчі та супутні шахрайству дії; 15) які предмети або документи були залучені до злочинного діяння; 16) чи пред'являлися шахраєм які-небудь документи, їх характер і особливості, наявність реквізитів; 17) які сліди та речові докази могли бути залишені на місці злочину; 18) які предмети або документи були передані потерпілому; 19) хто є жертвою злочину, її психологічна та соціальна характеристика; 20) хто мав відомості про наявність у потерпілих цінностей; 21) коли і на підставі чого потерпілий запідозрив, що став жертвою злочину; 22) чому потерпілий передав майно шахраю; 23) хто міг знати і звідки могли спостерігати те, що відбувається на місці злочину; 24) чи були аналогічні випадки в цьому чи інших регіонах України; 25) що сприяло вчиненню шахрайства» [2, с. 746-747].

В розрізі нашого дослідження вважаємо досить доречним привести позицію С. В. Чучка, який запропонував «...поділити на певні групи обставини, що підлягають встановленню, під час розслідування шахрайств при купівлі-продажу товарів через мережу Інтернет, зокрема: 1) обставини, що стосуються події шахрайства при купівлі-продажу товарів через мережу Інтернет (відомості про час, місце вчинення шахрайства, відомості про спосіб його вчинення, наприклад: розміщення фейкової інформації про продаж товару з подальшим отриманням на платіжну карту суми повної його вартості; розміщення фейкової інформації про продаж товару за умов накладного платежу з подальшим отриманням частини його вартості на платіжну карту (передоплати); створення сайтів магазинів у мережі Інтернет або їх копій, що діють за принципом фірм-одноденок; отримання покупцем товару, щодо якого передбачений накладний платіж, без його оплати тощо); відомості про знаряддя (засоби) злочину; відомості про сліди злочину; відомості про предмет злочинного посягання (його кількісні та якісні характеристики), тощо); 2) обставини, що стосуються особи потерпілого та злочинця (ознаки суб'єкта злочину: фізична особа, осудність, вік, кваліфікуючі ознаки, які стосуються суб'єкта; кількість злочинців (наявність розподілу ролей серед шахраїв, функції кожного з них); 3) причинкові обставини: наявність причинного зв'язку між діями винних осіб та їх наслідками; виявлення причин та умов, які сприяли вчиненню злочину; заходи, яких необхідно вжити для їх усунення тощо; 4) решта обставин (вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; кваліфікуючі ознаки щодо розміру шкоди завданої злочином; обставини, що обтяжують чи пом'якшують покарання; обставини, що

виключають кримінальну відповідальність, чи є підстава для закриття кримінального провадження; обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності, а також обставини, що виключають факт вчинення підозрюваною особою іншого злочину тощо [5, с. 95-96].

Підводячи підсумок, відмітимо, що в кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення шахрайства у сфері використання інтернет-банкінгу, досить важливим є визначення обставин, які підлягають встановленню. Ми поділяємо позицію С. В. Чучка, який виокремив майже вичерпний їх перелік.

Список використаних джерел:

1. Єфімов М. М., Пиріг І. В. Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень : підручник. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2022. 271 с.
2. Криміналістика : підручник / за заг. ред. Є. В. Пряхіна. 3-тє вид., переробл. та допов. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 948 с.
3. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
4. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2010. 560 с.
5. Чучко С. В. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні шахрайства, пов'язаного із торгівлею через мережу Інтернет. *Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (26 лист. 2020 р., м. Одеса). Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2020. С. 95–96.

Петров С. Є.,

*доктор юридичних наук, заслужений юрист України,
доцент кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ «АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОСЛУГИ»

В свою чергу, С.О. Шатрава адміністративні послуги в діяльності органів Національної поліції визначає як урегульовану адміністративно-правовими нормами публічно-сервісну діяльність органів поліції, що здійснюється за зверненням фізичної чи юридичної особи, шляхом провадження передбачених законодавством послідовних дозвільних чи інших процедур, офіційним результатом якої є індивідуальний адміністративний акт [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 377-378]. Порівнюючи з дефініціями попередніх

науковців, варто визначити позитивне визначення ознак адміністративних послуг, що надаються ОВС, які властиві саме їм: 1) урегульованість діяльності адміністративно-правовими нормами; 2) діяльність, яка спрямована на забезпечення публічно-сервісної мети; 3) здійснення за зверненням особи приватного права; 4) наявність закріпленої нормативно-правовими актами адміністративної процедури, яка має бути дотримана при наданні адміністративних послуг; 5) наявність результату діяльності ОВС з надання адміністративної послуги – видання індивідуального адміністративного акту, яким встановлюються чи засвідчується наявність правомочностей осіб приватного права, що слугує забезпеченню їх прав, свобод та законних інтересів.

І.П. Голосніченко визначено «адміністративні послуги», які надаються ОВС України як систему дій організаційного характеру, що вчиняються органами публічної влади, врегульованих актами адміністративного законодавства і спрямовані на створення умов для задоволення прав, свобод, законних інтересів людини та громадянина або юридичної особи приватного права за їх заявою або з ініціативи органу публічної адміністрації. Вперше серед науковців автором визначена така ознака, як можливість застосування в окремих випадках заходів примусу [2, с. 127].

Сутність адміністративної послуги не може зводитися виключно до «статичної діяльності» - скажімо, видачі індивідуального адміністративного акту за зверненням особи. Адже багатьма науковцями безпідставно упускається та важлива обставина, що на ОВС як на правоохоронний орган покладається виконання відповідних завдань, в т.ч. по підтриманню законності та правопорядку. Адже скажімо, у випадку виявлення в процесі надання адміністративної послуги фактів протиправних діянь, зокрема, кримінальних правопорушень, на відповідний структурний підрозділ ОВС покладається виконання саме поліцейських функцій, зокрема, застосування заходів примусу як до особи-правопорушника, так і до предмету правопорушення. Йдеться скажімо, про випадки надання суб'єктом звернення підроблених документів, агрегатів, на яких протиправно змінено коди і т.п. У таких випадках посадова особа ОВС не лише відмовляє у наданні адміністративної послуги, а й застосовує заходи впливу, дозволені йому як правоохоронному органу. Більше того, їх вчинення є обов'язковим, що характеризує специфіку такого правоохоронного органу, яка має прояв і в процедурі надання адміністративної послуги. Йдеться про правоохоронну функцію, функцію забезпечення законності та правопорядку.

В цьому контексті визначення Л.Ю. Іванової, яка визначає адміністративну послугу в діяльності органів внутрішніх справ як систему здійснення органами чи підрозділами Міністерства внутрішніх справ України комплексу різноманітних заходів правового та організаційного характеру, що забезпечують юридичне оформлення дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб за їх заявою, - хоч дещо і абстрактно та узагальнено, втім, такий підхід дозволяє виокремити організаційно-забезпечувальний характер надаваної адміністративної послуги з-поміж інших видів адміністративних послуг, що надаються іншими органами публічної влади [3, с. 103].

Також, можемо знайти ще один підхід до визначення «адміністративної послуги», що надається органами поліції як врегульовану нормами права діяльність органів Національної поліції щодо реалізації владних повноважень шляхом забезпечення умов для реалізації суб'єктивних прав фізичної або юридичної особи за її зверненням. Серед таких послуг визначено видавання дозволів на придбання і перевезення вогнепальної зброї, боєприпасів, інших предметів, на які поширюється дозвільна система, і пов'язане з цим оформлення документів; видавання дозволів на відкриття та функціонування об'єктів дозвільної системи, що працюють з вибуховими матеріалами, піротехнічних майстерень та інших об'єктів; зберігання вогнепальної зброї, боєприпасів до неї, інших предметів і матеріалів, на які поширюється дозвільна система, на об'єктах дозвільної системи; видавання посвідчення водія на право керування транспортними засобами; реєстрацію, перереєстрацію колісних транспортних засобів з видаванням свідоцтва про реєстрацію або його дубліката та номерних знаків; зняття з обліку транспортного засобу з видаванням облікової картки та номерних знаків для разових поїздок; видавання свідоцтва про підготовку водіїв транспортних засобів, що перевозять небезпечні вантажі; проведення балістичних досліджень на замовлення; проведення дослідження обставин і механізму дорожньо-транспортних пригод; проведення дослідження обставин виникнення та розвитку пожеж і дотримання вимог пожежної безпеки; підготовка і видавання технічних умов на розміщення об'єкта дорожнього сервісу та малої архітектурної форми та ін. [4].

Як бачимо, більшість науковців вбачають в адміністративній послугі, яка надається ОВС діяльність такого органу. Лише окремі серед ознак визначають наявність адміністративного акту індивідуального характеру.

Список використаних джерел:

1. Шатрава С. Адміністративні послуги в діяльності органів внутрішніх справ: поняття та класифікація. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. Decembrie 2015. С. 104-107.
2. Голосніченко І.П., Л.М. Черненко Публічні послуги, що надаються міліцією, їх класифікація та проблеми якості. *Наука і правоохорона*. 2008. № 1. С. 124-131.
3. Іванова Л.Ю. Адміністративна послуга як правова форма адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ. *Адміністративне право і процес*. 2013. № 1(3) С. 99-106.
4. Адміністративна діяльність Національної поліції : навчальний посібник для підготовки до іспиту / О.М. Калюк, С.Ф. Константинов, В.А. Куліков та ін. / за ред. Кулікова В.А. К.: «Освіта України», 2016. 230 с.

Повидиш В. В.,

кандидат юридичних наук,

докторант Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ГЕНЕЗИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНО-ОБОРОННОГО ЗАМОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Сучасний світовий розвиток базується на зростанні значення інтеграційних процесів, які відображаються й на пошуку Україною свого місця у міжнародному співтоваристві. На сучасному етапі Україна визначила напрям розвитку своєї зовнішньої політики як шлях інтеграції в Європейський Союз (ЄС). Євроінтеграція є ключовим напрямком зовнішньополітичної стратегії України. Однак, процес євроінтеграції в Україні триває десятиліттями. Зокрема отримання членства в Європейському Союзі постійно відкладалось через бюрократичні процедури, геополітичні та ідейні вагання національного політичного естеблїшменту. Ситуація докорінно змінилася 24 лютого 2022 року в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. Адже, подібні дії не залишили альтернатив для вибору вектору зовнішньої політики. У зв'язку з цим, 28 лютого 2022 року Україна подала заявку на вступ України в Європейський Союз за спрощеною (прискореною) процедурою [3, с. 50–55].

Ці та інші складні соціально-політичні умови зумовлюють потребу в наукових викликах у сфері забезпечення національної безпеки, однією із складових яких є ефективне та прозоре забезпечення державного оборонного замовлення в Україні.

Досліджуючи основні детермінанти сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні, на наш погляд, основними такими детермінантами в Україні є: 1) зовнішня політика держави; 2) внутрішня політика держави; 3) економічні та технологічні фактори.

До особливостей євроінтеграційної зовнішньої політики України в умовах військової агресії належать її прискорений характер, тиск зовнішніх обставин, декларація намірів союзників у боротьбі проти агресора. Однак, еволюційність та спадковість євроінтеграційної політики свідчить, що рішення про інтеграцію до ЄС не є ситуативною відповіддю на зовнішню загрозу національному суверенітету та територіальній цілісності. Сучасний етап зовнішньої політики є результатом її попередніх етапів. Водночас, схвальне ставлення представників міжнародних організацій до «прискореної процедури» вступу України до ЄС демонструє підтримку світової спільноти, однак не означає порушення встановлених правил та етапів цього процесу [3, с. 50–55].

Для ефективності інтеграційних процесів має бути врахована сукупність факторів поточного суспільно-політичного становища, конкурентоспроможність української економіки, формування привабливого внутрішнього і зовнішнього іміджу України як члена європейського співтовариства на міжнародній арені.

Серед пріоритетних напрямів державно- політичного сприяння євроінтеграції варто надати національному брендингу, розробці програми відновлення та стимулюванню розвитку вітчизняної економіки, проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення щодо потенційних переваг інтеграції до ЄС [3, с. 50–55].

Багатовекторність, яка тривалий час реалізовувалась українською елітою першого ешелону, передусім через маневрування між РФ та ЄС, не могла слугувати формуванню й реалізації чіткої української зовнішньополітичної стратегії, спрямованої на входження в клуб цивілізованих держав. За даними експертних оцінок криза східного зовнішньополітичного напрямку України викликана, здебільшого, зовнішнім (об'єктивним) чинником — прагненням Росії зберегти Україну в сфері свого геополітичного впливу, а також не допустити її зближення з НАТО та ЄС. Інструментом реалізації такої політики Росії щодо України стала окупація Криму та збройна агресія Росії проти України на Донеччині і Луганщині у контексті ведення гібридної війни. Наступним етапом імперської політики Росії стала відкрита агресія проти України 24 лютого 2022 р., метою якої є ліквідація української державності з подальшим відновленням СРСР через підпорядкування більшості пострадянських країн. Попри все Україні вдалося зламати стратегію імперського реваншизму Москви, а також забезпечити транзит до набуття геополітичної суб'єктності завдяки опору забойних сил та громадянського суспільства. Все це посилює рішучість ЄС щодо перспектив надання Україні статусу кандидата на членство в Євросоюзі. Все ж Україні необхідно забезпечувати динаміку активності союзницького діалогу із колективним Заходом задля реалізації подальшого протистояння російській агресії та звільнення всієї території від окупації. Водночас Україні не слід відмовлятися від стратегії повноправного набуття членства в НАТО на тлі збереження імперської загрози з боку РФ [4, с. 162].

Таким чином, в умовах посилення геополітичних загроз Україні необхідно підвищувати обороноздатність країни, що вимагає збільшення обсягів оборонних закупівель. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність удосконалення адміністративно-правового забезпечення цього процесу. Інтеграція України до міжнародних систем військово-технічного співробітництва. Україна активно співпрацює з країнами НАТО та іншими партнерами у сфері оборонної промисловості. Це зумовлює необхідність приведення законодавства України у відповідність до міжнародних стандартів у сфері оборонних закупівель. А відтак, геополітичне середовище та зовнішні зв'язки країни можуть впливати на необхідність покращення військових здатностей.

Війна завжди впливає на істотно знижений рівень економічної безпеки держави, регіонів, галузей, компаній і домогосподарств, окремих її складових (демографічний, енергетичний, промислово/промисловий, харчовий, інноваційний, зовнішньоекономічний, фінансовий (у тому числі бюджетний), податки, митна, валютна, інвестиційна, боргова, інфляційна, безпека нерухомості, фінансова безпека банківського сектору, а також страхування / фондові ринки), а також соціальна, екологічна, інформаційна безпека).

Безперечно, що такі події під час воєнного стану в Україні вимагають оновлення публічної економічної політики та розробки державних механізмів економіки тилу. Нинішнє повномасштабне вторгнення, яке є продовженням восьмирічної російсько-української війни, красномовно свідчить про це [5, с. 67–75].

Таким чином, Україні вкрай необхідне утвердження демократичних цінностей, принципів верховенства права та прозорості у сфері державних закупівель вимагає реформування системи оборонних закупівель. Це, в свою чергу, може полягати у вдосконаленні нормативно-правової бази, механізмів реалізації оборонного замовлення та підвищення ефективності контролю за його виконанням.

Що стосується економічних та технологічних факторів, то перш за все потрібно констатувати, що успішне виконання оборонного замовлення потребує належного фінансового забезпечення, а тому важливо забезпечити стабільність фінансування оборонних закупівель та ефективне використання державних коштів. Доступність фінансування для військових програм і закупівель озброєння визначає обсяги та темпи реалізації державно-оборонного замовлення. В свою чергу, розвиток оборонно-промислового комплексу в країні, наявність технологічних можливостей для виробництва озброєння і техніки впливає на генезу замовлення. Варто підкреслити, що електронні закупівлі є ефективним механізмом, який сприяє підвищенню прозорості та конкурентоспроможності оборонних закупівель. Уряд України активно впроваджує електронні закупівлі у сфері оборонних закупівель. Сучасні технології дозволяють підвищити ефективність оборонних закупівель, зокрема, за рахунок автоматизації процесів планування, здійснення та контролю за виконанням оборонного замовлення. Також надзвичайно важливим фактором виступає кадровий потенціал. Тобто, наявність висококваліфікованих спеціалістів і військових кадрів впливає на ефективність розробки та впровадження державно-оборонного замовлення.

У цілому, сучасна генеза адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні спрямована на врахування сучасних геополітичних та безпекових викликів, а також на вдосконалення системи оборонної політики та взаємодії між різними суб'єктами, відповідальними за цей процес. Країні необхідна адаптація до нових загроз та ризиків з урахуванням досвіду останніх років. Спрямованість на адаптацію відображається у вдосконаленні системи державно-оборонного замовлення для надання армії сучасного та високотехнологічного озброєння, необхідного для ведення успішних операцій.

Список використаних джерел:

1. Про оборонні закупівлі: Закон України від 17.07.2020 № 808-IX. Голос України. 2020. № 144.
2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 9. Ст. 89.
3. Іванова Н., Лисенко Ю. Євроінтеграційне спрямування зовнішньої політики України на сучасному етапі. Науковий часопис НПУ імені

М.П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Випуск 32. С. 50–55.

4. Кондратенко О. Криза східного вектора зовнішньої політики України. Політичні дослідження. *Political Studies*. 2022. № 3. С. 138–163.

5. Воротін В.Є., Шинкарьов А.М. Публічна економічна політика України: виклики воєнного стану. *Вісник національного університету цивільного захисту України*. Серія "Державне управління". 2022. № 1(16). С. 67–75.

Подлегаєва К. В.

здобувачка ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»
м. Київ, Україна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Правовий інститут застосування примусових заходів медичного характеру змістовно формується комплексно в межах доктрин судової психіатрії та психології, кримінального, кримінального процесуального, цивільного, цивільного процесуального, господарського процесуального права, судової експертології, та за своєю метою, – слугує засобом захисту соціуму від суспільно небезпечних дій осіб, які мають психічні вади і захворювання, що супроводжується забезпеченням з боку держави захисту інших громадян від такої категорії осіб [1, с. 51].

Належна правова процедура застосування примусових заходів медичного характеру обумовлює захист особи, суспільства й держави та охорону прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також необхідність швидкого, повного і неупередженого встановлення винних та всіх обставин вчиненого кримінального правопорушення, вимагає вжиття органами досудового розслідування, у встановлених кримінальним процесуальним законом випадках та на визначених ним підставах застосування заходів забезпечення кримінального провадження насамперед обмежувальних заходів та заходів процесуального примусу [2].

КПК України до особливих порядків кримінального провадження відносить кримінальне провадження на підставі угод, у формі приватного обвинувачення, щодо застосування примусових заходів медичного характеру, окремих категорій осіб тощо [2]. Встановлення диференційованої форми провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру відповідає міжнародним стандартам у сфері захисту прав психічно хворих осіб стосовно необхідності встановлення належних правових гарантій забезпечення їх прав. Тобто, можна

зробити проміжний висновок про те, що норми, які регламентують особливості кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру не змінюють сутності провадження, а лише посилюють процесуальні гарантії забезпечення прав його учасників [3, с. 77].

Водночас, сучасний стан інституту застосування примусових заходів медичного характеру у кримінальному процесі України характеризується існуванням низки невирішених важливих теоретичних і практичних питань і супроводжується численними дискусіями як серед учених-процесуалістів, так і практикуючих юристів. На думку, В. В. Лень примусові заходи медичного характеру – це передбачені кримінальним законом заходи щодо психічно хворих осіб, які вчинили суспільно небезпечні дії, що застосовуються судом замість покарання з лікуванням або покращенням їх стану, а також запобіганням їх антисуспільній поведінці [4; 5].

У свою чергу А. Я. Берш зазначає, що за правовою природою примусові заходи медичного характеру є заходами безпеки, сутність яких полягає в примусовому лікуванні осіб, які вчинили суспільно-небезпечні діяння і становлять небезпеку за своїм психічним станом. Вони спрямовані на забезпечення безпеки психічно хворих осіб і захист суспільства від їх суспільно небезпечної поведінки [6, с. 15].

Як бачимо, науковці сходяться на тому, що ці заходи не є покаранням, не тягнуть судимості і не переслідують мети виправлення, а застосовуються для лікування і соціальної адаптації душевно хворих, запобігання вчиненню ними нових суспільно-небезпечних діянь, а також для охорони їх самих. Вони застосовуються незалежно від бажання хворого, його законних представників чи родичів, змінюються і припиняються лише судом. Зазначені особливості в цілому узгоджуються з п. 1 Гавайської декларації II, відповідно до якої метою психіатрії є лікування психічних захворювань та покращення психічного здоров'я [8]. Юридичними вони є тому, що їхні цілі, підстави і види, порядок застосування і припинення визначаються кримінальним законом, а правова процедура призначення і виконання таких заходів регламентована кримінальним процесуальним законодавством. Медичними вказані примусові заходи з концептуальної точки зору є тому, що рекомендації з приводу їх застосування надає комісія лікарів-психіатрів, а в передбачених законом випадках, судово-психіатрична, комплексна психолого-психіатрична (включаючи висновки про діагноз захворювання, призначення і проведення лікування, про необхідні медикаментозні, соціально-реабілітаційні та профілактичні заходи) [6].

Отже, відповідно до ст. 503 КПК України кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, здійснюється за наявності достатніх підстав вважати, що: 1) особа вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене законом України про кримінальну відповідальність, у стані неосудності; 2) особа вчинила кримінальне правопорушення у стані осудності, але захворіла на психічну хворобу до постановлення вироку [2].

Якщо під час досудового розслідування будуть встановлені підстави для

здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, слідчий, дізнавач, прокурор виносить постанову про зміну порядку досудового розслідування і продовжує його згідно з правилами, передбаченими главою 39 КПК України [2], а процес встановлення таких підстав (зокрема, судом) і становить зміст провадження щодо неосудних осіб [9, с. 19].

Водночас, відповідно до законодавства, застосування примусових заходів медичного характеру є правом, а не обов'язком суду. Такі примусові заходи медичного характеру застосовуються лише до суспільно небезпечних осіб (коли особа вчинила суспільно небезпечне діяння і є психічно хворою, але за обставинами вчиненого та відповідно до свого психічного стану не представляє небезпеки для суспільного соціуму та не потребує в примусовому порядку надання психіатричної допомоги, то примусові заходи медичного характеру до неї не застосовуються).

Слід додати, що Верховний Суд, проаналізувавши ст.94 Кримінального кодексу України, вказав, що під час застосування певного виду примусового заходу медичного характеру суд повинен урахувати три критерії: медичний (характер і тяжкість захворювання); юридичний (тяжкість вчиненого діяння); соціальний (ступінь небезпечності психічно хворого для себе чи інших осіб).

Список використаних джерел:

1. Туренко Д. В. Звернення до суду з клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру: дис. ...докт. філософ: 081. Харків, 2023. 243 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13 квіт. 2012 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Новак Р. В. Поняття та значення особливих порядків кримінального провадження. *Вісн. Харків. нац. ун-ту внутр. справ*. Харків, 2014. № 4. С. 75–84.
4. Шаренко С. Л. Кримінально-процесуальні проблеми застосування примусових заходів медичного характеру. автореф. дис....канд. юрид. наук. 12.00.09. Харків, 2000. 22 с.
5. Лень В. В., Книга М. М. Примусові заходи медичного характеру: історія, стан, тенденції : монографія. Запоріжжя: Дніпровський металург, 2010. 212 с.
6. Берш А. Я. Примусові заходи медичного характеру : правова природа та види : автореф. дис. ...канд. юрид. наук. 12.00.08. Одеса. 2017. 22 с.
7. Жук І. В. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування в кримінальному праві України: автореф: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. К. 2009. 11 с.
8. Гавайська декларація II : Ухвалена Генеральною асамблеєю ВПА, Відень, Австрія, 10 липня 1983 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_872#Text
9. Сенченко Н. М. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2013. 224 с.

Рудяк І. С.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ОСНОВИ ТЕОРЕТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Доцільно вказати, що представлена до аналізу проблематика немає предметної об'єктивізації у межах науки адміністративного права. Річ у тім, що антикризові заходи, як правило, розглядаються у контексті інструментальної парадигми, а не самостійного етапу розвитку публічного адміністрування.

На нашу думку, публічне адміністрування в Україні тільки набуває рис інституційної самодостатності, а отже з урахуванням національних особливостей цілком логічно може мати власні унікальні специфікації, відмінні від усталених практик, в контексті парадигмального розвитку.

Зокрема нинішній його етап можна схарактеризувати як початковий, перебіг якого вже тривалий час об'єктивізується системними кризами, подолати які так і не вдалося. Адаптуватись під їхню наявність також не вдалося без втрати ефективності. Прихована стійкість публічного адміністрування не забезпечує того рівню вирішення питань публічного значення, який має бути у сучасній цивілізованій демократичній європейській країні сервісного типу.

Щоб сформувавши концепцію антикризового публічного адміністрування, що буде практично дієвою та результативною, необхідно об'єднати зусилля профільних фахівців та проаналізувати реальні загрози, які є практично наявними на державному та світовому рівнях. Вкрай важливо професійно оцінити їх ризики та спрогнозувати наслідки. Це надасть можливість готувати системні заходи на випередження. За останні десять років ми мали багато викликів як від внутрішніх чинників (наприклад, корупції), так і від зовнішніх (зокрема війна чи коронавірус). Однак досі не сформували стратегію превентивно-антикризового регулювання, забезпечення, охорони та захисту суспільних відносин, які є визначальними для належності функціональності держави та соціуму.

Примітно, що на рівні ООН постійно проходять такі обговорення та висвітлюються основні проблемні зони, приймаються відповідні програми. На нашу думку, програми антикризового напрямку повинні проникати не лише на рівень міжнародних зустрічей та обговорень, а глибоко інтегруватись на всі рівні антикризової публічної управлінської системи країни. Донесені та впроваджені у фокус уваги не лише кожного чиновника, а навіть кожного громадянина, маючи нормативний вияв щонайменше у межах програм місцевого розвитку. Адже програми очищення планети це не лише питання ООН, а й роздільного смітника в кожному подвір'ї, запуск нарешті системи сортування та переробки сміття на сучасних заводах. Аналогічно безпека здоров'я має бути щоденним важливим процесом, а не лише об'єктом посиленої уваги під час пандемії коронавірусу. Готуватися до викликів невідомих хвороб, це з одного боку будування сучасних

медичних закладів та програм, підготовка кадрів, а з іншого – формування принципів культури поведінки кожного свідомого громадянина. Так само важливим чинником є напрямок безпеки. Наша країна опинилась в умовах прямої військової агресії, це означає що оборонний сектор повинен пронизувати всі рівні державних програм, які, своєю чергою, мають інтегрувати оборонну стратегію в заклади освіти, економіку та суспільні програми повсякденного життя громади.

Знову ж таки, ми маємо не протистояти наслідкам, а усувати причини. Ці ініціативи мають йти від держави до кожної домівки (з належною державною підтримкою в аспекті розбудови відповідної інфраструктури) як цінності, що забезпечують відповідальне ставлення до своєї землі, турботу про неї та її безпеку не лише сьогодні, а й для наступних поколінь.

В якому світі будуть жити наші діти, залежить від нас та наших свідомих вчинків, а формувати ці пріоритети повинна антикризова стратегія як частина загальної концепції сучасного антикризового публічного адміністрування в Україні.

Саранов С. Г.,

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник

Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ

У сучасних умовах розвитку українського суспільства відбувається активізація процесів, які ефективно залучають різні інститути громадянського суспільства до усіх сфер організації та функціонування державних інституцій. Громадський контроль є важливим аспектом участі суспільства в управлінні державою, а відтак одним із головних інструментів підвищення ефективності діяльності органів публічної адміністрації.

Особливо важливим та дієвим на сьогодні є громадський контроль за діяльністю спеціалізованих антикорупційних органів. Визначальним фактором, що зумовив необхідність його запровадження, є наявність великої кількості корупційних ризиків, які мають місце в діяльності органів, які створені для запобігання та протидії корупції. Слід зауважити, що наявні на сьогодні форми громадського контролю за діяльністю спеціалізованих антикорупційних органів мають ряд недоліків в правовому та організаційному забезпеченні.

Отже, постає нагальна потреба перегляду правової регламентації, інституціональних та функціональних форм громадського контролю за діяльністю спеціалізованих антикорупційних органів із врахуванням

кардинальних змін, які відбуваються в сучасному суспільстві за допомогою адміністративно-правової науки.

Так, громадський контроль є однією із важливих функцій суспільства і слугує своєрідним індикатором визначення ефективності його впливу на різні сфери публічного життя, узагальнено, що громадський контроль сприяє утвердженню громадянського суспільства, в якому забезпечуються права та свободи людини і громадянина, а об'єктом контролю є діяльність органи влади. Виділено та розкрито сутність соціального, цивільного, публічного та громадського контролів, що дало змогу сформулювати авторський підхід до визначення останнього із врахуванням специфіки діяльності спеціалізованих антикорупційних органів..

Визначальним фактором, що зумовив необхідність та появу громадського контролю за діяльністю спеціалізованих антикорупційних органів є створення таких органів. На основі аналізу чинного законодавства, наукових доробок з адміністративного права окреслено специфічні ознаки громадського контролю за діяльністю спеціалізованих антикорупційних органів, які слід розподілити на загальні, що притаманні громадському контролю за діяльністю всіх публічних інституцій, і спеціальні – характеризують громадський контроль у сфері діяльності спеціалізованих антикорупційних органів.

Будь-яка діяльність потенційно не може бути ефективною та перспективною без належного її нормативного регулювання, яке слугує для неї своєрідним орієнтиром. Не зважаючи на те, що окремі аспекти громадського контролю загалом і громадського контролю за діяльністю спеціалізованих антикорупційних органів зокрема, існують у межах національного законодавства, проте, законодавче регулювання, а також інституційно-функціональне забезпечення його механізмів на сьогодні є далеким від досконалості. З метою підвищення ефективності механізмів здійснення громадського контролю в досліджуваній сфері, необхідним є прийняття єдиного спеціального законодавчого акту, який би розкривав основні положення здійснення громадського контролю у різних сферах.

Також зазначимо, що завданням громадського контролю за діяльністю спеціалізованих антикорупційних органів виступає: отримання точної і повної інформації щодо діяльності спеціалізованих антикорупційних органів; сприяння підвищенню ефективності роботи таких органів; поширення серед громадськості найбільш важливих функцій антикорупційних органів; підтримання іміджу діяльності антикорупційних органів та підвищення престижу; забезпечення прозорого та об'єктивного відбору кандидатів до таких органів, їх подальше просування по кар'єрній драбині; підвищення рівня законності забезпечення прав і свобод людини і громадянина у діяльності спеціалізованих антикорупційних органів.

Сисолятін В. В.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ

Особа правопорушника є одним з основних елементів майже всіх сучасних криміналістичних характеристик. Це пояснюється декількома факторами. По-перше, вказаний елемент має чітко виражені кореляційні зв'язки з іншими складовими досліджуваної наукової категорії. А по-друге, він в будь-якому випадку має місце в криміналістичній характеристиці, адже без його встановлення не буде повним склад кримінального правопорушення. Тому вважаємо за необхідне здійснити криміналістичний аналіз особи, яка вчиняє протиправні діяння, пов'язані з використанням інтернет-банкінгу.

Доречною вбачаємо думку В. М. Плетенця, який наголошує, що встановлення особи – це складна діяльність, у ході якої з використанням криміналістичних методів і засобів відбувається виявлення, фіксація та дослідження інформативних властивостей й ознак людини, важливих для розслідування кримінального правопорушення. Автор вказує, що вивчення особи допоможе й у протидії розслідуванню. Оскільки, на думку дослідника, у відношенні особи, до якої застосовуватиметься раптовий характер дій, у першу чергу, слід знати її соціально-демографічні, психологічні та інші дані [6, с. 243].

А вже В. В. Бедь досліджуючи вказану проблематику, зауважив, що «...злочинна поведінка зумовлена взаємодією особистості з соціальним середовищем. Політичні, соціально-економічні, духовні сторони суспільства здійснюють зовнішній вплив на формування механізму злочину, а психічні особливості формують механізм злочину з середини. Крім того, вони зазначають, що психологія організованої злочинності відрізняється спільністю злочинних цілей та інтересів. Адже злочинна група створюється з метою здійснення не одного єдиного злочину, а для постійної і довготривалої злочинної діяльності» [2, с. 151].

Ми підтримуємо позицію Ю. А. Чаплинської, яка слушно констатує, що відомості про особу правопорушника дають змогу виокремити ті дані, що необхідні для організації найбільш ефективного розшуку особи, яка вчинила протиправне діяння, а в подальшому – її викриття, забезпечують усунення причин та умов вчинення кримінальних правопорушень та їх рецидивів. Авторка відмічає, що в ході проведення слідчих (розшукових) дій вказані відомості надають можливість ефективного встановлення психологічного контакту, а також застосування відповідних тактичних прийомів [7, с. 181].

Окрема група вчених-кримінологів (Ю. Ф. Іванов, О. М. Джужа) виводять наступні групи відомостей, які характеризують особу правопорушника, а саме:

1) соціально-демографічні; 2) кримінально-правові; 3) моральні якості; 4) психологічні ознаки; 5) фізичні (біологічні) характеристики [3, с. 86-87].

Інша група науковців вказане поняття визначила таким чином: «...це сукупність соціальних властивостей, ознак, зв'язків і відносин, що характеризують особу, яка порушує кримінальний закон, і в поєднанні з іншими (не особистісними) умовами й обставинами спонукають особу до антисуспільної поведінки» [1, с. 78]. Інакше кажучи, вчені-кримінологи (Ю. В. Александров, А. П. Гель, Г. С. Семаков) сформулювали визначення особи правопорушника через виокремлення сукупності різних його властивостей та ознак.

Ми підтримуємо позицію О. Г. Кальмана з приводу того, що соціально-демографічна характеристика включає в себе відомості про стать, вік, сімейний стан, освіту, професію, наявність судимості тощо, визначає певний статус особи, визначений її належністю до певного класу (соціального прошарку) та до групи із соціально-демографічною характеристикою [4, с. 286].

А вже І. О. Коваленка зробив правильний умовивід про те, що «...особа шахрая в кримінальних провадженнях за фактом вчинення шахрайства у сфері банківських електронних платежів характеризується наступними групами ознак: 1) загально-демографічні (стать, національність, вік); 2) соціальної ролі (вид занять, сімейний стан, належність до певних соціальних груп); 3) мотив, відношення до вчиненого протиправного діяння та поведінка в ході досудового розслідування; 4) рецидив діяння» [5, с. 84].

Підтримуючи більшу частину вищенаведених визначень та структур, нами було вирішено надати власний перелік ознак та властивостей, що характеризують особу, яка вчиняє кримінальні правопорушення, пов'язані з використанням інтернет-банкінгу, а саме:

- інтелектуальні та психологічні властивості, що загалом позначаються на побудові її криміналістичного портрету;
- соціально-демографічні ознаки та властивості (освіта, сімейний стан);
- моральні властивості (місце мешкання, вид діяльності, роботи, навчання);
- фізичні ознаки (стать, вік, фізичні дані).

Підсумовуючи, зазначимо, що особа, яка вчиняє протиправні діяння, пов'язані з використанням Інтернет-банкінгу, є важливою складовою криміналістичної характеристики. Нами було надано перелік ознак та властивостей, які характеризують визначену категорію правопорушників.

Список використаних джерел:

1. Александров Ю.В., Гель А.П., Семаков Г.С. Кримінологія : Курс лекцій. Київ : МАУП, 2002. 296 с.
2. Бедь В.В. Юридична психологія : навчальний посібник. Київ : «Каравелла»; Львів : «Новий світ-2000», «Магнолія плюс», 2003. 376 с.
3. Іванов Ю.Ф., Джужа О.М. Кримінологія : навч. посіб. Київ : Вид. Паливода А. В., 2006. 264 с.
4. Кальман О.Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Харків, 2004. 430 с.

5. Коваленко І.О. Розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів : дис. ... д-ра філософії за спеціальністю – 081 Право / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2022. 234 с.

6. Плетенець В.М. Можливості використання фактору раптовості в умовах протидії розслідуванню. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 2 (90). С. 239–247.

7. Чаплинська Ю.А. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів. *Актуальні проблеми юриспруденції*. 2019. № 6. С. 181–184.

Скічко І. А.,

*аспірант Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОВОГО В КОЛАБОРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність указаної тематики окреслюється, серед іншого тим, що різкий сплеск колабораціоністів, що взаємопов'язується криміналізацією відповідного діяння та визнання його кримінально караним на рівні Кримінального кодексу України, а також збройною агресією росії проти Української незалежності та територіальної цілісності.

Слід зазначити, що відповідно до Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Водночас, інтереси держави, в контексті протидії й ефективному реагуванню на факти колабораційної діяльності чітко взаємопов'язується з інтересами суспільства, оскільки в даному випадку, ці суб'єкти діють як єдиний симбіонт і непорушний організм.

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [2]. В контексті забезпечення ефективного реагування на

прояви колабораційної діяльності, а також факти й події за участю з колаборантами надзвичайно важливим є те, що криміналістичні основи проведення окремих слідчих (розшукових) дій учасників відповідного кримінальної процесуальної процедури наразі не досліджені повноцінно.

В Енциклопедії сучасної України визначається, що колабораціонізм (від франц. *collaboration* – спів праця, співробітництво) – усвідомлене, добровільне та зумисне співробітництво з ворогом у його інтересах і на шкоду своїй державі та її союзникам. У законодавстві більшості країн колабораціонізм кваліфіковано як злочин проти своєї держави, зрада. Залежно від міри шкоди, спричиненої колаборантом, у правових нормах передбачено або довгострок. ув'язнення, або смертна кара [3]. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», колабораціонізм, як суспільно-небезпечне явище було внесене до Кримінального кодексу України та визначається як кримінально каране [4]. Відповідно, слід указати, що колабораційна діяльність, як вид і тип злочинної поведінки є суспільно деструктивним і небезпечним не лише в контексті окремої ланки суспільства, а й щодо стабільного й непорушного функціонування інституту державного суверенітету та її територіальної цілісності, як функційних складових відповідного утворення.

Слід також указати, що в системі складових будь-якого досудового розслідування, у тому числі колабораційної діяльності ключовим виступає, перш за все, суб'єкт вчинення відповідного злочину, а й відповідно – його підозрюваний, що має певні процесуальні характеристики (права, гарантії та обов'язки) користуючись відповідним статусом. Оскільки підозрюваний у вчиненні колабораційної діяльності є особою принаймні причетність до вчинення кримінального правопорушення якою вже є доведеною (навіть в ролі очевидця, а в класичному розумінні – особи, що власне його вчинила), актуальним є питання особливостей проведення допиту такої особи та включення зазначених характерних ознак до психологічного її портрету з метою побудови логічної та послідовної позиції проведення допиту.

Так, наприклад підозрюваний має право, серед інших «на першу вимогу мати захисника і зустріч із ним незалежно від часу в робочі, вихідні, святкові, неробочі дні до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту - зустрічі без обмеження в часі та кількості у робочі, вихідні, святкові, неробочі дні; на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних діях; на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження; на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених цим Кодексом та/або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів для оплати такої допомоги» [2], що логічно взаємопов'язується з його процесуальним статусом і зазначеним нами попередньо. Водночас, окремі тактичні та криміналістичні особливості проведення допиту підозрюваного у колабораційній діяльності досі не розкриті на високому науково-теоретичному рівні.

Як зазначає О. Бобровник під час допиту підозрюваного слідчий, прокурор повинні встановити: що було предметом неправомірної вигоди; розмір неправомірної вигоди; за які конкретно дії відповідний суддя одержував неправомірну вигоду, які процесуальні рішення ним були прийняті чи повинні були бути прийняті за одержанням неправомірної вигоди; інших осіб причетних до вчинення цього злочину, характер їхніх стосунків. Водночас, як показує практика встановити слідчому, прокурору відповідні дані під час проведення першого допиту підозрюваного викликає певні труднощі, оскільки судді є фаховими, професійними юристами, які практично досконало володіють мовою закону, у тому числі й положеннями чинного кримінального процесуального законодавства України, а тому вони відмовляються надавати будь-які показання без присутності захисника, цим самим здійснюючи протидію розслідуванню [5]. Крім цього, Ю. Олійник указує, що тактичні прийоми проведення допиту залежать від ситуації, що складається під час розслідування даного злочину, від характеру початкової інформації. Найчастіше свідкам пропонується розповісти все, що їм відомо про цей злочин. Це допоможе слідчому одержати необхідну інформацію і не продемонструвати обсягу своєї поінформованості. Після вільної розповіді слідчий ставить необхідні запитання. Важливо з'ясувати при допиті, чи не збереглися у свідка які-небудь речові докази умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства [6].

Відповідно, слід зазначити, що проведення допиту особи підозрюваної в колабораційній діяльності безпосередньо залежить від стійкості та обґрунтованості первинної версії причетності відповідної особи до вчиненого кримінального правопорушення, оскільки з урахуванням обставин і покроковості здійснення досудового розслідування, попередньо дану особу могло бути допитано в досудовому розслідуванні. Важливим є також те, що з урахуванням специфіки вчиненого кримінального правопорушення, не зайвим буде поставлення низки «типових» питань, до кола яких може бути віднесена приналежність особи до громадянства конкретної держави, ставлення до громадянського обов'язку, розуміння поняття збройної окупації, ставлення до неї, а також інші суміжні з протиправною діяльністю окупаційних військ категорії та аргументи, що можуть бути використані для виправдування такої агресії.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Колабораціонізм (термін). Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-4446>
4. Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)»

(№ 2108-IX). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3430808-zakon-pro-kriminalnu-vidpovidalnist-zakolaboracionizm-nabuv-cinnosti.html>

5. Бобровник О.В. Допит підозрюваного як засіб отримання доказів у досудовому розслідуванні прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди суддями. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу. Харків, 2017. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/08_11_2017/pdf/20.pdf

6. Олійник Ю.Я. Допит свідків, підозрюваних та обвинувачених під час розслідування умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. *Держава і право*. 2022. Вип. 56. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/64450/81-Oliynyk.pdf?sequence=1>

Собко М. О.,

*аспірант Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ПОНЯТТЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

На думку В.В. Галунька, адміністративно-правове регулювання характеризує спеціально-юридичний механізм впливу адміністративного права на поведінку і діяльність його адресатів – це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави. До системи елементів адміністративно-правового регулювання (стадій правозастосування та правоохоронної діяльності) вчений відніс: норми адміністративного права, їх зовнішнє вираження – джерела адміністративного права; принципи адміністративного права; тлумачення норм адміністративного права; адміністративно-правові відносини; адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права; індивідуальні акти суб'єктів публічної адміністрації; форми діяльності суб'єктів адміністративного права; методи адміністративного права; адміністративно-правові режими; адміністративні процедури; ефективність адміністративно-правового регулювання [1, с. 317– 324].

Відповідно, така комплексна категорія чітко корелюється з нормативно-правовим уявленням про зміст і сутність адміністративно-правової конструкції агропромислового регулювання діяльності на території України й норми адміністративного права, як ті, що встановлюють низку детермінантів і

принципів взаємодії з державою в мирний час і під час дії правового режиму воєнного стану відіграють одну з ключових ролей.

Т.В. Остапенко наголошує, що це «цілісне полікомпонентне утворення, що складається з видів діяльності основного виробництва, виробничої та соціальної інфраструктури, пов'язаних між собою технологічними, організаційними та економічними зв'язками з приводу виробництва, обміну, розподілу та споживання продукції сільськогосподарського походження задля досягнення інтеграційної мети національної соціально-економічної системи – забезпечення продовольчої та агросировинної безпеки держави» [2, с.30; 3].

Відповідно, зважаючи на важливість стабільного та сталого функціонування агропромислового комплексу, а також його левовий вплив на економіку України та фінансово-господарські правовідносини в інших сферах виробництва України, питання чіткості його адміністративно-правового регулювання та важливості його гнучкості та поєднання приватних і державних інтересів є пріоритетним.

Загальний огляд нормативно-правових актів показав, що визначення поняття «агропромисловий комплекс України – АПК України» законодавчо не закріплене в жодному чинному законі чи підзаконному акті, хоча при аналізі законодавчої бази термін фігурує в деяких документах [4], зокрема: Законі України «Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України» [5], Законі України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» [6], постанові Кабінету Міністрів України від 6 травня 2005 р. № 325 «Питання використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу» [7], наказі Міністерства аграрної політики України від 14 липня 2009 р. № 488 «Про затвердження Положення про державні приймальні випробування технічних засобів для агропромислового комплексу України та Порядку проведення реєстрації технічних засобів, рекомендованих для застосування в агропромисловому комплексі України» [8] тощо.

Відповідно, на нашу думку чітке теоретико-правове означення відповідного явища та подальше формування пропозицій щодо його унормування в законодавстві України однозначно позитивно вплине на процеси адміністративно-правового регулювання цього сегменту правовідносин. Враховуючи досвід і чітку унормованість сутності адміністративно-правового регулювання в інших сферах правовідносин, аналогія застосування відповідних законодавчих конструкцій може стати в нагоді.

Авторами наголошується на наявності взаємозв'язку між основними видами економічної діяльності агропромислового комплексу та соціальної інфраструктурою, а також наголошено на необхідності забезпечення продовольчої безпеки держави. Основна увага приділяється залежності взаємовідносин сільського господарства та галузей промисловості від рівня агропромислової інтеграції. Отже, агропромисловий комплекс охоплює усі стадії виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції та її переробки, виробництво засобів виробництва для сільського господарства і тісно пов'язаних

з ним галузей, їх матеріально-технічне забезпечення і виробниче обслуговування [3; 9].

Відповідно, слід погодитись із тим, що тісні взаємини відповідної економічної сфери діяльності приватного сектору та соціальної інфраструктури, що утворюється в вигляді робочих місць та відповідних правових взаємин із громадянами та особами. Крім цього, важливим і ключовим, із огляду на масштаб діяльності агропромислового сектору на території України є його вплив на економіку та продовольчу та економічну безпеку держави, що в свою чергу тісно перетинається з національною безпекою та охороняється законом.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України: підручник: у 2 т. Т. 1. Загальне адміністративне право. Академічний курс / В. В. Галунько, В. І. Олефір, Ю. В. Гридасов, А. А. Іванищук, С. О. Короед Херсон: ХМД, 2013. 396 с.
2. Остапенко Т.В. Пріоритетні напрями розвитку вітчизняного АПК в умовах глобалізаційних викликів. Науковий вісник Чернівецького університету. 2015. Вип. 750. С. 29–32.
3. Дегтярьова, С. В. Агропромисловий комплекс України як предмет адміністративно-правового регулювання. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2 (23), т. 2. С. 86-90.
4. Іванова Г.С. Агропромисловий комплекс України – об’єкт адміністративно-правового регулювання: проблемні питання. *Право та інновації*. 2018. № 1 (21). URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/add6c9af-3064-424e-a1d6-5261af945ba7/content>
5. Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України: Закон України від 05.10.2006 № 229-V. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 47. С. 464.
6. Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу: Закон України від 07.02.2002 № 3023-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 24. С. 167.
7. Питання використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу: постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2005 р. № 325. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/325-200>.
8. Про затвердження Положення про державні приймальні випробування технічних засобів для агропромислового комплексу України та Порядку проведення реєстрації технічних засобів, рекомендованих для застосування в агропромисловому комплексі України: наказ Міністерства аграрної політики України від 14.07.2009 № 488. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>.
9. Адміністративне право України : Підручник. Вид.2, змін, і доп.; За заг. ред. Т. О. Коломоєць. К.: Істина, 2012. 528 с.

Стременовський С. М.,

*кандидат юридичних наук, професор кафедри правознавства
Міжнародного приватного університету імені Пилипа Орлика
м. Миколаїв, Україна*

МІСЦЕ ПРАВОВОГО ЗВИЧАЮ В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ПРАВА

Поняття «джерело права» можна віднести до фундаментальних у правовій науці. Відповідно на сьогодні існує широка наукова дискусія стосовно того, що саме слід мати на увазі під цим поняттям.

У науковій правознавчій літературі розрізняють два основних значення поняття «джерела права» – матеріальне і формально-юридичне розуміння. У першому значенні під «джерелом права» розуміють різні соціальні чинники, які продовжують право, тобто викликають необхідність встановлення нових норм, зміни чи скасування старих [1, с. 42]. У другому значенні, формально-юридичному, джерело права трактується з точки зору офіційних форм, у яких здійснюється встановлення, зміна чи скасування правових норм і знаходить вираження їхній зміст [1, с. 42].

У межах нашого дослідження ми будемо розглядати джерело права саме у формально-юридичному значенні. Загалом використання саме другого значення дозволяє більш чітко зрозуміти сутність явища, оскільки в даному разі джерела права розглядаються як вихідні від держави або визнані нею офіційні документи, в яких виражаються та закріплюються норми права, що, у свою чергу, отримують юридичного, загальнообов'язкового характеру і значення.

Джерела права становлять відповідну систему, яка характеризується ієрархічністю, взаємозалежністю та комплексністю. Як слушно вказує Н. Пархоменко, система джерел права є органічною, комплексною, багаторівневою, динамічною й відкритою системою, складові елементи якої об'єднані структурними зв'язками, кожен елемент якої є самостійним і може бути досліджений окремо [2, с. 21].

Теорія права не виробила на сьогодні єдиного погляду щодо питання ієрархії джерел права. Прийнято виділяти чотири види форм (джерел) права: нормативно-правовий акт, правовий звичай, судовий чи адміністративний прецедент та нормативний договір [3]. Проте вказаний підхід вважається не повним. Так, Т. Андрусак виділяє шість видів форм права: правовий звичай, судовий прецедент, нормативно-правовий акт, нормативно-правовий договір, релігійні канонічні тексти та міжнародно-правові акти [4, с. 103]. Р. Луцький вважає доцільним виділяти сім видів форм (джерел) права: правовий звичай; закон (нормативно-правовий акт); правовий прецедент; нормативно-правовий договір; правову доктрину; релігійно-правову норму; міжнародно-правовий акт [5, с. 20].

В Україні реалізується система джерел права, яка містить у собі такі види джерел, як: нормативно-правовий акт, нормативний договір, правовий прецедент, правовий звичай і правова доктрина. Важливе місце в системі джерел права

займає правовий звичай, який має тривалу історію використання у різних правових системах, а також в окремих використовується і дотепер.

Цей вид джерел права є найдавнішим, він виник одночасно з державою і на перших етапах суспільного розвитку було первинним та основним. У стародавніх суспільствах звичай розглядався як одне з найважливіших джерел права, яке вважалося справжнім джерелом права. В силу своєї природи звичаєва правова практика об'єктивно виражається у словесній і символічній формі. Звичай формувався стихійно, неусвідомлено чи свідомо, цілеспрямовано визначеною групою людей. З плином часу та появою сучасної цивілізації значення звичаю як джерела права зменшилося, а інші джерела, такі як судові прецеденти та нормативно-правові акти, набули більшого поширення та значення.

Звичай – це звичний спосіб поведінки, якого люди одностайно й добровільно дотримуються. Він займає важливе місце в регулюванні людської поведінки майже в усіх суспільствах. По суті, це одне з найдавніших джерел правотворчості. Але з розвитком суспільства звичай поступово слабшає, а основним джерелом стає нормативно-правові акти та судові прецеденти.

Звичай створюється людьми шляхом несвідомого прийняття ними певних правил поведінки щоразу, коли виникає проблема, що потребує вирішення, а його авторитет ґрунтується ні на чому, крім його тривалого використання та визнання з боку людини.

Звичай є важливим джерелом права, відтак його тлумачення є вкрай необхідним для розуміння сутності змісту джерела права в цілому. Звичай був визначений різними юристами відповідно до їхніх понять, розуміння, філософії, поглядів і думок. Різні юристи також визначали звичай на основі джерела, дійсності, практики, історії та користі.

Правовий звичай у науковій літературі тлумачать як: 1) санкціоновані державою правила поведінки, які раніше склалися в результаті довготривалого повторення людьми певних дій, завдяки чому закріпилися як стійка норма; 2) історично складене шляхом багаторазового повторення правило поведінки, котре взяте під охорону держави, одне з її джерел права; 3) санкціоновані державою правила поведінки, затверджені суспільством як простий звичай у результаті довготривалості в часі повторюваності, що стали традицією; 4) санкціоноване і забезпечуване державою звичаєве правило поведінки [6, с. 98].

У міжнародному праві звичай є не тільки формою вираження традиційно встановлених норм, а й важливим способом створення нового юридично обов'язкового кодексу поведінки держав у різних сферах діяльності та міжнародного співтовариства. У цьому випадку звичай можна розглядати як основу для створення нових норм міжнародного права і як результат такого процесу.

Законодавство України залежно від характеру звичаю розрізняє наступні його види: місцеві звичаї, звичаї національної меншини, звичаї ділового обороту, міжнародні торгові звичаї, звичаї торговельного мореплавства, банківські звичаї, звичаї війни. За територією дії всі звичаї можна класифікувати на внутрішньодержавні й міжнародні. За способом фіксації розрізняють звичаї, що

зафіксовані у відповідних документах та звичаї, що не зафіксовані у відповідних документах [7]. Загалом в сучасному вітчизняному законодавстві правовому звичаю відведена окрема роль для регулювання відносин у цивільних, адміністративних, сімейних, господарських правовідносинах.

Отже, звичай можна визначити як давно усталену практику чи неписані правила, які набули обов'язкового чи обов'язкового характеру. Звичай займає важливе місце в регулюванні людської поведінки майже в усіх суспільствах незалежно від країни. Це одне з найдавніших джерел правотворчості, але з розвитком суспільства його значення поступово зменшується, а закони та судові прецеденти стають основним джерелом права, замінюючи вплив правових звичаїв.

Список використаних джерел:

1. Марчук В. М. Основні поняття та категорії права. Київ: Вид-во «Істина». 2001. 144 с.
2. Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології: монографія. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. 336 с.
3. Теорія держави і права (опорні конспекти) / автор-упорядник М.В. Кравчук. Київ : Атіка, 2003. 288 с.
4. Андрусяк Т. Г. Теорія держави і права. Львів, 1997. 295 с.
5. Луцький Р. П. Ієрархічність правових джерел (нормативних актів) як відображення буття позитивного права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 18–21. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_2/18.pdf
6. Гриняк А.Б., Проценко В.В. Звичай як джерело правового регулювання договірних відносин. *Приватне право і підприємництво*. 2015. Вип. 14, С. 98–102.
7. Стрельникова І.Ю., Погорелов Є.В. Місце звичаю в сучасному праві України. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*. 2010. Т. 23 (62). № 2. С. 52–56.

Стрижак А. О.,

*аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Вінниця, Україна*

ЩОДО ЗМІСТУ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

За результатами проведеного Національною поліцією аналізу стану аварійності на території країни встановлені основні причини скоєння дорожньо-транспортних пригод із загиблими та/або травмованими людьми, а саме: порушення правил маневрування - 22 відсотки; перевищення безпечної швидкості - 34 відсотки; недотримання дистанції - 8 відсотків; порушення правил

проїзду перехрестя - 8 відсотків; керування транспортним засобом у нетверезому стані - 3,23 відсотка; виїзд на смугу зустрічного транспорту - 1,35 відсотка; порушення правил проїзду пішохідних переходів - 6 відсотків [1].

Зазначене актуалізує питання щодо реалізації державної регіональної політики у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху з метою зменшення рівня смертності на дорогах, зниження ступеня тяжкості наслідків дорожньо-транспортних пригод, а також вироблення дієвої практики щодо управління безпекою дорожнього руху спрямованого на забезпечення та збереження життя та здоров'я громадян.

Вчені акцентують увагу, що державна політика є важливим компонентом життєдіяльності суспільства, маючи велику кількість вимірів і характеристик, вона формує відповідну систему та механізми соціально орієнтованого державного управління, тому що спрямована на поліпшенні якості життя громадян та гарантування соціальної стабільності [2]. В контексті нашої праці державна політика повинна бути спрямована у першу чергу на збереження життя людей, а вже в подальшому на надання відповідних послуг у досліджуємій сфері, оскільки вона охоплює дуже великий пласт суспільних відносин.

Вчена О.В. Джафарова досліджує державну політику через складову дозвільної діяльності, та вказує, що це відповідний стратегічний напрям діяльності держави у сфері суспільних відносин, та полягає у забезпечення складових національної безпеки (економічної, екологічної, інформаційної, внутрішньої), інноваційний розвиток держави, а дозвільна діяльність є одним із правових інструментів забезпечення реалізації вищенаведеного [3, с. 56].

У свою чергу, О.С. Нижник звертає увагу, що державна політика – це довгостроковий план дій, об'єднаних національною ідеєю, що забезпечує високу якість життя населення із визначанням інструментів досягнення останнього та суб'єктів його реалізації. Формування державної політики не можливо без урахування потреб окремих регіонів, які є частиною суверенної держави [4, с. 15]. Саме регіони із урахуванням громадської думки виробляють особисті програми забезпечення безпеки дорожнього, що у сукупності становлять єдиний комплекс заходів спрямований на забезпечення та збереження життя людей в державі.

Доречно продовжити наукову думку О.С. Нижника, який під державною регіональною політикою у сфері ..., розуміє складову частину загальнодержавної регіональної політики, яка об'єднана національною ідеєю, включає стратегію розвитку адміністративно-правових відносин у сфері ... та адміністративно-правові інструменти досягнення поставлених цілей, із врахуванням особливостей певного регіону для відтворення і нарощування інтелектуального, духовного та економічного потенціалу як окремого регіону, так і держави в цілому [4, с. 7]. Тобто, в даному визначенні автор, звертає увагу, що кожна регіональна політика розвивається у взаємозв'язку з іншими регіонами на благо розвитку держави в цілому.

Крім того, А.В. Кіншак наголошує на необхідності розділяти державну регіональну політику, тобто політику держави щодо забезпечення соціально-

економічного та суспільно-політичного регіонального розвитку, та регіональну політику – політику, що здійснюється регіональною владою, а отже, самими регіонами щодо забезпечення всебічного сталого розвитку відповідних власних територій. При цьому роль держави полягає у підтримці відповідних регіональних ініціатив (нормативно-правове та матеріально-фінансове забезпечення, визначення загальних пріоритетів регіонального розвитку країни) [5].

В дійсності держава повинна підтримувати всі регіональні ініціативи, й тим більш здійснювати відповідний контроль щоб влада на місцях не виходила за межі норм чинного законодавства. Крім того, регіональна політика в державі може реалізовуватись шляхом застосування широкого кола інструментів та важелів, які за характером впливу можна розділити на загальнодержавні (застосовуються у рівній мірі до усіх без винятку регіонів) та селективні (застосовуються вибірково до окремих регіонів, територій чи їх груп) [6].

Щодо законодавчого визначення державної регіональної політики, то доцільно звернутися до закону України «Про засади державної регіональної політики», який визначає, як систему цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності [7].

На сьогоднішній день з метою забезпечення безпеки дорожнього руху в державі прийнято Стратегію підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року [1], Державну програму підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року [8], Національну транспортну стратегію України на період до 2030 року [9], Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки [10]. На підставі вищезазначених актів формуються та впроваджуються в життя регіональні програми у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, як-то: Програма підвищення безпеки дорожнього руху в м. Харкові на 2021-2025 роки, Програма підвищення рівня безпеки дорожнього руху на території Харківської області на період до 2023 року, Комплексна обласна програма «Правопорядок на 2021-2025 роки» затверджена Сумською обласною радою, тощо. Реалізація державної регіональної політики у сфері безпеки дорожнього руху спрямовано на формування свідомості у учасників (суб'єктів) дорожнього руху дотримання та виконання дисципліни, а також превентивна спрямованість щодо недопущення порушень встановлених правил у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху через призму просвітницької діяльності відповідними органами та підрозділами.

Варто в межах наукової праці вказати на постанову Кабінету Міністрів України від 21.12.2020 № 1287, якою затверджено Державну програму підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року. Реалізація державної програми спрямовано на зниження на 30 відсотків рівня

смертності внаслідок дорожньо-транспортних пригод та зменшення соціально-економічних втрат від дорожньо-транспортного травматизму, а також запровадження ефективної системи управління безпекою дорожнього руху для забезпечення захисту життя та здоров'я населення, а також створення безпечних і комфортних умов руху транспортних засобів, пішоходів та інших учасників дорожнього руху на вулично-дорожній мережі [8]. Крім того, в уступній частині постанови Кабінету Міністрів України від 21.12.2020 № 1287 рекомендовано обласним державним адміністраціям затвердити регіональні програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року. Саме на цей аспект ми й звертаємо увагу, що державна регіональна політика у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху діє у взаємодії з державною політикою в цілому.

Безпосереднє звернення до Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року надає можливість вказати на заходи, які повинні бути сприяти підвищенню рівня безпеки дорожнього руху, а саме: виконання програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху; розроблення ефективних процедур для виділення коштів з Державного дорожнього фонду та інших джерел на заходи, спрямовані на підвищення безпеки дорожнього руху; інтеграція модулів з безпеки дорожнього руху до системи освіти; реформування системи здійснення контролю за технічним станом транспортних засобів та запровадження механізму проведення перевірки технічного стану транспортних засобів під час їх експлуатації на дорозі; визначення інфраструктурних факторів у місцях концентрації дорожньо-транспортних пригод, проведення оцінки безпеки наявної дорожньої інфраструктури та запровадження інженерних дій щодо поліпшення показників безпеки, проектування доріг з урахуванням швидкісних режимів; забезпечення здійснення контролю за впровадженням системи безпеки дорожнього руху, включаючи просвітницькі компанії та штрафи за порушення правил дорожнього руху, посилення контролю за дотриманням правил дорожнього руху; широке використання інноваційних технологій щодо забезпечення безпеки дорожнього руху; покращення пішохідної інфраструктури, паркувальних зон, обмеження швидкості руху транспортних засобів та розвиток інфраструктури для руху велосипедів; удосконалення системи підготовки водіїв та інших учасників дорожнього руху щодо надання домедичної допомоги потерпілим; запровадження системи підготовки та підтвердження професійної компетентності водіїв та менеджерів з перевезень відповідно до законодавства ЄС; створення Реєстру автомобільних перевізників, який включає базу даних щодо порушень вимог законодавства; проведення соціальних кампаній з метою інформування населення про ризики на дорогах та необхідність дотримання правил дорожнього руху - місячники безпеки руху, рекламні ролики на телебаченні, зовнішня реклама тощо [9].

В той же час, Державна програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні закріплює відповідні способи підвищення рівня безпеки дорожнього руху, які повинні бути реалізовані в межах регіональних програм. Один із яких передбачає оптимальний спосіб розв'язання проблеми високого

рівня смертності та травматизму внаслідок дорожньо-транспортних пригод шляхом: удосконалення державного управління у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; удосконалення ведення обліку та аналізу даних про дорожньо-транспортні пригоди; підвищення рівня безпеки на дорогах та дорожньої інфраструктури; підвищення рівня безпеки перевезення пасажирів та вантажів комерційним автомобільним транспортом; покращення безпечної поведінки учасників дорожнього руху; удосконалення здійснення заходів реагування та управління наслідками дорожньо-транспортних пригод, надання медичної допомоги; забезпечення дотримання Правил дорожнього руху, що сприятиме зниженню на 30 відсотків рівня смертності внаслідок дорожньо-транспортних пригод та зменшенню соціально-економічних втрат від дорожньо-транспортного травматизму [8].

Отже, державна регіональна політика у сфері безпеки дорожнього руху становить собою окремий об'єкт адміністративно-правового регулювання та становить відповідну складовою державної політики, що безпосередньо включає напрям (стратегію) розвитку відносин у сфері у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та сукупність адміністративно-правових інструментів реалізації заходів спрямованих на убезпечення порушень норм чинного законодавства у досліджуємії суспільних відносин норами адміністративного законодавства.

Варто вказати на ознаки адміністративно-правових відносин, які мають місце під час реалізації державної регіональної політики у сфері безпеки дорожнього руху, а саме: 1) є публічно-правовими, оскільки предметом регулювання є відносини у сфері реалізації публічних (державних, суспільних) інтересів; 2) мають місце у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; 3) врегульовані, як правило, нормами адміністративного законодавства; 4) широке коло суб'єктів формування та реалізації державної регіональної політики у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; 5) об'єднанні метою направленої на зменшення рівня аварійності та смертності на дорогах, а також розвитку транспортної інфраструктури тощо.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 1360-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/1360-2020-%D1%80>.
2. Андріяш В. І. Державна політика: концептуальні аспекти визначення. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013. № 9. URL : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=626>.
3. Джафарова О.В. Дозвільна діяльність органів публічної адміністрації в Україні: питання теорії та практики: моногр. Харків : Діса плюс, 2016. 688 с.
4. Нижник О.С. Адміністративно-правові засади реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 220 с.

5. Кіншак А. В. Державна регіональна політика в Україні: термінологічна невизначеність. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=867>.
6. Прокопюк А. Державна регіональна політика: наукові підходи та світові практик. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 6 (116). С. 14-18.
7. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/156-19>
8. Про затвердження Державної програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року : постанова Кабінету Міністрів України від 21.12.2020 № 1287. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/1287-2020-%D0%BF>.
9. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 № 430-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/430-2018-%D1%80>.
10. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/695-2020-%D0%BF>

Тівоненко І. Ю.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ

Кримінальне процесуальне законодавство зобов'язує уповноважених осіб після одержання заяви чи повідомлення про злочин без будь-якої перевірки негайно його реєструвати в ЄРДР, без винесення постанови про початок розслідування та без будь-якого повідомлення про це рішення особі, інтересів якої воно стосується.

Як демонструють результати аналізу практики розслідування шахрайства у сфері нерухомості, скасування інституту дослідчої перевірки також призводить до того, що в одних випадках, реєструються заяви та повідомлення про діяння, що не містять ознак шахрайства, а є звичайними цивільно-правовими деліктами, в інших випадках, заяви та повідомлення про вчинений злочин взагалі не реєструються в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, що, в свою чергу, є прямим порушенням вимог ст. 214 КПК України [1, с. 177].

Указане дає змогу стверджувати, що під час застосування ст. 214 КПК України щодо початку досудового розслідування виникає необхідність у

механізмі перевірки заяв і повідомлень про кримінальне правопорушення. Проте, у чинному КПК України відповідних положень не міститься, окрім положення про можливість проведення огляду місця події. Спроба запровадити хоча б якийсь механізм перевірки заяв і повідомлень убачається в змісті пунктів 1.14 розділу II Положення про ЄРДР. Зазначається, що при внесенні до ЄРДР відомостей про короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (фабули), в обов'язковому порядку відображаються дата, час, адреса, місце, спосіб, знаряддя, засоби й інші особливості вчинення кримінального правопорушення, розмір збитків, прізвище фізичної особи (осіб) або дані про юридичну особу (осіб), яка (які) є потерпілою (потерпілими), дані про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, тощо. Але спосіб перевірки й отримання цієї інформації зазначені нормативні акти не містять [2, с. 243].

З цього виходить, що не зовсім чітке визначення процесуальної форми початку досудового розслідування, а також відсутність в КПК України так званого «процесуального фільтра», який би законно та обґрунтовано дозволяв дізнавачеві, слідчому, прокурору не реєструвати заяви та повідомлення громадян, які не містять явних ознак кримінального правопорушення, тягне за собою певні проблеми. До того ж, як справедливо зауважують Д. П. Письменний та інші поважні вчені, вносити до ЄРДР відомості про подію, яка явно не є кримінальним правопорушенням, як це вважає заявник, мабуть, недоцільно [3, с. 69; 4, с. 33].

Натомість, з іншого боку, Л. М. Лобойко наголошує, що з метою вчасного початку з'ясування обставин правопорушення, про яке до компетентного органу надійшла первинна інформація, у процесуальному законі не має бути перешкод у вигляді заборони здійснення процесуальних дій до виконання якихось формальних процедур, зокрема: внесення до реєстрів, складання постанов тощо. Зазначені процедури створюють перешкоди, іноді нездоланні, на шляху швидкого, ефективного початку кримінальної процесуальної діяльності у разі надходження до компетентних суб'єктів відомостей про вчинення кримінального правопорушення. Реєстрацію відомостей не слід розглядати як «допуск» до досудового розслідування [5, с. 109].

Разом з тим, підтримуючи позицію щодо важливості реагування на всі кримінально-правові прояви під час воєнного стану, слід підкреслити, що реагування на явно не кримінальні дії забирає час у правоохоронних органів.

У контексті даної проблематики слід підтримати думку Д. П. Письменного, що одним зі шляхів вирішення проблем процесуальної регламентації початку досудового розслідування є чітке законодавче визначення підстав для відмови від внесення відомостей до ЄРДР. Не підлягає внесенню до ЄРДР заява чи повідомлення, якщо є достатньо обґрунтовані дані про те, що: не було події кримінального правопорушення (злочину чи кримінального проступку); діяння не містить складу кримінального правопорушення; особою вчинене суспільно-небезпечне діяння, якій на час його вчинення не виповнилося одинадцяти років; відсутня заява потерпілого, коли кримінальне провадження може бути порушене не інакше як за його заявою; наявний вирок суду, що набрав законної сили, за

фактом, про який надійшла інформація; заява чи повідомлення вже внесені до ЄРДР по факту, про який надійшла інформація. Процесуальний порядок відмови від внесення відомостей до ЄРДР має передбачити, що за відсутності підстав та приводів для внесення заяви чи повідомлення до ЄРДР, дізнавач, слідчий або прокурор виносить постанову про відмову в реєстрації [3, с. 70].

Розглядаючи питання про недосконалість правової регламентації початку досудового розслідування у нормах КПК, правозахисниками вказується й на те, що на практиці трапляються непоодинокі випадки, коли заяви про злочин реєструються як звичайні звернення громадян, що взагалі виключає провадження за ними відповідно до норм КПК України, тому потерпілий стикається зі звичайною бездіяльністю органів досудового розслідування, яка виявляється у невнесенні заяви про злочин до реєстру. Ця проблема розкривається у тому разі, якщо заява про злочин навіть не потрапила до конкретного слідчого органу досудового розслідування [6].

Виходячи із проведеного аналізу можна побачити, що більшість вчених та практиків стосовно початку досудового розслідування звертають увагу на наступні напрями реформування цього процесуального інституту, зокрема, щодо:

- додаткової законодавчої регламентації понять «привід» та «підстава» для початку досудового розслідування»;

- зміст та форма заяви і повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення;

- оскарження дій і рішень органів досудового розслідування та прокурора щодо фактів внесення чи невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, а також інших процесуальних дій;

- процесуального статусу учасників кримінального провадження (наприклад, в окремих випадках пропонується визначити статус особи, щодо якої внесено відомості до ЄРДР);

- розуміння поняття «джерело обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення» у розумінні ч. 1 ст. 214 КПК;

- додаткового встановлення підстав для відмови внесення відомостей до ЄРДР (наприклад, якщо заява не містить ознак кримінального правопорушення, а явно стосується сфери цивільно-правових відносин) тощо [7, с. 144].

Отже, існує ряд невирішених проблем, які стоять на заваді прийняттю об'єктивного рішення на початку досудового розслідування. Натомість, за умов елементарної перевірки джерел надходження інформації, вірогідність прийняття неправильних рішень знижується.

Список використаних джерел:

1. Опанасенко Н. О. Криміналістична характеристика та основні положення розслідування шахрайства, вчиненого організованими злочинними групами у сфері житлового будівництва : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Академія адвокатури України, Київ, 2018. 253 с.

2. Патюк С., Щербак І. Проблемні питання початку досудового розслідування в Україні. *Підприємство, господарство і право*. 2021. № 5. С. 241-246.

3. Письменний Д. П. Проблеми процесуальної регламентації початку досудового розслідування та шляхи їх вирішення. *Проблеми досудового розслідування в сучасних умовах: правові та організаційні аспекти*: міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 29 квіт. 2021 р.). Одеса : ОДУВС, 2021. С. 69.

4. Лобойко Л. М. Початок досудового провадження за новим КПК. Новели КПК України 2012 року: Збірник статей. Київ: Істина, 2012. С. 33-43.

5. Лобойко Л. М. Щодо підстав і моменту початку досудового розслідування. *Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 квіт. 2015 р.). Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. С. 108-110.

6. Песков В. Новий КПК очима практиків: перші підсумки застосування: URL: <http://ua.racurs.ua/343-novyy-kpk-ochyma-praktykiv-pershi-pidsumkyzastosuvannya> (дата звернення 19.04.2021 р.).

7. Симчук А. С. Сучасні напрями реформування початку досудового розслідування. *Актуальні проблеми досудового розслідування*: зб. тез доповідей IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1 лип. 2015 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 144-146.

Ульмер М. М.,

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник

Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Передумовою реалізації права касаційного оскарження є дотримання процесуальних строків, встановлених КАСУ чи призначених адміністративним судом для звернення до суду касаційної інстанції.

Для виконання завдань адміністративного судочинства суттєвим є не тільки встановлення процесуального порядку справляння правосуддя в адміністративних справах, але й створення оптимального часового режиму для його здійснення – тобто встановлення процесуальних строків. Адже є надзвичайно важливим, щоб адміністративне судочинство здійснювалося не тільки правильно, але й своєчасно.

Саме для досягнення цієї мети і встановлюються процесуальні строки. При цьому існування та чітке їх дотримання є не лише гарантією здійснення

учасниками процесу їх суб'єктивних процесуальних прав, а й запорукою ефективності здійснення судочинства [1, с. 85].

Автори підручника «Адміністративне право» З. Р. Кісіль та Р. В. Кісіль процесуальний строк визначають, як встановлений законом або судом проміжок часу, початок чи закінчення спливання якого або настання якого тягне юридичні наслідки та в межах якого вчиняються процесуальні дії [2].

В. Г. Перепелюк вважає, що процесуальний строк – це визначений нормативним актом відрізок часу, що обчислюється за встановленими правилами, протягом якого уповноважені особи вправі вчиняти процесуальні дії, виконати обов'язок, або момент часу, в який належить учинити процесуальну дію [3].

Аракелян М., досліджуючи питання процесуальних строків в адміністративному судочинстві, зазначає, що під строком у праві зазвичай розуміють визначений законом, договором юридичним актом період, встановлений для здійснення відповідних дій, реалізації прав або виконання зобов'язань, з настанням чи закінченням якого пов'язується певна дія або подія, що має юридичне значення. Строки зумовлюються юридичними фактами (діями або подіями), настання або перебіг яких викликає певні правові наслідки щодо виникнення, зміни або припинення правовідносин та захисту порушених прав [4].

М. О. Сорока вважає, що процесуальний строк в адміністративному судочинстві – це встановлений процесуальним законом та/або судом момент або проміжок часу, які мають неминуче настати і мають юридичне значення у зв'язку із вчиненням окремої процесуальної дії, розглядом і вирішенням справи адміністративної юрисдикції [5, с. 5].

З наведених позицій науковців у галузі адміністративного права та процесу ми бачимо, що процесуальні строки у більшості наведених визначень пов'язуються з проміжком часу, протягом якого повинні настати певні правові наслідки вчинення процесуальних дій.

В адміністративному судочинстві загальні положення щодо визначення поняття процесуальні строки містяться у КАСУ. Так, у ч. 1 ст. 101 КАСУ під процесуальними строками законодавець розуміє встановлені законом або судом строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії.

Особливості процесуальних строків в адміністративному судочинстві визначені положеннями Глави 8 «Строки» КАСУ, яка складається з п'яти статей, а саме зі ст. 99 по 103.

Зміст процесуальних строків в адміністративному судочинстві також розкривається в інших актах судової влади. Наприклад, ВАСУ в Інформаційному листі № 1909/12/13-12 від 27.08.2012 р. дає роз'яснення поняттю процесуальні строки, як встановлені законом або судом строки вчинення процесуальних дій [6].

Наприклад, на виконання листа Вищого адміністративного суду України № 196/11/13-11 від 09.02.2011 р. щодо виконання плану роботи на I півріччя 2011 року та надання інформації про практику застосування місцевими та

апеляційними адміністративними судами у другому півріччі 2010 року приписів статей 99-103, 186, частини третьої статті 189 Кодексу адміністративного судочинства України, Вінницький апеляційний адміністративний суд повідомляє наступне, що «Процесуальний строк в адміністративному судочинстві (один з найбільш ефективних процесуальних засобів забезпечення своєчасного розв'язання справ) – це проміжок часу, встановлений чинним процесуальним законодавством – Кодексом адміністративного судочинства України або суддею (судом), протягом якого повинна або може бути здійснена та чи інша процесуальна дія або закінчена певна частина провадження у справі [7].

Враховуючи вищевикладене, на нашу думку, під процесуальними строками в адміністративному судочинстві слід розуміти встановлений законом або судом період часу, протягом якого повинна бути зроблена певна процесуальна дія судом та іншими учасниками адміністративного процесу. Всі інші наукові підходи, в яких процесуальні строки пов'язуються з подіями чи діями, тощо не є обґрунтованими [8].

Ми вважаємо, що процесуальні строки касаційного провадження – це встановлений законом та адміністративним судом касаційної інстанції проміжок часу, протягом якого сторони та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та обов'язки, мають право на вчинення процесуальних дій.

Отже, касаційне провадження має певні види процесуальних строків, протягом яких вчиняються всі процесуальні дії під час відкриття провадження у справі, розгляду касаційної скарги та прийняття рішення, судом та особами, які беруть участь у справі.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процес: Навч. пос. /А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук, О. І. Угриновська та ін. За ред. Ю. В. Білоусова. К.: Прецедент, 2006. 293 с.
2. Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право: Навч. посіб. – 3-тє вид. К. Алерта; ЦУЛ, 2011. 696 с.
3. Перепелюк В. Г. Адміністративний процес. Загальна частина: Навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2003. 367 с.
4. Аракелян М. Процесуальні строки в адміністративному судочинстві: поняття і види. URL: <http://ua.convdocs.org/docs/index-101082.htmlpage=73>.
5. Сорока М. О. Процесуальні строки в адміністративному судочинстві. Автореф. дис. к.ю.н. 12.00.07. – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне прав. Ірпінь: Національний університет державної податкової служби. 2011. 21 с.
6. Інформаційний лист №1909/12/13-12 від 27.08.2012 р. // Вищий адміністративний суд України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1909760-12>.

7. Узагальнення Вінницького апеляційного адміністративного суду щодо застосування строків звернення до суду. URL: www.vaas.gov.ua/files/.../Uz_28_03_2011.

8. Ульмер М. М. Поняття процесуальних строків касаційного оскарження. *Теорія і практика правотворчої та правозастосовної діяльності у контексті сучасних реформаційних процесів*: матер. наук.-практич. конференції (Львів, 30 січня. 2014р.): тези доповіді. Львів, 2014. С. 67-69.

Ушканенко Е. О.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ СУДДЯМИ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

Питання розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди займають актуальну позицію у науковому світі, породжують проблемні питання в умовах сьогодення й потребують шляхів вирішення. Так, спираючись на окремі наукові дослідження, розглянемо ключові актуальні питання, які виникають під час розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди не лише з точки зору кримінально-правової характеристики, але й відображення криміналістично значущої інформації.

Низка питань щодо розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди є невивченою. Поза увагою науковців залишився комплексний аналіз криміналістичної характеристики цих кримінальних правопорушень, особливості спеціального суб'єкта – суддів при прийнятті пропозиції обіцянки або одержання неправомірної вигоди.

Аналіз наукових робіт в Україні дозволяє сформулювати уявлення про окремі аспекти розслідування корупційних кримінальних правопорушень (В.М. Трепак, О.В. Пчеліна, А.В. Шевчишен), а саме прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовими особами неправомірної вигоди (Ю.О. Андрейко, М.В. Борусовський, С.В. Олійник, Д.О. Шумейко), реалізації криміналістичного забезпечення за даних умов (О.М. Шрамко, В.В. Юсупов). Перелік монографічних, дисертаційних та інших наукових праць з окресленої проблематики засвідчує, що основи розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди залишаються не розробленими. Таким чином, незважаючи на численні наукові праці з питань юридичної відповідальності суддів, кримінальної відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення, зокрема прийняття пропозиції, обіцянки або

одержання неправомірної вигоди, а також реалізації криміналістичного забезпечення за даних умов, дослідження на рівні монографічних робіт проводилися фрагментарно та потребують подальшої розробки.

Розглядаючи теоретичні основи дослідження, варто приділити увагу і його методологічній складовій, вірне використання котрої є запорукою успішного наукового пошуку. Як зазначають Ю.М. Чорноус та В.В. Шмітько, системна наукова розробленість теоретико-методологічних засад дослідження розслідування корупційних кримінальних правопорушень може забезпечити не тільки отримання комплексних і об'єктивних даних про масштаби, структуру та різновиди корупційної злочинності в державі, а також сприяти посиленню в правозастосовній діяльності залучення ефективних заходів протидії цьому суспільно небезпечному явищу [1, с. 62].

Методологію тлумачать як учення про науковий метод пізнання або як систему наукових принципів, на яких ґрунтується дослідження та на підставі яких здійснюють вибір сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів дослідження. Методологія виконує такі функції: визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища; спрямовує, визначає шлях досягнення певної науково-дослідницької мети; забезпечує всебічність отримання інформації про досліджуваний процес чи явище; сприяє впровадженню нової інформації до фонду теорії науки; забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці; створює систему наукової інформації, яка ґрунтується на об'єктивних фактах, і логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання [2, с. 64].

Розділяємо точку зору, що важливою методологічною засадою пізнання розслідування корупційних кримінальних правопорушень є праксеологічний (від грецького *praxis* – дія) підхід, який являє собою філософську концепцію оптимізації діяльності. Предметом праксеології є загальні закономірності людської діяльності, що зумовлюють її ефективність [1, с. 67].

Екстраполюючи на визначення, вибір застосування комплексу методів дослідження розслідування корупційних кримінальних правопорушень, пов'язаних з одержанням неправомірної вигоди, слід констатувати, що за даних умов мають вплив не тільки здобутки сучасної науково-дослідницької діяльності як методичної основи, а так само рівносильно – через призму практичного досвіду вагомості отриманих результатів за наслідками розкриття та розслідування таких кримінальних правопорушень під час досудового розслідування, оперативно-розшукової діяльності щодо їх ефективного виявлення, попередження тощо [1, с. 67-68].

Однак, незважаючи на принципово важливі положення, сформульовані у працях вчених, проблемні аспекти, які виникають у слідчих (детективів, оперуповноважених та інших компетентних осіб) у процесі документування факту отримання чи надання неправомірної вигоди, розслідування даних подій, загалом не розглядались. Результат системного аналізу наукових праць та узагальненої слідчо-судової практики дав змогу дійти висновку, що в розслідуванні прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями

неправомірної вигоди, є проблемні аспекти: 1) суб'єктами таких злочинів, як правило, є освічені, високоінтелектуальні особи, тому, як наслідок, злочини такої категорії відрізняються кваліфікованими способами підготовки [3, с. 81]; 2) незацікавленість керівництва посадової особи, причетної до скоєння кримінального правопорушення, у виявленні злочинної діяльності свого колеги; 3) обізнаність суб'єктів про можливості, методи та засоби правоохоронних органів щодо розкриття злочинів та їхня висока юридична обізнаність [4, с. 78]; 4) наявність великого обсягу оперативних та владних повноважень, корумпованих зв'язків у суб'єкта кримінального правопорушення у сфері службової діяльності; 5) використання в процесі доказування недопустимих доказів, отриманих внаслідок порушення прав та свобод людини [5, с. 189] та ін.

Аналіз наукових робіт в Україні дозволяє сформулювати уявлення про основи розслідування корупційних кримінальних правопорушень, методику розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовими особами неправомірної вигоди, використання спеціальних знань при розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень, криміналістичне забезпечення розслідування корупційних кримінальних правопорушень, іноземний досвід щодо діяльності спеціалізованих антикорупційних інституцій. Незважаючи на численність наукових праць з питань юридичної відповідальності суддів, кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, зокрема прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди, а також щодо криміналістичних аспектів розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності в Україні, дисертаційні дослідження, присвячені формуванню основ розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди проводилися фрагментарно та потребують подальшого дослідження.

У процесі вивчення наукових праць та емпіричних матеріалів було виявлено проблемні питання, на які слід звернути увагу при розслідуванні прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди. Передусім мова йде про врахування потреб і проблем практики, зокрема це: проблеми доказування обставин кримінального правопорушення та подальшого судового розгляду кримінальних проваджень (на думку 66,1% слідчих НП, 82,1% детективів НАБУ та співробітників ДБР, 86,1% суддів), наявність системи розгалужених корупційних зв'язків у суб'єкта кримінального правопорушення (вказали 62,9%, 58,2%, 52,8% опитаних); складнощі організації розслідування кримінальних правопорушень (37,1%, 52,2%, 33,3% респондентів); недоліки криміналістичного забезпечення розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди (35,5%, 56,7%, 27,8% опитаних); складнощі в пошуку й опрацюванні наукової, навчально-методичної літератури з проблематики (46,8%, 49,3%, 38,9% респондентів); недоліки діяльності із запобігання вказаним кримінальним правопорушенням (29,0%, 43,3%, 50,0% опитаних відповідно).

Окреслені проблемні питання вимагають дослідницької уваги, що і буде реалізовано у нашому дослідженні. Важливо: визначити теоретико-правові засади розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання суддями неправомірної вигоди; виокремити обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні; сформувати криміналістичну характеристику кримінального правопорушення та надати практичні рекомендації щодо його розслідування із врахуванням міжнародних стандартів, кращого світового та європейського досвіду.

Список використаних джерел:

1. Чорноус Ю.М., Шмітько В.В. Теоретико-методологічні засади дослідження розслідування корупційних кримінальних правопорушень, пов'язаних з одержанням неправомірної вигоди. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 2 (26). С. 61-72.
2. Чорноус Ю.М. Методологічні засади криміналістичного забезпечення розслідування злочинів. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2017. № 1 (13). С. 63–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2017_1_8.
3. Слущка Т.А. Кримінальна відповідальність за перевищення влади та службових повноважень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2010. 232 с.
4. Бондаренко Д. А. Розслідування зловживань владою або службовим становищем та перевищень влади або службових повноважень (криміналістична характеристика та початковий етап розслідування): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2008. 237 с.
5. Лазарева Д.В. Окремі процесуальні аспекти розслідування злочинів, що вчиняються у сфері службової діяльності. *Jurnalul juridic national: teorie și practică Numărul*. 2018. № 6 (34). С. 188-191. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/195-198_2.pdf.

Федорчук Я. І.,

здобувач ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія
управління персоналом»
м. Київ, Україна

ЩОДО КРИМІНОЛОГІЧНОЇ МОДЕЛІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Оборонно-промисловий комплекс (далі – ОПК) не став винятком у процесі глобальної криміналізації економіки, що відбулася під час переходу від планово-адміністративної до ринкової її моделі, послаблення державного регулятивного впливу та посилення нігілістичних тенденцій управління. Це підтверджується як оцінками правоохоронців, так і моніторингом публікацій у засобах масової інформації та журналістських розслідувань. Водночас, глобалізація загалом

кримінологічно багатозначна. Як дуже складний та суперечливий соціальний процес, вона одночасно може бути і криміногенною, і антикриміногенною. Причому криміногенність глобалізації набагато перевищує її антикриміногенні можливості. І це положення є вихідним з її комплексної кримінологічної оцінки. Завдання полягає у виявленні тих особливостей глобалізації, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень в ОПК, з метою їх своєчасного прогнозування та мінімізації, та тих позитивних сторін її, які сприятимуть недопущенню чи запобіганню кримінальним відхиленням. У структурі цих особливостей значне місце посідають проблеми розширення ринків фінансових спекуляцій, втрати суверенітету національними урядами та інші.

У цьому контексті, відмітимо, що фінансові потрясіння в умовах глобалізації провокують економічні, соціальні та політичні кризи, останні детермінують нові серйозні погіршення криміногенної обстановки. У свою чергу, суттєве обмеження влади, можливостей національних урядів та перетворення їх на прислужників глобального бізнесу призводять до хаосу та безмежної, безконтрольної злочинності. Рада національної безпеки європейської спільноти вважає, що глобалізація кидає виклик управлінським можливостям національних урядів. Це проявляється у потоках інформації, технологій, а також у поширенні зброї й фіктивних фінансових угод. Проведений науково-практичний пошук засвідчує, що нині статистична звітність не оперує уніфікованим критерієм у досліджуваній сфері [1; 2]. Не сприяє формуванню кримінологічного погляду й той факт, що не всі державні органи оприлюднюють статистику щодо кримінальних правопорушень, вчинених службовцями, які працюють (проходять службу) в тій чи іншій галузі оборонної промисловості. За таких обставин цілком закономірно, що на сьогодні в науках кримінально-правового циклу відсутні визначення таких понять як «злочинність в ОПК», «запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються в ОПК» тощо, й відповідно ними не оперують на практиці.

Злочинність в ОПК – це специфічний вид криміногенної дійсності в органах державного управління, підприємствах, установах і організаціях промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і сил оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надають послуги військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іншими державами, що відображає кримінально-протиправні явища, тенденції і чинники, на стику економічної, політичної та організованої злочинності, переважно за рахунок тривалого функціонування корупційних схем, стійкість яких забезпечується прикриттям владними структурами та їх посадовими особами, що унеможливує чи ускладнює або може унеможливити чи ускладнити реалізацію задекларованих стратегічних завдань держави («Про Стратегію національної безпеки України» [3], «Про Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України» [4], «Про Стратегію Економічної безпеки України» [5], «Про Стратегію

боротьби з організованою злочинністю» [6], «Про Національну стратегію у сфері прав людини» [7] тощо).

Зважаючи на вищевикладене, доцільно зробити висновок про те, що мета реформування ОПК України може бути досягнута шляхом реалізації наступних цілей: 1) системне та раціональне реформування; 2) запровадження ефективних механізмів взаємодії між замовниками та підприємствами ОПК; 3) підтримка технічного та технологічного розвитку; 4) інтеграція в світовий ринок озброєння та військової техніки; 5) підвищення інвестиційної привабливості та покращення фінансового стану підприємств; 6) формування кримінологічної безпеки в ОПК, шляхом упровадження розроблених автором загальносоціальних та спеціально-кримінологічних заходів запобігання кримінальним правопорушенням.

Для досягнення означених цілей, спираючись на доктринальні положення кримінологічної науки, а також використовуючи функціональний підхід й відповідну структурно-логічну схему, як кінцевий продукт цього дисертаційного дослідження, нами вбачається формування цілісної кримінологічної моделі запобігання злочинності в ОПК, структура якої складається з таких елементів: 1) нормативно-правове регулювання (поточний стан та перспективи розвитку); кримінально-правова характеристика кримінальних правопорушень, що вчиняються в ОПК (аналіз, класифікація тощо); 2) кількісно-якісні показники злочинності (стан, структура, динаміка); 3) причини та умови вчинення кримінальних правопорушень (детермінанти); 4) характеристика особи-злочинця (організованих груп); 5) суб'єкти запобігання кримінальним правопорушенням (система, класифікація, компетенція); 6) заходи запобігання кримінальним правопорушенням (у тому числі виявлення таких діянь, протидія їм та взаємодія суб'єктів запобігання).

Список використаних джерел:

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>
2. Кримінальна ситуація в Україні в умовах війни: основні тенденції. 2022 рік : монографія / авт. кол.: М. Г. Вербенський, О. Г. Кулик, І. В. Наумова та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 388 с.
3. Про Стратегію національної безпеки України. Рішення Ради національної безпеки і оборони від 14 верес. 2020 р. Указ Президента № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-20#Text>
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 червня 2021 року «Про Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України»: Указ Президента України від 20 серп. 2021 р. № 372/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372/2021#Text>
5. Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серп. 2021 р. Указ Президента № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>

6. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 верес. 2020 р. № 1126-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>

7. Про Національну стратегію у сфері прав людини: Указ Президента України від 24 берез. 2021 р. № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021/print>

Франтовський Є. М.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Науково-дослідного інституту публічного права

м. Київ, Україна

ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ В США

Аналізуючи зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення організації та функціонування органів правопорядку доречно звернутися й до досвіду країн англо-американської правової сім'ї, адже на сьогодні тенденції українського державотворення та правотворення характеризуються відповідним синтезом ознак даних правових сімей. Таким чином, слід сконцентрувати увагу на аналізі адміністративно-правового забезпечення організації та функціонування органів правопорядку у США та Великій Британії.

Органи правопорядку США характеризуються децентралізацією та федералізмом. Відтак, органи правопорядку, аналогічно до ФРН, функціонують на певних рівнях серед яких можна виокремити федеральний, рівень штату, окружний і муніципальний (місцевий, локальний). Варто встановити, що федеральний рівень органів правопорядку є найширшим за критерієм суб'єктів, котрі відносяться до нього. Федеральний рівень характеризується тим, що відповідні органи правопорядку перебувають під контролем міністерств чи департаментів. Відтак, серед органів правопорядку у складі Міністерства юстиції США можна виокремити: Федеральне бюро розслідувань (основне повноваження якого полягає у розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, серед яких можна виокремити державну зраду, шпигунство, тероризм, підривну діяльність, тощо. Окрім того, особливі завдання ФБР США пов'язані з тим, що зазначений орган є органом внутрішньої розвідки й одночасно федеральною правоохоронною структурою США. При цьому, на ФБР США покладене здійснення: 1) захисту США від терористичних атак, іноземних розвідувальних операцій і шпionaжу, кібер нападів та злочинів у сфері високих технологій; 2) захисту громадянських прав; 3) боротьби з корупцією на всіх рівнях, міжнаціональними та національними злочинними організаціями і

підприємствами, головними «біло комірцевими» злочинами (наприклад, махінації посадовців із державними коштами), найбільш тяжкими злочинами; 4) підтримки федеральних штатів, місцевих та міжнародних партнерів [1, с. 17]), Службу маршалів США (основне завдання полягає у забезпеченні безпеки суддів, присяжних, арештованих. Також дана інституція уповноважена контролювати арештовану власність і грошові кошти згідно з федеральними законами тощо). Також під контролем Міністерства юстиції США функціонує Служба імміграції та натуралізації, Управління боротьби з наркотиками, Відділ боротьби з організованою злочинністю. У складі Міністерства фінансів діє: митна служба, Федеральна податкова служба Сполучених Штатів, Бюро з контролю за алкоголем, тютюном та вогнепальною зброєю, Секретна служба. Таким чином, можемо встановити, що федеральний рівень діяльності органів правопорядку у США характеризується тим, що відповідні інституції діють під чітким контролем суб'єктів виконавчої влади, а відтак і під контролем Президента США. Щодо рівня штату, то встановимо, що у США діють 23 поліцейські організації. Вони мають ті ж повноваження, що і муніципальна поліція, але діють в межах одного штату. Окружний рівень діяльності органів правопорядку у США характеризується наявністю агенцій, котрі очолюють виборні посадові особи, а саме шерифи. Основні функції даних агенцій зводяться до правоохоронної, виправної та судової функцій у цивільних справах. Найчисельнішою поліцейською структурою у межах правоохоронних органів США є муніципальна поліція, котра діє як на території міста, так і у сільській місцевості. Варто зазначити, що у літературі можна зустріти підходи відповідно до яких поліцейські органи США пропонують умовно згрупувати так: федеральні поліцейські органи; поліцейські органи штатів; поліцейські органи у графствах; поліцейські органи міст і селищ міського типу; поліцейські органи корпорацій і фірм (приватна поліція) [2]. Варто зазначити, що даний підхід має право на існування, разом із тим, відкритим залишається питання доцільності віднесення до органів правопорядку держави, зокрема до поліцейської системи, так званої приватної поліції, котра діє та функціонує на «приватних засадах» та підпорядковується волі своїх засновників, а не певним державним інституціям. Окрім того, при аналізі правоохоронної системи США слід звернути увагу на Федеральну атторнейську службу, котра складається, із Генерального атторнея (як правило ним є Міністр юстиції США), його помічників та окружних атторнеїв. Останні мають повноваження щодо порушення кримінального провадження, його закриття, проведення контррозвідки та політичних розшуків. У контексті запозичення досвіду США до України слід звернути увагу на особливий систему, котра була впроваджена у США, а саме системі Compstat. Відзначимо, що історично склалося, що при оцінці роботи поліцейських підрозділів у США увага зверталася передусім на чотири показники:

- зниження рівня злочинності;
- кількість арештів та затримань;
- рівень розкриття (співвідношення між зафіксованими та розкритими злочинами);

- час реагування на виклики [3, с. 2].

У свою чергу вище зазначена нами система покликана забезпечити автоматичне визначення рівня ефективності діяльності поліцейських інституцій. В. Уолш визначає Compstat як цілеспрямований стратегічний управлінський процес, що використовує комп'ютерні технології, оперативну стратегію і управлінську підзвітність з метою формування підходу до забезпечення поліцейським департаментом послуг у сфері контролю злочинності [4, с. 347].

Таким чином, можемо встановити, що правоохоронна система у США відзначається розгалуженістю, структурованістю та належним чином нормативною врегульованістю, що відзначимо, позитивно впливає на реалізацію повноважень аналізованими вище інституціями.

Список використаних джерел:

1. Кравцова Т., Кравцов О. Історія створення і функціонування Федерального бюро розслідувань США. *Право і безпека*. 2010. № 4. С. 15–19
2. The police. Structure and organization. URL: <https://www.justlanded.com/english/United-States/Articles/Culture/The-police>
3. Sparrow, Malcolm K. Measuring Performance in a Modern Police Organization. *New Perspectives in Policing Bulletin*. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, 2015. 40 p.
4. Walsh, William F. Compstat: An Analysis of an Emerging Managerial Paradigm. *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*. – 2001. Volume:24. Issue3. pp. 347–362.

Хміль Д. І.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна

ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ОБМЕЖЕНЬ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану адміністративно-правові обмеження прав і свобод людини та громадянина стають необхідним інструментом забезпечення національної безпеки, громадського порядку та ефективного функціонування держави. Такі обмеження спрямовані на захист базових інтересів суспільства і держави, попередження та ліквідацію загроз, які виникають в умовах надзвичайних ситуацій.

Однак, введення таких обмежень вимагає дотримання певних принципів, які забезпечують баланс між необхідністю державного контролю і захистом прав людини та визначають рамки і межі, в яких такі обмеження можуть здійснюватися, гарантуючи, що вони є законними, справедливими і пропорційними.

В.Г. Чорна визначає принципи адміністративно-правових обмежень як основоположні ідеї, що визначають підстави, порядок застосування адміністративно-правового обмеження з метою захисту прав і свобод суб'єктів адміністративного права від посягань з боку адресата шляхом звуження меж поведінки таких суб'єктів. Необхідність формування принципів адміністративно-правових обмежень полягає ще й у тому, що вони самим своїм існуванням здатні стримувати державу від невиправданого чи неправомірного втручання у права людини, формувати дійсно правові підходи щодо цього [1, с. 60, 61].

Т.І. Шинкар, досліджуючи адміністративно-правові засади обмеження права на інформацію, виділяє такі їх концептуальні засади як доречність, необхідність, пропорційність, реальність та законність [2].

Загальновідомо, що принципи певного правового інституту (в нашому випадку інституту адміністративно-правових обмежень) мають відповідати загальноправовим принципам та принципам відповідних галузей права. До загальноправових принципів зазвичай відносять принципи верховенства права, рівності та гуманізму, якими просякнута вся правова система України.

Принцип верховенства права передбачає, що Конституція України має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти повинні прийматися на основі Конституції України та відповідати їй. Конституція України встановлює, що обмеження можуть застосовуватися лише на підставі закону та з метою забезпечення національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, запобігання заворушенням чи злочинам, охорони здоров'я населення, захисту репутації або прав інших людей, запобігання розголошенню конфіденційної інформації, а також для підтримання авторитету та неупередженості правосуддя. Принцип верховенства права також передбачає, що норми, які визначають підстави та порядок застосування адміністративно-правових обмежень, повинні бути зрозумілими, чіткими, ясними та несуперечливими.

Принцип рівності передбачає, що адміністративно-правові обмеження повинні застосовуватися без упереджень, тобто не допускаючи привілеїв або дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мови чи інших ознак. Правова система зобов'язана забезпечувати однакове ставлення до всіх членів певної групи. Принцип рівності вимагає, щоб в аналогічних ситуаціях діяло однакове ставлення, а в різних ситуаціях – відповідно різне. Цей принцип забороняє дискримінацію, яка суперечить рівності.

Принцип гуманізму визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність як найвищу цінність. Гуманізм – це система поглядів, яка визнає важливість людини як особистості, її право на свободу, щастя і рівність. Ця система базується на повазі до принципів справедливості та милосердя, які визначають норми відносин між людьми, і спрямована на створення умов для вільного розвитку творчих здібностей і потенціалу людини.

Дотримання даних принципів може забезпечити збалансований підхід до обмеження прав і свобод громадян в умовах воєнного стану, захищаючи інтереси держави та суспільства, не порушуючи при цьому основних прав людини.

Список використаних джерел:

1. Чорна В.Г. Адміністративно-правові обмеження в парадигмі права: монографія. К.: Науково-дослідний інститут публічного права. 2018. 399 с.
2. Шинкар Т.І. Адміністративно-правові засади регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки. Дис. доктора юрид. наук. 12.00.07. Львівський ДУВС. Львів. 2023. 510 с.

*Хортюк Н. В.,
аспірантка Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Вінниця, Україна*

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПІСЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ЗІ СЛУЖБИ

Одним із важливих питань для військовослужбовців, службова кар'єра яких підходить до завершення, є: за рахунок чого я буду продовжувати жити та забезпечувати свою родину? Саме тому, в системі соціальних гарантій військовослужбовців існують гарантії, які спрямовані на забезпечення гідного життя військовослужбовців після звільнення зі служби. Так, при звільненні з військової служби військовослужбовці мають право на отримання певних грошових виплат, які є частиною грошового забезпечення останніх. Такі грошові виплати звільненим з військової служби військовослужбовцям складаються з наступного: а) грошового забезпечення; б) грошової компенсації за неотримане речове майно; в) одноразової грошової допомоги (для мобілізованих); г) грошової компенсації за невикористані відпустки; д) «грошову допомогу на оздоровлення та державну допомогу сім'ям з дітьми»; е) матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань [1].

Варто акцентувати увагу на тому, що «військовослужбовцям при звільненні з військової служби за службовою невідповідністю, у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем чи у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, у зв'язку з набранням законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, одноразова грошова допомога передбачена цим пунктом, не виплачується» (ст. 12) [1]. А отже, ця група гарантій має виключення, а отже не є універсальною.

До цієї групи соціальних гарантій пропонуємо віднести також соціальні гарантії військовослужбовців щодо пенсійного забезпечення. Адже пенсійне

забезпечення, як зазначають вітчизняні вчені «це сукупність правових та економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення громадян у разі втрати ними основних джерел доходів через старість, інвалідність та в інших випадках, визначених законодавством» [2, с. 70]. Згідно із статтею 256 Кодексу законів про працю України [3] «працівники та члени їх сімей мають право на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності, у зв'язку із втратою годувальника, а також за вислугу років». Отже, спеціальними умовами виникнення права на пенсію у військовослужбовців є: звільнення зі служби; досягнення певного віку (45 років); страховий стаж; вислуга років.

Пенсійне забезпечення військовослужбовців, окрім інших законодавчих актів, регулюється Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [4]. Так, відповідно до ст. 2 Закону [4] «військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, які мають право на пенсійне забезпечення, пенсії відповідно до цього Закону призначаються і виплачуються після звільнення їх зі служби».

Залежно від категорії військовослужбовців, вислуги років, наявного страхового стажу, а також у інших, визначених законом обставинах, диференціюється розмір пенсійного забезпечення таких осіб. Але, відповідно до частини 2 статті 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [4] «максимальний розмір пенсії, не повинен перевищувати 70 процентів відповідних сум грошового забезпечення», передбаченого статтею 43 зазначеного Закону.

Таким чином, проведене наукове дослідження дає змогу констатувати, що сутність соціальних гарантій військовослужбовців щодо їх пенсійного забезпечення полягає в наступному: а) виплаті військовослужбовцям пенсії, розмір яких, як правило, є більш аніж у інших категорій працівників; б) спрямовані на збереження нормального фінансового стану військових після завершення кар'єри; в) пенсійне забезпечення враховує тривалість та характер служби військовослужбовців. Окремі категорії військовослужбовців (наприклад, учасники бойових дій) можуть мати підвищені пенсійні ставки; г) спрямоване не тільки на підтримку самих військовослужбовців, а й членів їх сімей.

Список використаних джерел:

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-ХІІ. Голос України від 10.01.1992.
2. Жайворонок І. Р. Державне регулювання системи пенсійного забезпечення: дис. ...канд. екон. наук: 08.00.03. Львів, 2021. 234 с.
3. Кодекс законів про працю України: Кодекс; Закон від 10.12.1971 № 322-VIII. Відомості Верховної ради УРСР від 17.12.1971 /Дод. До № 50/.
4. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 04.09.1992 № 2262-ХІІ. Голос України від 08.05.1992.

Цигульський С. М.,

*кандидат історичних наук, провідний фахівець відділення
забезпечення якості освітньої діяльності*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Дніпро, Україна*

СУДОВИЙ ПРЕЦЕДЕНТ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Судовий прецедент вважається одним з найдавніших джерел права, що з'явилося і поширилося у країнах англо-саксонської правової сім'ї (яка має казуїстичний характер). Українська правова традиція тяжіє у свою чергу до романо-германської правової сім'ї, де головними джерелами права є нормативно-правові акти і роль практики судових інстанцій не настільки значна. Але, усе одно, у романо-германській правовій сім'ї практика судів вищої інстанції може слугувати своєрідним орієнтиром для судів нижчої інстанції та виступати джерелом права [2, с. 180]. Під судовим прецедентом Г. Демченко розуміє акт діяльності суду, який слугує прикладом або зразком на майбутнє. Відповідно, судовим прецедентом дослідник вважає не лише вирок або рішення суду, а також і постанови та ухвали судових інстанцій, інші дії суду загалом, які вчиняються під час судового процесу. П. Гук зазначає, що судовим прецедентом варто вважати рішення вищого судового органу, яке обов'язково було опубліковане у офіційних збірниках [5, с. 27].

У свою чергу О. Кузембаєв зазначає, що загальне уявлення щодо судового прецеденту зводиться до того, що суд, розглядаючи справу, виносить вирок або рішення, яке стає обов'язковим для судів тієї ж інстанції або нижчої інстанції при вирішенні аналогічних справ. Відповідно, такий судовий документ є імперативним актом для учасників конкретної судової справи, але водночас він є окремим випадком застосування права і він створює відповідну загальну норму, себто стає прецедентом [3, с. 164].

О. Скакун використовує термін правовий прецедент і позначає його як правотворчий акт, що за умов відсутності нормативно-правової регламентації приймається судом або адміністративним органом у разі вирішення конкретної юридичної справи та який містить у своїх приписах казуальну норму права, якій надається загальнообов'язкове значення при вирішенні схожих справ у майбутньому. Подібно такому твердженню П. Андрушко зауважує, що судовий прецедент як джерело кримінального права є рішенням суду в кримінальній справі щодо певного процесуального питання, в якому сформульовано правило, що є загальнообов'язковим для застосування судами того самого рівня інстанції, або нижчої інстанції під час вирішення побідних процесуальних питань під час процесу розгляду кримінальних справ. П. Андрушко також вказує, що судовий прецедент як джерело кримінального права має рекомендаційний або обов'язковий характер і його головною метою є заповнення прогалів у

законодавстві про кримінальну відповідальність, які склалися у системі відповідного законодавства [1, с. 266–268].

Н. Орловська вважає, що судовий прецедент можна розглядати як джерело кримінального права можна, як і Кримінальний кодекс та інші джерела. Погоджуємося із дослідницею, яка вважає, що позиція, за якою судовий прецедент не може бути джерелом кримінального права, оскільки суд не є правотворчим органом, а рішення вищих судових інстанцій виступають лише орієнтиром для правильного розуміння й застосування норм права, потребує уточнення і не відповідає дійсності. Серед джерел кримінального права дослідниця виділяє рішення Конституційного суду України, Верховного суду, ЄСПЛ [6, с. 256, 261].

Загалом, судовий прецедент як джерело кримінального права в системі джерел кримінального права відіграє важливу роль, оскільки саме судовий прецедент є інструментом забезпечення однакового застосування норм кримінального закону і вирішення юридичних колізій. Він допомагає заповнювати прогалини в кримінальному праві. Існують непоодинокі випадки, коли для розкриття оціночної ознаки складу кримінального правопорушення значення мають судові прецеденти щодо застосування норм інших статей кримінального закону або галузі права [4, с. 127–128].

Отже, не дивлячись на те, що судовий прецедент може носити як рекомендаційний, так і обов'язковий характер він не відіграє такого значення і ролі, як у англо-саксонській правовій сім'ї, його варто вважати повноцінним джерелом кримінального права. Серед таких джерел можна розглядати рішення Конституційного суду України, Верховного суду України та ЄСПЛ.

Список використаних джерел:

1. Андрушко П. П., Васюк М.М. Судовий прецедент як одне з джерел кримінального права. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Право*. 2014. Вип. 197(3). С. 264-269.
2. Завидняк В. Судовий прецедент як джерело права в кримінальному процесуальному законодавстві України. *Jurnalul Juridic național: Teorie și Practică*. 2022. №1. С. 179–182.
3. Кузембаєв О. С. Судовий прецедент у кримінальному праві. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр.* Одеса: Юрид. літ-ра, 2007. Вип. 32. С. 164-166.
4. Максимович Р. Л. Значення судового прецеденту для розвитку кримінального законодавства. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2022. № 3(99). С. 120–130. <https://doi.org/10.33766/2524-0323.99.120-130>
5. Марченко А.А. Поняття судового прецеденту та його місце у правовій системі України. *Науково-аналітичний журнал «Митна справа»*. 2013. № 5. Ч. 2. Кн. 1. С. 26–32.
6. Орловська Н. А. Судовий прецедент як джерело кримінального права України. *Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія"*: зб. наук. Праць. Одеса, 2014. Т. 14. С. 254–262.

Широка К. Ю.,
суддя Вищого антикорупційного суду
м. Київ, Україна

ЩОДО ПРАВА ЗАСТАВОДАВЦЯ ЗВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАЯВОЮ ПРО ЗМІНУ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ

У відповідності до ч. 1 ст. 201 КПК України підозрюваний, обвинувачений, до якого застосовано запобіжний захід, його захисник, має право подати до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, клопотання про зміну запобіжного заходу, в тому числі про скасування чи зміну додаткових обов'язків, передбачених частиною п'ятою статті 194 цього Кодексу та покладених на нього слідчим суддею, судом способу їх виконання [1]. При цьому, в контексті запобіжного заходу у вигляді застави заставодавець обмежений у можливості ініціювати питання про повернення, зміну чи скасування запобіжного заходу у вигляді застави. Особливо актуальною є проблема, яка полягає у неможливості відмови від взятих на себе обов'язків у разі, якщо заставодавець не може забезпечити участь підозрюваного, обвинуваченого у досудовому розслідуванні чи судовому розгляді.

КПК України в редакції від 29.12.1996 року наділяв заставодавця правом відмовитися від узятих на себе зобов'язань. Так, відповідно до ч. 8 ст. 154-1 КПК України в редакції 1996 року заставодавець може відмовитися від узятих на себе зобов'язань до виникнення підстав для звернення застави в дохід держави. У цьому випадку він забезпечує явку підозрюваного, обвинуваченого, підсудного до органу дізнання, досудового слідства, прокурора або суду для заміни йому запобіжного заходу на інший. Застава повертається лише після обрання нового запобіжного заходу [2]. В чинному КПК України такого права не визначено, що породжує складнощі у реалізації обов'язків заставодавця та призводить до того, що заставодавець позбавлений можливості реагувати на правову поведінку підозрюваного, обвинуваченого. На нашу думку, існує необхідність у наданні заставодавцю можливості реагувати на неналежну поведінку підозрюваного, обвинуваченого.

Необхідність надання заставодавцю права ініціювати питання про зміну запобіжного заходу у вигляді застави обумовлена тим, що в правозастосовній практиці існують ситуації, коли заставодавець розуміє, що через об'єктивні причини він більше не в змозі забезпечити виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків та запобігти спробам підозрюваного чи обвинуваченого переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду, забезпечувати його явку до органу досудового розслідування, суду тощо. З цього моменту у заставодавця виникають ризики щодо можливості втрати свого майна. З метою захисту майнових прав заставодавця, на нашу думку, доцільно передбачити можливість ініціювати зазначені питання. Опитані слідчі судді підтримали таку пропозицію

та вважають за доцільне визначити таке право на законодавчому рівні (77 %), адвокати також підтримали таку ідею (88%).

Важливим аспектом в цьому питанні є момент, коли заставодавець звернувся з таким зверненням. Безумовно, таке звернення має сенс лише в тому випадку, якщо підозрюваний, обвинувачений не перебуває в розшуку, відсутні підстави для зміни запобіжного заходу чи звернення застави в дохід держави. При цьому, доцільно передбачити право заставодавця звернутися до слідчого, прокурора, адже саме вони мають право ініціювати вирішення питання про зміну запобіжного заходу. У разі наявності у заставодавця підстав він повинен звернутися із заявою, викладеною в довільній формі, в якій необхідно зазначити причини, відповідно до яких заставодавець не може виконувати покладені на нього обов'язки, що є підставою для слідчого, прокурора для складання клопотання про зміну запобіжного заходу. У разі необхідності заставодавець може долучити до вказаної заяви підтверджуючі документи. В такому випадку слідчий чи прокурор зобов'язані, на нашу думку, невідкладно, але не пізніше 24 годин звернутися до слідчого судді з клопотанням про зміну запобіжного заходу. Невідкладність звернення з таким клопотанням обумовлена тим, що у заставодавця наявні відомості, які свідчать про існування ризиків чи того, що підозрюваний має намір переховуватись від органів досудового розслідування чи суду. При цьому, на нашу думку, в такому випадку необхідно передбачити обов'язкову участь заставодавця в розгляді клопотання про зміну запобіжного заходу. Його участь необхідна для підтвердження зазначеної у заяві інформації. При цьому, в судовому засіданні також може вирішуватись одночасно і питання про повернення майна заставодавцю. Також, слід зазначити, що необхідно передбачити механізм по запобіганню зловживанню з боку заставодавця, який буде полягати в тому, що щоразу, коли заставодавцю потрібні будуть кошти, він може звернутися до слідчого, прокурора з такою заявою. Додатковим механізмом по запобіганню зловживання з боку заставодавця, на нашу думку, буде умова, забезпечити явку підозрюваного, обвинуваченого до органу досудового розслідування, суду під час розгляду клопотання про зміну запобіжного заходу, а також, що за результатами розгляду клопотання про зміну запобіжного заходу у вигляді застави у зв'язку зі зверненням заставодавцем про неможливість виконання обов'язків, може бути обрано більш тяжкий запобіжний захід. На нашу думку, саме такий механізм забезпечить між заставодавцем та підозрюваним, обвинуваченим таку взаємну поруку, за якої вони зможуть виконувати свої права та обов'язки, і обоє бути зацікавленими у забезпеченні належної процесуальної поведінки один одного.

Таким чином, до прав заставодавця слід віднести можливість звернення із заявою про зміну запобіжного заходу у вигляді застави до настання негативних наслідків для кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями) № 4651-VI від 13.04.2012 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Кримінально-процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями) № 1002-05 від 28.12.1960 р. Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-05/ed19961229#Text>.

Юрко В. В.,

*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ БУДІВЕЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Слід наголосити, що в Концепції публічного управління у сфері містобудівної діяльності на 2019-2030 роки [1], проект якої було оприлюднено в 2019 році (однак Кабінет Міністрів України він так і не був схваленим), зазначено, що «зміни до законодавства у сфері містобудівної діяльності, що вносилися протягом останніх років, були спрямовані на вирішення окремих проблем будівельної та суміжних галузей, не мали комплексного характеру і стратегічного плану реалізації» [1].

Дійсно, на думку фахівців чинне законодавство у сфері містобудівної діяльності України є розгалуженим та мало ефективним. В Україні існує понад 40 законів, які регулюють виключно будівництво, містобудування та міське планування. Сюди приєднуються державні норми ДБН, які через надзвичайну кількість положень спричиняють бюрократію та значні адміністративні перешкоди, а також інші закони, наприклад, Закон про землю, що діаметрально протилежні положенням містобудування. Більш, ніж у будь-якій іншій сфері, ця суперечлива та адміністративно неконтрольована ситуація насамперед відкриває двері корупції. Центральне значення мають Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 2011 року та Закон України «Про основи містобудування» від 1992 року (в кожний протягом років вносилися зміни) [2].

Тому останнє десятиліття характеризується процесом модернізації чинного містобудівного законодавства, який відзначається двома напрямками: перший – прийняття нових нормативно-правових актів, другий – розроблення єдиного кодифікованого та уніфікованого акту – Будівельного кодексу.

Так, представники першого підходу у 2021 році представили під номером 5655 «Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери містобудівної діяльності» [3], який мав на меті упорядкувати цю сферу, проте спричинив чи не найгучнішу суспільну дискусію останніх років. Його не сприйняли багато груп – від громадських організацій, активістів й асоціацій місцевих громад до представників професійних асоціацій. Дуже різні спільноти наголошували, що закон усуватиме їх від участі в

містобудівельному процесі; що запропоновані механізми автоматичної регуляції шкодитимуть галузі; що пропоновані законом правила гри пролобійовані забудовниками. Після експертизи законопроекту №5655 Єврокомісія у звіті [4] також рекомендувала Україні утриматися від його впровадження [5].

На думку представників другого підходу, через сучасні різнопланові проблеми в систематиці українського законодавства реформування лише окремих галузей не може бути доцільним. Кожна реформа окремих сфер призводить до протиріч з іншими законодавчими положеннями. Тому пропонується повна реорганізація правової бази та скасування Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 2011 року, Закону України «Про основи містобудування» від 1992 року, Закону «Про землеустрій» від 2003 року, Земельного кодексу від 2001 року та низки інших законів. Скасовані закони замінить новий Будівельний кодекс України, який в багатьох аспектах буде спиратися на зразок Будівельного кодексу Німеччини. Оскільки норми окремих існуючих законів повинні залишитися без змін, адаптація цих окремих законів до звичної систематики законодавства регулюватиметься в другій частині Будівельного кодексу України. Відтак у цій частині повинні бути вирішені питання протиріч між різними системами кадастрів, правового застосування будівельних норм та ін. [2].

Ми підтримуємо представників другого підходу, адже прийняття Будівельного кодексу в Україні, замість окремого законодавства, має кілька важливих переваг та обґрунтувань. Він об'єднає всі нормативні акти та законодавчі положення, що стосуються містобудівної діяльності, в один єдиний документ. Це спростить доступ до інформації, зробить законодавство більш зрозумілим і зручним у використанні як для фахівців, так і для громадян. Єдиний кодекс дозволить уникнути суперечностей та дублювання норм, що часто зустрічаються в окремих законодавчих актах, що забезпечить узгодженість між різними аспектами містобудівної діяльності та нормативно-правовими актами. Комплексний підхід до регулювання містобудівної діяльності дозволить більш ефективно управляти процесами планування, забудови та розвитку територій. Це своєю чергою сприятиме підвищенню якості забудови та розвитку міської інфраструктури. Також єдиний кодекс забезпечить прозорість правил та процедур, що сприятиме зниженню рівня корупції та підвищенню рівня підзвітності органів влади. Будівельний кодекс дозволить краще враховувати інтереси громадян та громадськості при плануванні та забудові територій, забезпечуючи можливості для участі населення у прийнятті рішень. Комплексний кодекс сприятиме кращій інтеграції українського законодавства зі світовими стандартами та практиками в сфері планування містобудування. А головне, зрозуміле та прозоре законодавство у сфері містобудування зробить Україну більш привабливою для інвесторів, сприятиме залученню іноземних та вітчизняних інвестицій у розвиток інфраструктури населених пунктів.

Таким чином, прийняття Будівельного кодексу в Україні є необхідним кроком для підвищення ефективності, прозорості та якості регулювання

містобудівної діяльності, що сприятиме сталому розвитку територій населених пунктів та підвищенню якості життя громадян.

Список використаних джерел:

1. Концепція публічного управління у сфері містобудівної діяльності: проєкт, 2019. URL: <https://city2030.org.ua/sites/default/files/documents/Kontsepsiya.pdf>
2. Сильні міста – сильна Україна. Біла книга: Пропозиції щодо законодавчого та адміністративно-правового реформування сфери міського розвитку в Україні. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2017. URL: https://city2030.org.ua/sites/default/files/documents/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%B0%20%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0_2.pdf
3. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери містобудівної діяльності №5655 від 11.06.2021 р. Верховна Рада України офіційний сайт. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72212
4. Commission Staff Working Document Ukraine 2023. Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, 2023. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf
5. Ганна Бондар: «Міська влада, мешканці, фахівці й держава - усі воюють між собою за міський простір». Українські Новини, 2022. URL: https://lb.ua/society/2022/07/01/621147_ganna_bondar_miska_vlada.html

Яловий О. О.,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Вінниця, Україна*

**ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПРАВОВИХ ЗАСАД ФУНКЦІОНУВАННЯ
АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ**

Адвокатура є однією з найбільш важливих складових правової системи будь-якої країни. Україна не є винятком, де адвокатура займає важливе місце у забезпеченні захисту прав та інтересів громадян та підприємств.

Правові засади функціонування адвокатури в Україні мають велике значення для забезпечення розвитку правової держави, забезпечення справедливості та забезпечення прав людини. Адвокати виконують важливу роль у захисті прав та інтересів своїх клієнтів, а також у зміцненні правової культури суспільства.

Правовий статус адвокатів в Україні визначається законодавством та забезпечує їхні права та обов'язки як професіоналів з права. Адвокати мають право на конституційний захист та незалежність у виконанні своїх професійних обов'язків. Водночас, вони зобов'язані діяти відповідно до закону, додержуватися етичних стандартів та забезпечувати захист прав та інтересів своїх клієнтів [1]

Одним з важливих аспектів правових засад функціонування адвокатури в Україні є забезпечення доступу до правосуддя та захисту прав людини. Адвокати мають право на вільний доступ до своїх клієнтів та на виконання своїх професійних обов'язків у будь-який час, в тому числі й у ситуаціях, коли це пов'язано зі збереженням життя, здоров'я або свободи людини [1]

Стаття "Принцип пріоритету інтересів клієнта в системі етичних засад адвокатської діяльності" авторства А. М. Бірюкової присвячена вивченню принципу пріоритету інтересів клієнта, який є однією з основних етичних засад адвокатської діяльності. У статті автор досліджує історію розвитку цього принципу, його роль у взаємодії адвоката з клієнтом та відносинами з іншими сторонами в судовому процесі [2]

У статті "Роль і місце адвокатури у державі" автор Гліб Сергійович Рибалко досліджує роль та значення адвокатури у сучасній державі. Автор зазначає, що адвокатура є невід'ємною складовою правової системи країни та має велике значення для забезпечення рівності перед законом, захисту прав та свобод громадян [3]

Дисертація "Функціональні та організаційні основи адвокатури України" написана Наталією Миколаївною Бакаяною, присвячена дослідженню функцій та організації адвокатської діяльності в Україні. У статті розглядаються основні принципи та правила, які регулюють діяльність адвокатів в Україні, а також їхній внесок у захист прав та інтересів громадян. Дослідження зосереджується на описі структури та організації адвокатської палати, яка є головним регулятором адвокатської діяльності в Україні. Окрема увага приділяється також процесу підготовки та атестації адвокатів в Україні [4]

У статті "Деякі шляхи підвищення кваліфікації адвокатів України" Фурса С.Я. та Фурса Є.І. розглядають актуальну проблему підвищення кваліфікації адвокатів в Україні. Вони описують різні шляхи і форми навчання, такі як стажування, підвищення кваліфікації в спеціальних центрах та інші. Автори зазначають, що підвищення кваліфікації адвокатів є важливим елементом розвитку адвокатури в Україні та покращення якості надання правової допомоги клієнтам [5]

Ці дослідження дозволяють отримати глибше розуміння правових засад функціонування адвокатури в Україні, її історії, правового статусу та професійної етики, а також взаємодії з іншими учасниками правової системи та перспектив розвитку адвокатури в Україні. Однак, на даний момент, немає досліджень, що би повністю охоплювали всі аспекти функціонування адвокатури в Україні.

Отже, для подальшого розвитку адвокатури в Україні необхідно здійснити ряд заходів, зокрема вдосконалити законодавство, розробити програми підвищення кваліфікації та навчання молодих адвокатів, покращити умови

роботи та оплати праці адвокатів, забезпечити їхню незалежність та безпеку під час виконання професійних обов'язків.

Крім того, важливо пам'ятати про необхідність постійного підвищення кваліфікації та навичок для адвокатів, оскільки правова система постійно змінюється та розвивається. Також, необхідно здійснювати системну роботу з просвітництва громадськості щодо ролі та важливості адвокатів у захисті прав і свобод людей. Отже, можна зробити висновок, що правові засади функціонування адвокатури в Україні є надзвичайно важливими для забезпечення демократії, правосуддя та захисту прав та свобод громадян.

Проте, існують деякі проблеми, які впливають на функціонування адвокатури в країні, тому для їх вирішення необхідні рішучі кроки з боку держави, адвокатських організацій та самого адвокатського корпусу.

Список використаних джерел:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI.
2. Бірюкова А. М. Принцип пріоритету інтересів клієнта в системі етичних засад адвокатської діяльності. 2017. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2017_Birukova.pdf
3. Рибалко Г. С. Роль і місце адвокатури у державі. 2020. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/16353>
- Василик Ірина «Сторінки історії адвокатури України» : доповідь на міжнародній науковій конференції, Київ, 2018 рік
4. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України : дисертація на здобуття наук. ст. ... за спец. 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура. Одеса : Нац. у-т "Одес. юрид. акад.", 2017. 487 с.
5. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Деякі шляхи підвищення кваліфікації адвокатів України. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/349717409_DEAKI_SLAHI_PIDVISENN_A_KVALIFIKACII_ADVOKATIV_UKRAINI

ЗМІСТ

ОБІГ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРЕДМЕТ КОНТРОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ Баштова О. Г.	3
СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ВИДІЛЕННЯ ВИДІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР ЗА УЧАСТЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ПІДГОТОВКИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ДО УЧАСТІ В РУСІ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ Білий Б. В.	5
ДУАЛІЗМ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ АДВОКАТУРИ Боса І. В.	8
ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ Валько В. Р.	11
ВИДІЛЕННЯ СУЧАСНИХ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРНОЇ СКЛАДОВОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ Василенко Є. М.	13
ОКРЕМІ ЗАСАДИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРОТИДІЇ СПЕЦІАЛЬНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ КОНТРАБАНДИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ЗБРОЇ Винниченко В. В.	16
ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ Підлипний Р. О.	19
ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ДОПИТУ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ ОСОБИ, СТОСОВНО ЯКОЇ УПОВНОВАЖЕНИМ ОРГАНОМ ПРИЙНЯТО РІШЕННЯ ПРО ОБМІН ЯК ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНОГО Гречана С. І.	22
ВДОСКОНАЛЕННЯ ГАРАНТІЙ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НЕТИПОВИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ Гусаров О. С.	25

АДМІНІСТРАТИВНІ МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЩОДО УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ НЕРУХОМОСТІ Доленко І. В.....	28
ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «СЛУЖБОВА» ТА «ПОСАДОВА» ОСОБА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ У КОНТЕКСТІ РОЗСЛІДУВАНОГО КОРУПЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ Дрозд В. Ю.....	31
МОДЕРНЕ ТЛУМАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАГЛЯДОВОЇ РАДИ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «УКРАЇНСЬКА ЗАЛІЗНИЦЯ» Зайкіна Г. М.....	34
ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ Зубко А. О.....	37
ОКРЕМІ ПИТАННЯ АТЕСТУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ Камишанський О. Ю.....	39
АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ Ковальчук М. О.....	42
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ: ВИЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТУ Ковальчук Я. Л.....	45
ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ АДВОКАТАМИ Комар А. Ю.....	47
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ: ЗМІСТ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ Котелюх М. О.....	50
ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У ПРОТИДІЇ ВІЙСЬКОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ Купрієнко А. М.....	53

ДО ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ (КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ)	
Кривун С. І.	55
ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ	
Кучер О. В.	58
ДО ВИЗНАЧЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В БУДІВЕЛЬНУ ГАЛУЗЬ	
Лисеюк С. М.	60
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА	
Логвиненко М. Л.	63
ВРАХУВАННЯ ПРИНЦИПУ НАУКОВОСТІ У ПРОЦЕСІ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПЛАНУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	
Макаров Є. О.	66
ПРАВА І СВОБОДИ ДИТИНИ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ	
Матусевич А. Л.	69
БАНКІВСЬКІ УСТАНОВИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
Мельник В. І.	71
НОВІТНЄ ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР ІНФОРМАЦІЙНОГО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	
Миронець Ю. А.	73
ДЕРЖАВНА ПРАВОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ОБ'ЄКТНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ	
Мостовий А. М.	77
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ	
Наконечна І. В.	79

ПРАВОВІ ПИТАННЯ РОЗУМІННЯ ДОБРОВІЛЬНО ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЯК СКЛАДОВОЇ ІНСТИТУТУ ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ Ноцик А. І.....	81
НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ АДМІНІСТРАТИВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ Орел А. О.....	84
ПРИНЦИПИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ Палій С. А.....	86
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ МОНІТОРИНГУ ТА АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ Парамонов О. О.....	89
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ЯК ОСОБЛИВЕ ЗАВДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ Пахолок І. В.....	92
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕДУР ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ЯК СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКИХ ДІЙ Перекуда Н. І.....	94
ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОБСТАВИН, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ Перхун С. О.....	96
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ «АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОСЛУГИ» Петров С. Є.....	99
ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ГЕНЕЗИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНО-ОБОРОННОГО ЗАМОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ Повидиш В. В.....	102

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ Подлегаєва К. В.	105
ОСНОВИ ТЕОРЕТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ Рудяк І. С.	108
ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ Саранов С. Г.	109
КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ Сисолятін В. В.	111
КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСНОВИ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОГО В КОЛАБОРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ Скічко І. А.	113
ПОНЯТТЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ Собко М. О.	116
МІСЦЕ ПРАВОВОГО ЗВИЧАЮ В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ПРАВА Стременовський С. М.	119
ЩОДО ЗМІСТУ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ Стрижак А. О.	121
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ Тівоненко І. Ю.	126
ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ Ульмер М. М.	129

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ СУДДЯМИ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ Ушканенко Е. О.	132
ЩОДО КРИМІНОЛОГІЧНОЇ МОДЕЛІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ Федорчук Я. І.	135
ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ В США Франтовський Є. М.	138
ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ОБМЕЖЕНЬ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ Хміль Д. І.	140
ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПІСЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ЗІ СЛУЖБИ Хортюк Н. В.	142
СУДОВИЙ ПРЕЦЕДЕНТ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА Цигульський С. М.	144
ЩОДО ПРАВА ЗАСТАВОДАВЦЯ ЗВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАЯВОЮ ПРО ЗМІНУ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ Широка К. Ю.	146
ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ПРИЙНЯТТЯ БУДІВЕЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ Юрко В. В.	148
ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПРАВОВИХ ЗАСАД ФУНКЦІОНУВАННЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ Яловий О. О.	150